Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Katedra francouzského jazyka a literatury

Diplomová práce

Francouzští osadníci na jižní Moravě

Zpracovala: Petra Křiváková

Vedoucí práce: PhDr. Eva Kalfiřtová

2009

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny použité prameny jsem uvedla v seznamu literatury.

Děkuji PhDr. Evě Kalfiřtové za cenné rady, podněty a připomínky při zpracování mé diplomové práce.

OBSAH

1. ÚVOD 6

2. HISTORIE A SOUČASNOST ČEJČE 8
2.1 Nejstarší dějiny 8
2.2 První písemná zmínka 8
2.3 Čejč ve 13. – 16. století 9
2.3.1 Zánik Čejče 11
2.4 Čejč v 16. – 17. století 12
2.5 Období vlády Josefa Czobora 17
2.6 Ekonomická situace v českých zemích ve 2. polovině 18. stol. .. 18
2.7 Kolonizace Čejče 19
2.7.1 Příčiny kolonizace 19
2.7.2 Příchod prvních kolonistů 20
2.7.3 Založení nové osady 22
2.7.4 První obtíže 25
2.7.5 Právní vyjednávání 27
2.7.6 Požár kolonie a její postupné rozšiřování 31
2.7.7 Josefínský katastr 32
2.8 Napoleonské války 34
2.9 Osudy francouzských kolonistů a asimilace 35
2.10 Čejč v 19. století 39
2.10.1 Hrubá hospoda, lázně a věhlas Čejče 39
2.10.2 Škola 41
2.10.3 Stabilní katastr 42
2.10.4 Nález uhlí a počátky hospodářského rozkvětu obce 42
2.10.5 Zrušení poddanství 44
2.10.6 Čejč jako průmyslové a obchodní centrum 44
2.10.7 Prusové v Čejči 45
2.10.8 Tomáš Garrigue Masaryk 46

2.10.9 Obecní samospráva, občanská vybavenost a národnostní napětí 47
2.10.10 Čejč na prahu 20. století 48
2.11 Styky s francouzskými obcemi 49

3. JAZYK 51
3.1 Nářečí na Moravě 51
3.1.1 Dolská nářečí 52
3.1.2 Moravskoslovenská nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví 54
3.2 Slova pocházející z francouzštiny 55
3.2.1 Etymologický výklad „francouzských" slov 57
3.3 Francouzská příjmení u nás 63

4. ZÁVĚR 65

5. RÉSUMÉ 66
5.1 L´histoire 66
5.2 La langue 73

6. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY 75

7. PŘÍLOHY 78

ÚVOD

Když jsem přemýšlela, o čem budu psát svou diplomovou práci, jistá dávka lokálního patriotismu mě táhla k jižní Moravě, konkrétně ke Slovácku. Hledala jsem něco, co spojuje jižní Moravu s Francií. Dnes udržuje mnoho jihomoravských obcí s Francií družební vztahy, ale na tom není nic moc k „bádání". Další jasnou asociací je Napoleon a bitva u Slavkova – toto téma je však až příliš známé a nezasahuje úplně do oblasti Slovácka. Nakonec jsem objevila něco, o čem jsem doposud měla jen letmé tušení – obec Čejč, do které v dobách Marie Terezie přišli francouzští kolonisté.

Obec Čejč leží na jižní Moravě 40 km jihovýchodně od Brna a 18 km severozápadně od Hodonína. V současnosti má Čejč 1250 obyvatel.[1] „Katastr obce má plochu 1327 ha a průměrnou nadmořskou výšku 183 m. Nejnižším místem je dno Čejčské kotliny, ležící v nadmořské výšce 175 m, nejvyšším bodem je vrchol Kobylské skály (264 m n. m.)."[2]

Jméno Čejč se v nejstarších pramenech objevuje v různých podobách: *Seysche, Scheische, Cheyze, Czaycz, Czeycz* ... Bylo zřejmě vytvořeno od osobního jména Čajek[3] – v původní podobě Čaječ. Už na počátku 13.stol. se hláska *a* změnila v *e*.[4] Čejč byla tedy původně ves Čajkova,[5] mohli bychom si však také říct Čajkův majetek.[6] Přestože je Čejč správně spisovně rodu ženského,[7] v textu často používám rod mužský. V řadě dokumentů jsem se setkala s Čejčem – tedy s podobou jména v mužském rodě. V běžné řeči se Čejč v ženském rodě nepoužívá nikdy.

Svou práci jsem rozdělila na část historickou a jazykovou. V historické části se věnuji dějinám Čejče do konce 19. století. Líčit dějiny 20. století je pro účel mé práce nepodstatné. Na dějinách obce 19. století lze dostatečně ukázat, že nově

---

[1] *Jihomoravský kraj – města a obce jihomoravského kraje.*
[2] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce,* s. 8.
[3] domácká podoba jména Bolečaj, Dobročaj (viz LUTTERER, I., ŠRÁMEK, R. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,* s. 64.)
[4] HOSÁK, L., ŠRÁMEK, R.. *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*, s. 155 – 156.
[5] Tamtéž, s. 155 – 156.
[6] LUTTERER, I., ŠRÁMEK, R. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 64.
[7] Tamtéž, s. 64.

vysazená obec byla velmi životaschopná. V části jazykové hledám jazykové a kulturní dědictví po čejčských Francouzech.

2. HISTORIE A SOUČASNOST ČEJČE

2.1 Nejstarší dějiny

Území Čejče bylo osídleno už v pravěku. Svědčí o tom bohaté nálezy. „Pozůstatky aktivit pravěkých lidí se koncentrují kolem břehů dnes již zaniklého Cejčského jezera a ukazují na dnes již zapomenutý význam tohoto přírodního zdroje.“[8]

O osídlení této oblasti v době Velké Moravy svědčí nejen nálezy z 60. let 20. stol., ale také objevy z let 2002 – 2003. Archeologové tu objevili jednak velkomoravské sídliště pod Čejkovskými Špidláky (jižní hranice čejčského katastru), jednak rozsáhlé pohřebiště, které se nálezem 203 kostrových hrobů řadí mezi nejrozsáhlejší známé nekropole na Moravě. To však nebylo jediné překvapení, které v Čejči archeologové i místní obyvatelé zažili. V r. 1931 byl ve dvoře velkostatku nalezen mincovní poklad (cca 1000 mincí) pocházející ze druhé poloviny 13. stol.[9]

2.2 První písemná zmínka

První písemná zmínka o Čejči je sporná. Některé zdroje uvádějí rok 1222, kdy byl v lokalitě *Shegat* vysvěcen farní kostel. Jednalo se zřejmě o Čejč.[10] Jiné zdroje považují za první zmínku rok 1234, kdy byla Čejč darována tišnovskému klášteru.[11] „R. 1234 obdařil Přemysl klášter novými statky a potvrdil mu dary matčiny, mezi nimi osady Kopanice[12] a Čejč (psáno Kopanich, Cheiche).“[13] Novým majitelem Čejče se tedy stal tišnovský klášter, který nechala v r. 1232 založit královna Konstancie spolu se svým synem Přemyslem, markrabětem moravským.[14] „Obdarování kláštera Čejčí a Kapanicemi vyjadřuje s velkou pravděpodobností

---

[8] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 45.
[9] Tamtéž, s. 45 – 66.
[10] HOSÁK, L.. Historický místopis země Moravskoslezské.
[11] *Ottův slovník naučný.*
[12] též Kapanice, obec v sousedství, která zanikla za husitských válek (P.K.)
[13] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 33.
[14] VÁLKA, J.. *Dějiny Moravy I*, s. 75.

královninu snahu zajistit klášteru přísun vína z kvalitnější vinorodé oblasti."[15] „Bylo by pak možné logicky předpokládat, že Čejč a Kapanice byly původně součástí panovnické domény na Hodonínsku a jako takové připadly Konstancii."[16]

2.3 Čejč ve 13. – 16. století

Život na jižní Moravě ve 13. stol. nebyl jednoduchý, protože se stala dějištěm mnoha mocenských konfliktů. Ve 30. letech 13. stol. jihovýchod Moravy plenila nejen rakouská vojska Fridricha Bojovného, ale i vojska jeho protivníka, českého krále Václava I. Po bitvě u Lehnice (1241) Moravu zpustošil vpád Tatarů. A v r. 1252 se na jih Moravy přenesly boje o babenberské dědictví mezi Přemyslem Otakarem II. a uherským králem Bélou IV., které završil v r. 1253 ničivý vpád Bélových Kumánů.[17] Kumáni zničili také Čejč, což potvrzuje znovuvysvěcení čejčského kostela v r. 1257 olomouckým biskupem Brunonem, a zároveň vydání listiny, ve které potvrzuje kostelu věnování (tj. majetkové vybavení). Tento kostel měl údajně založit v r. 1250 tišnovský klášter.[18]

„Karlova listina z r. 1335 naznačuje, že Čejč byl již městečkem – neznámo ovšem od kdy – a že měl své týdenní trhy. Městečka nehrazená nazývala se latinsky „oppida", kdežto ta, jež měla hradby, slula lat. „civitates". Tedy podle titulu „oppidum" neměl Čejč hradeb."[19] Moravský markrabě Karel Lucemburský obyvatelům Čejče udělil také právo vařit pivo a prodávat je domácím i projíždějícím.[20] Na pozvednutí statutu Čejče měla vliv její výhodná poloha v sousedství dvou ekonomicky silných lokalit – původně templářské Čejkovice drželi mocní páni z Lipé a v Mutěnicích byla komenda johanitského řádu.[21] „(...) rozhodující (byla) skutečnost, že ležela na spojnici Brna s Hodonínem a že žádné z okolních sídlišť na této cestě nemělo vyšší statut."[22]

---

[15] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 69.
[16] Tamtéž, s. 68.
[17] VÁLKA, J.. *Dějiny Moravy I*, s. 47 – 49.
[18] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 37 – 43.
[19] Tamtéž, s. 50.
[20] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 76.
[21] Tamtéž s. 77.
[22] Tamtéž, s. 77.

„Ve druhé polovině 14. století písemné prameny o Čejči zcela umlkají a stejná situace panuje i po léta husitských válek.“[23] Je to však dramatické období spojené s lokální válkou mezi lucemburskými markrabaty Joštem a Prokopem. V r. 1423 Zikmund udělil moravský markrabský titul svému zeti Albrechtu Rakouskému (Habsburskému), který se jako významný odpůrce husitského hnutí několikrát pokoušel převzít vládu nad Moravou ovládanou husitskými pány. Tyto jeho pokusy jsou rovněž spojeny s pleněním a s vojenskými operacemi na území jihovýchodní a střední Moravy.[24]

Ani tišnovský klášter nebyl uchráněn před válečným běsněním. Někdy ve druhé polovině 20. let 15. století (1425 nebo 1428) byl vypleněn husity, zdejší jeptišky se ukrývaly v Brně a nemohly se patřičně starat o klášterní majetek. Z období husitských válek nemáme o Čejči žádné zprávy, ale lze předpokládat, že nebyla po celou dobu pod přímou držbou kláštera.[25]

Jiří z Poděbrad se snažil uspořádat majetkové poměry českých a moravských klášterů. 6. srpna 1459 potvrdil starší privilegia tišnovského kláštera. V té době je mezi klášterními statky nadále uváděno městečko Čejč. Mezi vesnicemi, které klášteru patřily, je uveden dokonce na druhém místě, což by svědčilo o jeho významu pro klášter. Realita však byla poněkud jiná. Už ve 13. století se klášter snažil vymáhat od čejčských dávky a odpustky na základě falešných listin. Navíc hned 10. srpna 1459 dal tišnovský klášter městečko Čejč a ves Kapanice do zástavy Jindřichovi z Lipé[26] a jeho synu Pertoldovi.[27] „Nemaje dosti peněz na stavbu ani prostředků k opravě zničených statků, zastavoval je (klášter) za hotové peníze bohatým pánům. R. 1459 dali Čejč s příslušenstvím p. Jindřichu z Lipého a synu Pertoldovi, aby Čejč a Kapanice opravili a obsadili, za čež měli tohoto zboží užívati až do smrti obou zdarma, jen platiti zemské berně a markrabím úrok. Čejč zůstal již v jejich držení a po stu letech stal se jejím majitelem.“[28]

---

[23] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce,* s. 79.
[24] VÁLKA, J.. *Dějiny Moravy I*, s. 107 – 136.
[25] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 80.
[26] Páni z Lipé tvoří jednu z rodových linií Ronovců, jednoho z nejstarších a nejvznešenějších českých šlechtických rodů. Dnešních časů se žádná z linií rodu nedožila. Do českých dějin nejvýznamněji zasáhl Jindřich z Lipé (1270-1329). Náš Jindřich z Lipé patří mezi jeho potomky. (viz cs.wikipedia.org, heslo Ronovci, [cit.12.1.2009])
[27] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 72 – 81.
[28] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 52.

„R. 1545 pouští klášter pusté městečko Čejč i ves Kopanice (...) panu Pertoldovi z Lipého a jeho bratřím (...).“[29] R. 1557 se Čejč stává součástí hodonínského panství.[30] „R. 1594 prodal Jan z Lipého panství hodonskopavlovské, v něm Čejč se 2 dvory, vinohrady a šafránovými zahradami Juliu, hraběti ze Salm Neuburku (...).“[31]

2.3.1 Zánik Čejče

„Kraje někdy hustě zalidněné byly v těchto stoletích (9. – 17.) mečem a ohněm tak spustošeny, že četné osady zmizely s povrchu zemského, (...), a nikdy více z rumu a popele nevstaly. Obyvatelé byli většinou pobiti neb do zajetí odvlečeni. Na celé Moravě utrpělo nejvíce moravské Slovensko.“[32]

Ve druhé polovině 16. století se prameny zmiňují o pustém městečku Čejči. Kdy ale Čejč zpustl se můžeme jen dohadovat. Obecní kronika i Libor Jan uvádějí, že Čejč zpustl zřejmě za husitských válek, pravděpodobně někdy v l. 1421-1431. : „Protože klášter byl zničen ve válkách husitských (snad r. 1425), padá zpustošení Čejče také do této doby.“[33] V tomto bouřlivém období nebyla Čejč ani Kapanice pod ochranou žádného mocného pána, vzdálený a zpustošený tišnovský klášter se nemohl o své lidi dobře postarat. Obyvatelstvo, sužované opakovanými přepady, jednoduše odešlo jinam – pod ochranu vojensky zdatného pána. Obce Čejč a Kapanice zpustly a zanikly.[34]

F. A. Slavík je však zastáncem teorie, že Čejč zpustl spíše za válek česko-uherských: „Ne husitská válka r. 1420-1437, nýbrž krátká sice, ale velmi zhoubná válka česko-uherská mezi králem Jiřím z Poděbrad a Matyášem Uherským r. 1468-70 spustošila Moravské Slovensko jako vůbec celou Moravu nejvíce.“[35] Po těchto válkách zpustlo na Moravském Slovensku přes 80 osad, mezi nimi i městečko Čejč a ves Kopanice. „Jen málokterá z těch pustých osad byla později obnovena nebo zvláště v XVIII. století na jejich místě nová osada založena.“[36]

---

[29] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 56.
[30] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 85.
[31] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 59.
[32] SLAVÍK, F.A.. *Moravské Slovensko od XVII. století*, sv. I, s. 5.
[33] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. I.
[34] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 82.
[35] SLAVÍK, F.A.. *Moravské Slovensko od XVII. století*, sv. I, s. 5.
[36] Tamtéž, s. 7.

2.4 Čejč v 16. – 17. století

„Od r. 1594, kdy koupil Čejč s hodonským panstvím Julius hr. ze Salm Neuburku (†1595)[37], zůstává Čejč spojen s tímto panstvím a sdílí většinou jeho osudy. Jmenuje se stále ještě „pustým městečkem", ale pozemky jeho se vzdělávají jako velkostatek. Jsou tu dva dvory s vinicemi a šafranicemi, zahradami a lukami. Obdělaných pozemků přibývá. Ale válečné poměry nedovolily, aby se Čejč znova založil, ani aby se všechny jeho pozemky obdělaly. Byl asi majitelům panstvím málo výnosným i málo bezpečným, a proto se držitelé často střídali."[38]

První čejčský dvůr patřil již tišnovskému klášteru. Druhý dvůr v Čejči založil ve druhé polovině 16. století Čeněk z Lipé († 1589). Druhý čejčský dvůr, tedy dvůr Čenkov, je předchůdcem pozdějšího terezovského dvora. Ze dvora Čenkova byli v r. 1591 vyhnáni novokřtěnci (usadil je tu a vzápětí vyhnal Hynek Šlach z Hřivic[39]).[40] Se dvorem sousedilo Čejčské jezero a ještě před r. 1594 tu vrchnost nechala vysázet rozsáhlý vinohrad a šafranice. V r. 1600 byl druhý čejčský dvůr nejvýznamnější režijní jednotkou hodonínského panství.[41]

V. r. 1581, tedy za Čeňka z Lipé, vychází v Olomouci dílo Tomáše Jordána z Klausenburka[42] *Kniha o přirozených vodách hojitedlných neb teplicech moravských, slavným čtyřem stavuom markhrabství moravského připsaná.* Mezi léčivými prameny Jordán uvádí „jezero veliké u Čejče", které obsahuje hojnost síry a sanytru (ledek draselný[43]). Popisuje vzhled, chuť a další vlastnosti vody (hořká, hustá, kalná, zelenožluté barvy, jedovatá) a způsob jejího využívání místními obyvateli na léčbu prašiviny koní. Síru a ledek obsahuje také bláto kolem jezera. Sám Jordán nabízí možnost průmyslového využití zdejšího ledku na výrobu

---

[37] Rod Salmů byla původně staroněmecká rodina, která se od 16. století dělila na tři větve, jednou z nich je i větev z Neuburku. Členové rodu Salmů působili v císařských vojenských službách. Julius, hrabě ze Salm Neuburku (1531-95) se v r. 1575 oženil s Alžbětou Harrachovou, čímž dosáhl domovského práva v Čechách. (viz *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. XIII – XIV.)

[38] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. XIII.

[39] Čejč byl v té době stále součástí hodonského panství, Hynek Šlach z Hřivic ho zřejmě držel v emfyteutické držbě (viz JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 88.)

[40] Páni z Lipé patřili mezi největší ochránce novokřtěnců. (viz VÁLKA, J.. *Dějiny Moravy II*, s. 18)

[41] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 88 – 91.

[42] Tomáš Jordán z Klausenburka (1539 – 1586), humanista, učenec, literát, první zemský lékař na Moravě (viz JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 91).

[43] Dusičnan draselný - Jeho nechemický název je též ledek draselný (KNO_3). Připravuje se z dusičnanu sodného. (...) . Používá se jako draselné a dusíkaté hnojivo nebo jako sůl k nasolování masa Sanytr (E252). Dusičnan draselný je též nejvýznamnější složkou původního černého střelného prachu. (viz cs.wikipedia.org, heslo dusičnany [cit.12.1.2009])

střelného prachu (který se vyráběl ze síry, dřevěného uhlí a sanytru) nebo v lékařství na hojení kožních nemocí, popř. na léčbu nemocí kloubních. (Podle Jordána je voda z Čejčského jezera na kožní nemoci nejlepší na Moravě pro vysoký obsah ledku.) Brzy po vydání tohoto díla místní objevili pramen vody tekoucí do Čejčského jezera, který byl prý čirý, lepší chuti a nejedovatý. Jeho účinků využívali i zruční ranhojiči z řad novokřtěnců. Čeněk z Lipé nechal u jezera postavit hospodu pro ty, kdo přijdou využívat hojivých účinků zdejší vody. Uvažoval také o stavbě lázní, ale tento jeho nápad byl uskutečněn až o mnoho let později. [44]

Weikhart ze Salmu, Juliův syn, „ (...) v roce 1600 však směnil hodonínské panství za panství tovačovské s významným uherským magnátem a horlivým kalvinistou Štěpánem Illyésházym[45], manželem Kateřiny Pálffyové, (...).“[46]

„Od skončení uherských válek v 80. letech 15.století do vpádu Bočkajovců roku 1605 prožila Morava nejdelší období míru ve svých dosavadních dějinách. Ovšem stejně jako ve středověku se střídala úrodná a neúrodná léta s hladomory a po nich přicházely morové epidemie.“[47]

„V roce 1604 vstoupila sedmihradská a také část uherské šlechty podporovaná Turky, do povstání proti Habsburkům. V čele tohoto povstání nekatolíků stál uherský magnát Štěpán Bočkaj. Oddíly bočkajovců začaly na počátku května 1605 vpadat přes moravskou hranici a 2. června se objevily také v blízkém okolí Hodonína (...). Bočkajovci plenili na hodonínských předměstích, v okolí Kyjova, který vypálili, a dále v Mutěnicích, Jarohněvicích, Čejči i Krumvíři.“[48] „S Bočkajem se spojila většina Uher a (...) Bočkaj (vyzýval) ke spojenectví s Moravany. Pokud však v zemi byly k Bočkajovi nějaké sympatie, dokázali je zničit jeho hajduci svým pustošením východní Moravy.“[49]

---

[44] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 91 – 97.
[45] Rod Illyesházy patřil spolu s rody Dóczy, Forgách, Bánffy... mezi uherské a chorvatské rody, které byly na Moravu přijaty v l. 1560 – 1610. Většina těchto rodů se na Moravě neudržela (kromě Szerényiů). (viz VÁLKA, J.. *Dějiny Moravy II*, s. 46.)
[46] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 87.
[47] VÁLKA, J.. *Dějiny Moravy II*, s. 34.
[48] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 97.
[49] VÁLKA, J.. *Dějiny Moravy II*, s. 85.

Ještě před vypuknutím Bočkajova povstání, v r. 1603, byl hrabě Štěpán Illyesházy[50] odsouzen ze zrady a uprchl do Polska. Na radu Karla st. ze Žerotína odstoupil hodonínské panství své ženě Kateřině Pálffyové.[51] Jeho počínání bylo na místě, protože byl následně prohlášen za zbavena cti a jeho majetek byl zkonfiskován.[52] Illyesházy však brzy dostal příležitost napravit si reputaci. „Bočkaj učinil jej jednatelem s Matyášem při míru vídeňském.“[53] Za své zásluhy dostal zpět své tituly i statky. Zemřel však už v r. 1609. Kateřina Pálffyová pak v r. 1614 prodala statky manželovi své příbuzné Barbory pod podmínkou zachování náboženské svobody.[54] Novým majitelem hodonínského panství se stal Zdeněk Žampach z Potštejna.[55]

„(...) v předvečer stavovského povstání, (...) patřilo hodonínské panství (...) k největším šlechtickým dominiím na Moravě.“[56] „Na sněmě r. 1619 se rozhodli Moravané, že se přidají ke vzpouře a těm, kdo s nimi nesouhlasili, statky byly zkonfiskovány.“[57] Jako katolík nešel Zdeněk Žampach z Potštejna spolu s Matyášem proti Rudolfovi II. a nezúčastnil se ani českého povstání v r. 1618. Na krátký čas se tak novým majitelem Hodonína stal Jindřich Matyáš Thurn, ale poté co povstání vyhráli katolíci, se Zdeněk Žampach v r. 1621 znovu ujal svého panství.[58] Žampachům patřilo hodonínské panství až do r. 1648.

Třicetiletá válka s sebou přinesla mnoho útrap. Od jara do podzimu 1623 Gabor Bethlen neúspěšně obléhal Hodonín, na přelomu 30. a 40. let kraj vyplenila švédská vojska spolu s Rákocziho oddíly. Od 20. let probíhala rekatolizace panství (žili tu utrakvisté, luteráni, novokřtěnci, silnou pozici měla Jednota bratrská). Oba čejčské dvory zcela zpustly.[59]

V r. 1648 připadl pustý Čejč Janu Jakartovskému ze Sudic. Po jeho smrti se o jeho majetek starala jeho žena Anna Marie Jakartovská, od které v r. 1671 hrabě

---

[50] Žil v letech 1540 – 1609. V r. 1600 se stal županem trenčanským a byl povýšen do hraběcího stavu. (viz *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. XIV.)
[51] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. XIV.
[52] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 87.
[53] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. XIV.
[54] Zdeněk Žampach z Potštejna byl sice po matce Žerotín, ale v dospělosti se z něj stal horlivý katolík. (viz *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. XIV.)
[55] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 87.
[56] Tamtéž, s. 97.
[57] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. XIV.
[58] Tamtéž, s. XIV.
[59] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 98 – 99.

Fridrich z Oppersdorfu, odkoupil Čejč a Kobylí.[60] Tím se tyto obce znovu staly součástí hodonínského panství.[61]

Na podzim 1663 Moravu postihla další katastrofa – opakované vpády Turků a Tatarů, kteří tu rabovali a vypálili hodonínská předměstí a okolí. Vrátili se sem znovu v r. 1680 během obléhání Vídně. Pokojné časy nenastaly ani s novým stoletím: v r. 1705 jihovýchodní Moravu zpustošil ničivý vpád uherských kuruců.[62]

V r. 1669 vyšel ve Vídni spis Jana Ferdinanda Hertodta *Tartaro-Mastix Moraviae*, který pojednává o podzemních prostorách a léčivých vodách na Moravě. Vychází z latinského vydání díla Tomáše Jordána (1581) a znovu připomíná Čejčské jezero na panství Oppersdorfově, jeho rozměr, chuť, složení a užití vody. Zmiňuje se však především o léčbě kožních chorob dobytka.[63]

V r. 1673 je městečko Čejč ve druhé lánové vizitaci na prvním místě mezi pustými lokalitami hodonínského panství. V novém urbáři z r. 1691 už je vyjmenován inventář tamního dvora, který byl za Oppersdorfa znovu vybudován.[64]

V r. 1692 kupuje hodonínské panství Jan Adam z Lichtenštejna (1657 – 1717), který koupí šternberského a hodonínského panství završil vývoj lichtenštejnského majetku na Moravě.[65] Po smrti Jana Adama se o další osudy hodonínského panství a Čejče starala jeho dcera, Marie Antonie, kněžna z Lichtenštejna a z Mikulova, hraběnka Czoborová. V r. 1716 nechala u Čejčského jezera vybudovat jednoduché lázně a hostinec (později tzv. Hrubá hospoda). Zájem

---

[60] Do zemských desek byla tato transakce zanesena až v r. 1692. (viz JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 100.)

[61] Syn Zdeňka Žampacha zemřel v listopadu 1644 při nočním útoku Švédů na Olomouc. Hodonínské panství po něm získal jeho synovec Jan Burian Žampach, který však zemřel už v r. 1648. Jeho vdova Anna Helena nestačila na celé hodonínské panství a část majetku (včetně Čejče) postoupila svému otci Janu Jakartovskému ze Sudic (nejvyšší zemský písař). Její druhý manžel hrabě Fridrich z Oppersdorfu, pán na Dubu a Frýdštejně, se pak v r. 1649 stal novým majitelem hodonínského panství, které dokázal po válce pozvednout a obnovit. (viz JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 98 – 100.)

[62] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 100.

[63] Tamtéž, s. 100.

[64] Tamtéž, s. 100 – 101.

[65] Jan Adam z Lichtenštejna byl vnukem zakladatele a genia rodu Karla z Lichtenštejna (1569 – 1627), který po Bílé hoře stál v čele místodržitelské vlády v Čechách a řídil státní převrat, ustavení nového režimu, počátky protireformace a potrestání stavovského povstání. Základ rodového majetku vytvořil sňatkem s Annou Marií z Boskovic. Jan Adam z Lichtenštejna pak vynikal především jako podnikatel a finančník. Říkalo se mu „bohatý". Je spojen také s počátky dnešního Lichtenštejnského knížectví, protože v r. 1712 zakoupil panství Schellenberg a Vaduz ve Švábsku. Díky financím z moravských panství mohl vytvářet samostatnou lichtenštejnskou říšskou politiku. (viz VÁLKA, J.. *Dějiny Moravy II*, s. 140 – 142.).

o léčivé schopnosti čejčských vod vzrostl, čejčské lázně byly vyhledávané. Přijíždělo sem mnoho lázeňských hostí, bylo to oblíbené místo pobytu šlechty. Na rozkvětu čejčských lázní se hraběnka Lichtenštejnová sama aktivně podílela.[66] „Hraběnka Liechtenstejnová postavila (...) r. 1722 uměleckou barokní sochu sv. Kajetána, r. 1731 kapli sv. Vendelína[67] s chronostichem[68]: O reX et pastor et abbas WenDeLIne tV peCora nostra DefenDe a Lve.“[69] [70] Ve věžičce kaple je zavěšen zvon s reliéfem sv. Donáta a lichtenštejnským znakem.[71] Hraběnka si také vymohla povolení sloužit v kapli mše, aby zajistila duchovní péči lázeňským hostům.[72] V r. 1739 nechala hraběnka Marie Antonie Hrzánová[73] vytisknout v Brně brožurku propagující čejčské lázně.[74]

„R. 1732 koupila Marie Antonie z Liechtenštejna dvůr v Čejči od Ant. Lhotského ze Ptení (...). Byl to t. zv. Nový dvůr (...). Nad vraty prostorné sýpky jest spojený znak harasovsko-liechtenštejnský.“[75]

Po smrti Marie Antonie připadlo hodonínské panství jejímu synovi, hraběti Josefu Czoborovi.[76]

---

[66] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 102 – 105.
[67] Sv. Vendelín byl uctíván jako ochránce před dobytčími nemocemi.(viz JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 104.) Výběr patrona nebyl nijak náhodný: v l. 1729 a 1730 v okolí Čejče zuřil dobytčí mor. (viz *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. XVI.)
[68] „Chronostich označuje datum dokončení stavby.“ (viz JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 104.) (X+V+V+D+LI+V+C+D+D+LV = 10+5+5+500+51+5+100+500+500+55 = 1731. P.K.) „Chronostichon (...) – verš obsahující skrytý časový údaj.“ (viz REJMAN, L.. *Slovník cizích slov*, s.141.)
[69] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 142.
[70] „Ó králi a pastýři a opate Vendelíne, chraň náš dobytek před nákazou.“ (viz JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 104.)
[71] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 104.
[72] Čejč tehdy patřil pod farnost kobylskou. Kostel v Kobylí byl vzdálen dvě hodiny cesty. (viz JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 103.)
[73] Po smrti hraběte Czobora se Marie Antonie provdala za hraběte Karla Josefa Hrzána . (viz JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 105.)
[74] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 105 – 106.
[75] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 142.
[76] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 106.

2.5 Období vlády Josefa Czobora

Období vlády Josefa Czobora (1749 – 1762) výstižně popisuje ve své románové kronice „Do třetího a čtvrtého pokolení" Jan Herben[77].

„Urozený hrabě Josef z Czoboru byl veliký marnotratník a velký ukrutník. Byl pánem velikých statků. (...) Hospodaření však ho netěšilo. Zajížděl v létě hluboko do Uher, kdež ho bavily hony a magnátské prostopášnosti, zimu přežíval ve Vídni nebo v Budíně, kde ho poutala společnost jemu rovných hýřilů a krásné ženy. Přijíždíval jen na čas na své moravské statky a poddaným bývalo, jako by se byla zjevila příšera, lítá saň, která pouštěla strach na celou krajinu."[78] „V těch letech byla v zemi bída všeobecná a rozmnožila se, bylo-li to možno, ještě více dlouhými válkami císařovny Marie Terezie se sousedy. Nicméně panstvo, vrchnosti, žily velice rozmařile a hýřivě. Šlechta zastávala vysoké úřady v říši zvláště v řemesle vojanském, a co měla času prázdného, to vyplňovala radovánkami, hony, slavnostmi a hrami. Všude se roztahoval přepych, jenž se k nám dostal ode dvora francouzského. Úřednictvo panské a stav městský napodobily své vrchnosti. (...) Za nepřítomnosti vrchnosti každá mimořádná událost v rodinách úředníků se oslavovala s velikým leskem a hlukem. Úředníci nechyběli na žádné církevní slavnosti, na procesích, poutích a posvíceních."[79]

„Následkem marnotratnosti a neschopnosti hraběte Josefa Czobora z Czoboru se zadlužené (hodonínské) panství dostalo do konkursu a dne 25. července 1762 je odkoupil od královského tribunálu jako správce konkursní podstaty manžel císařovny Marie Terezie císař František Štěpán Lotrinský[80] (...).

---

[77] Jan Herben (1857 – 1936) – představitel českého literárního realismu. Pocházel z Brumovic u Hustopečí. Hodně ho ovlivnil národopisec a dialektolog František Bartoš během studií na Slovanském gymnáziu v Brně. Díky němu si Herben uvědomoval osobitost rodného kraje. Ve svých studiích pokračoval na pražské univerzitě (dějiny a český jazyk). V Praze si uvědomil tehdejší zaostalost Moravy, kde národní obrození probíhalo později než v Čechách. V jeho díle jsou tedy patrné výchovné tendence, snaha o uvědomělejší a lepší život na moravském venkově. Jeho dvoudílná románová kronika „Do třetího a čtvrtého pokolení" podává obraz národního obrození v okolí jeho rodných Brumovic. (viz BĚLIČ, J., SKALIČKA, J.: *Doslov*. Do třetího a čtvrtého pokolení, s. 530 – 537.)

[78] HERBEN, J.. *Do třetího a čtvrtého pokolení*, s. 7.

[79] Tamtéž, s. 18.

[80] František I. Štěpán Lotrinský (1708 – 1765). Od r. 1729 vévoda lotrinský, ale později byl nucen postoupit Lotrinsko výměnou za Toskánsko. V r. 1732 jej císař jmenoval místodržícím v Uhrách. V r. 1736 se oženil s Marií Terezií. Když se v r. 1740 Marie Terezie dostala do čela Habsburské monarchie, stal se jejím spoluvladařem. V r. 1745 získal titul římskoněmeckého císaře. Neprosadil se sice jako politik, ale zato byl dobrý finančník a národohospodář. Jako otec následníků trůnu Josefa

Nový majitel z dominia vytvořil soukromý velkostatek císařské rodiny."[81] „Od té doby zůstal Čejč v majetku císařské rodiny habsburské až do r. 1918. Správa statků bývala v Kobylí, od r. 1783 v Čejkovicích, později v Hodoníně."[82]

„Hrabě z Czoboru, cítě, že se rozloučí brzo se svými krásnými statky, poslední rok stával se zuřivějším než kdy předtím."[83] „Konečně se však naplnilo proroctví mnohých: Pán Bůh nemohl se už na tu bídu dívat. Panství hodonské dostalo nového pána. (...) ... bubnoval (brumovský posel) a oznamoval slavnostním hlasem (Brumovským) novinu, že je koupil císař pán a že urozený pan hrabě Czobor přestal býti jejich vrchností."[84] „To se stalo na podzim roku 1762. (...) Radoval se kdekterý člověk na panství hodonském, že je Bůh osvobodil z toho otroctví a zbavil je toho strašného tyrana."[85]

2.6 Ekonomická situace v českých zemích ve 2. polovině 18.stol.

Ekonomická situace v českých zemích po sedmileté válce (1757 - 1763) byla špatná. Počet obyvatel se zvyšoval, ale množství potravin na trhu ne. Poddanské usedlosti navíc trpěly vysokou kontribuční zatížeností, která podle tereziánského katastru dosahovala 42%. Státní dluh se během války více než zdvojnásobil, státních příjmů naopak ubylo – především kvůli ztrátě lidnatého Slezska.[86] „Stávající ekonomický systém, založený na naprosté převaze agrární produkce a tuhé poddanské závislosti (...), bylo nutno reformovat v samotných základech a postupně směřovat k jeho odstranění. Jen tak mohl být odstraněn nedostatek hotových kapitálů, nízká produktivita práce a fyzická i morální zuboženost podstatné části obyvatelstva českých zemí."[87]

Kruté zacházení s poddanými ze strany vrchnosti a neúroda r. 1771, po které následoval velký hladomor, spustilo oficiální kritiku poddanských poměrů. Už v r. 1771 začala v Čechách působit urbariální komise, která měla regulovat

---

II. a Leopolda II. je zakladatelem habsbursko-lotrinské dynastie. (viz ČORNEJ, P., KUČERA, J.P., VANÍČEK,V. a kol.. *Evropa králů a císařů,* s. 115-116.)

[81] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 108.

[82] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. XVII.

[83] HERBEN, J.. *Do třetího a čtvrtého pokolení*, s. 22.

[84] Tamtéž, s. 23.

[85] Tamtéž, s. 24.

[86] BĚLINA, P., POKORNÝ, J.. *Dějiny zemí Koruny české II.*, s.31.

[87] Tamtéž, s. 31.

rozsah povinností poddaných vůči vrchnosti. Její práci však neustále komplikoval odpor vrchnosti a nakonec ji v r. 1775 přerušilo selské povstání, vyvolané z přesvědčení lidu, že vrchnost zatajuje patent, který by jim přinesl osvobození od roboty, církevních desátků a tělesných trestů.[88]

„Povstání uspíšilo vydání robotního patentu Marie Terezie pro Čechy a Moravu z roku 1775. Patent však představoval jen částečné řešení celého problému stejně jako parcelace vrchnostenských dvorů mezi poddané, jež byla na návrh dvorního rady F.A. Raaba[89] provedena na komorních panstvích (takzvaná *raabizace*).“[90]

2.7 Kolonizace Čejče

2.7.1 Příčiny kolonizace

Pole na čejčském katastru částečně obdělávali sedláci ze sousedních Hovoran, částečně vrchnost (tj. čejčský dvůr). Většina půdy však ležela ladem jako pastviny. To neodpovídalo soudobému trendu zúrodňování extenzivně využívaných pastvin.[91] Proto císařovna Marie Terezie vydala v l. 1768 - 1770 tři patenty, kterými nařídila rozdělit pastviny na vrchnostenské a poddanské a nahradit pastviny výnosnějšími kulturami lučními nebo polními. Tato nařízení se dobře osvědčila v Dolních Rakousích, císařovna se je snažila uplatnit také na svém novém majetku – na hodonínském panství. Zde to však nemohlo tak dobře fungovat, osídlení tu bylo řídké, panské dvory (a tedy i čejčský) neměly dostatek vlastní čeledi, její práci nahrazovali robotníci.[92] „... pole získaná meliorací pastvin mohla být sice rozdělena sedlákům z okolních Hovoran, Čejkovic a Mutěnic, ale takové příděly k „dědině“ byly svobodné, kromě desátku vyňaté z jiných poplatků...“[93]

---

[88] BĚLINA, P., POKORNÝ, J.. *Dějiny zemí Koruny české II.*, s. 31-32.
[89] F.A. Raab - rakouský národohospodář a vrchní ředitel komorních statků, podle kterého byla v Čechách prováděna poddanská reforma spočívající v parcelaci vrchnostenských dvorů a v reluici roboty (jejím převedení na peněžitý plat) (viz VYKOUPIL,L.. *Slovník českých dějin*, s. 511.)
[90] BĚLINA, P., POKORNÝ, J.. *Dějiny zemí Koruny české II.*, s. 32.
[91] Fyziokraté – ekonomové 18. stol., kteří věřili, že národní bohatství pochází především ze zemědělství.(viz REJMAN, L.. *Slovník cizích slov*, s.112.)
[92] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 567.
[93] Tamtéž, s. 568.

Pro císařskou vrchnost bylo nejvýhodnější rozdělit pozemky na poplatné grunty a nově je kolonizovat.[94]

Kolonizace odpovídala populacionismu druhé poloviny 18. stol. Vnitřní rakouská hospodářská politika se tehdy zakládala na přesvědčení, že moc a síla státu je určována hlavně stupněm lidnatosti. Čím více měl panovník poddaných, tím větší příjem měl z daní a kontribucí. Populační poměry v Rakousku však nebyly příznivé – turecké války, třicetiletá válka a emigrace, války o dědictví rakouské a sedmiletá válka, významně ovlivnily hustotu osídlení. Řídce osídlené oblasti bylo třeba znovu zalidnit a vláda se o to intenzivně starala. Do těchto oblastí se stěhovali buď váleční zajatci z pruských válek, nebo dobrovolní kolonisté z přelidněných krajů rakouských zemí (např. ze Slovenska), nebo sem přicházeli kolonisté z ciziny – především z jižního, západního a středního Německa, z Alsaska, Lotrinska a z hrabství Franche. Počet nově usazených rodin sahá do řádů několika desítek tisíc.[95] „Obzvláště horlivě byla kolonisační politika prováděna na statcích císařských, jež měly býti ostatním vzorem v tomto směru.“[96]

2.7.2 Příchod prvních kolonistů

S myšlenkou kolonizace Čejče přišel Adam Bosch, nový ředitel císařských statků. V lednu 1770 se spojil s kobylským vrchním a hodonínským sklepmistrem, kteří se měli vyjádřit k situaci na čejčském katastru. Přestože místní úředníci oblast pro kolonizaci nedoporučovali kvůli nedostatku stavebního a palivového dřeva a kvůli nedostatku luk na píci pro dobytek, Bosch byl rozhodnutý věc provést. Nejprve se s nabídkou nového živobytí obrátil na obyvatelstvo českých zemí. Avšak jeho snaha přivést sem domácí osadníky byla marná. V době hladomoru, nemocí a neúrody se k tak riskantnímu kroku nikdo neodvažoval. Bosch svůj plán nevzdával.[97] „... začátkem roku 1771 (nařídil) vrchnostenskému úřadu v Kobylí vymezit v Čejči místa na 30 čtvrtlánických usedlostí a připravit materiál k jejich vybudování.“[98]

---

[94] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*,, s. 568.
[95] NOŽIČKA, J.. *O založení první francouzské kolonie u nás.*
[96] Tamtéž .
[97] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 568.
[98] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 109.

Bosch sem chtěl přivést německé osadníky, ale nakonec se obrátil na obyvatele Franche Comté a Lotrinska, kteří přišli už v r. 1770 do Holíče. „...byli doma vyzváni otevřeným nepodepsaným listem, aby se stěhovali do Uher, kde prý na císařských statcích najdou hojnost práce a chleba.“[99] „V letech 1768 – 1770 (...) byly uvedené části Francie postiženy taktéž velkou neúrodou. Navíc se v předchozích desetiletích více než zdvojnásobil počet obyvatel. I když byla převážná část rolníků ve Franche Comté osobně svobodná, královské orgány přesto zakazovaly migraci, neboť vycházely z naprosto opačného předpokladu, že se totiž počet obyvatelstva neustále snižuje. Proto emisaři lákající rolníky k odchodu na habsburské statky vystupovali inkognito a ani ve francouzských archivech nelze nalézt o jejich činnosti ani o s tím související migraci jakékoli zprávy.“[100]

Přestože byl František Štěpán Lotrinský už pět let po smrti, byl považován za iniciátora této nepodepsané výzvy. „...za svého života usazoval své krajany a oblíbence v dvorních úřadech; aspoň v Šaštíně byl tehdy jistý Leduc, který byl později tlumočníkem u čejčských Francouzů a jehož jméno svědčí o jeho francouzském původu. S tím znal se Bosch, který sám plynně francouzsky mluvil...“[101] Skutečným iniciátorem anonymní výzvy byl nejspíš Bosch, který měl v Lotrinsku poštovní a peněžní styky, a později Francouzům až nezvykle vycházel vstříc.

V r. 1770 tak přišlo několik desítek rodin francouzských vystěhovalců na císařské panství v Holíči. Byli zubožení, chudí, téměř neměli peníze, byli to žebráci. Jejich situace byla nezáviděníhodná. „Rádi by byli pracovali, ale vrchnost měla na všechny práce robotníky, sedláci si jich nemohli najímati, protože sami měli nadbytku.“[102] V zimě 1770-71 uhodily třeskuté mrazy, lotrinští vystěhovalci neměli boty ani punčochy. Bály se jít ještě dál na východ do Uher.[103] Od Marie Terezie dostali nabídku usadit se na Moravě v Čejči. Uvítali ji s radostí, ale kladli si podmínky: Vrchnost je opatří zásobami nutnými ke stavbě domů a obdělávání půdy. (...) Statky jim budou patřit dědičně.“[104] Dostanou od vrchnosti zálohu na živobytí, první dva roky budou osvobozeni od všech daní a dávek, v dalších 10

---

[99] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 569.
[100] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 109.
[101] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 569.
[102] Tamtéž, s. 570.
[103] NOŽIČKA, J.. *O založení první francouzské kolonie u nás.*
[104] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 570.

letech celý dluh splatí.[105] Tyto podmínky byly přijaty a 9. dubna 1771 byl v Hodoníně sepsán protokol s prvními pěti rodinami z Holíče.[106] Hned se také mělo začít se stavbou dvou domů, kolonisté měli prozatím vyhrazeny dvě místnosti v čejčské hospodě.[107]

„Teprv nyní, když už začátek byl jakž takž zabezpečen, předkládal Bosch císařovně svůj plán na založení nové osady.“[108] Stalo se tak 15. dubna 1771. Ve svém písemném návrhu Bosch císařovně popsal nadbytek půdy kolem Čejče, který se tak dá zužitkovat. Předkládal jí také mnohem mírnější podmínky usazení, než sami Francouzi chtěli, aby kolonisté z Čejče neutekli (osvobození od platů a dávek na tři roky a splácení dluhu během dalších 20 let) a rozpočet. Sliboval, že se veškeré investice brzy vrátí. Ve svém návrhu však nepamatoval na duchovního správce, učitele, vybudování obecního domu, jatek, kovárny atd. To si měli Francouzi sami zařídit, až se vzmohou. Marie Terezie dala souhlas ke kolonizaci Čejče, ale lhůtu odpuštění dávek zkrátila na dva roky.[109] „Dalším vývojem událostí se ukázalo, že rozpočet vůbec neměl reálné ceny; nová doba vytvořila pro osadníky zcela nové poměry.“[110]

2.7.3 Založení nové osady

30. dubna 1771 informoval Bosch vrchnostenský úřad, že bude založena nová osada. „Ke každé nově zřízené usedlosti má býti přiděleno 30 měřic půdy, z nichž podle její polohy a bonity budou vyměřeny i kontribuce a jiné poddanské dávky a povinnosti.“[111] Nařídil také, aby každý úředník hodonínského panství podal co nejrychleji své dobrozdání o nejvýhodnějším místě pro založení nové vesnice. Hodonínský vrchní správce Filip Josef Metzler však nereagoval na tuto výzvu, ani na Boschův další přípis z května 1771, ve kterém Bosch své nařízení urgoval a upozorňoval na vhodnost jarního počasí k zahájení prací.[112] Stále nikdo nereagoval a vrchnostenský úřad dostal napomenutí. „Aby přípravné práce byly co

---

[105] NOŽIČKA, J.. *O založení první francouzské kolonie u nás.*
[106] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 570.
[107] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 110.
[108] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 570.
[109] NOŽIČKA, J.. *O založení první francouzské kolonie u nás.*
[110] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 572.
[111] NOŽIČKA, J.. *O založení první francouzské kolonie u nás.*
[112] Tamtéž.

nejrychleji provedeny, byl sem vyslán z Vídně inspektor císařských statků Pekárek....“[113] Pekárek zjistil, že zatím byla pouze vyměřena dvě místa pro domy, nestavělo se dosud nic. Do Čejče povolal tlumočníka, šaštínského duchovního Leduca. Nařídil poddaným z okolních vsí při robotních pracích připravit stavební materiál a nechal nakoupit nářadí.[114] Sám vybral místo pro novou vesnici, které všichni schválili. „Všichni se jednomyslně shodli na tom, že bude nejvýhodnější postaviti novou obec na místě opuštěné vsi Čejče, poněvadž tu je dostatek vody, dále kostel a hostinec při ruce a jejím středem prochází důležitá komunikační tepna – silnice Vídeň-Brno.“[115] „Osada byla založena podle slovanského typu řadového po obou stranách silnice ...“[116]

Pekárek naplánoval stavební práce a s pomocí tlumočníka nechal kolonistům vysvětlit podmínky. Těm se však vůbec nezamlouvaly, poukazovali na svou chudobu a požadovali mnohem příznivější podmínky. Nemohli si sice sami pořídit obydlí, ale slibovali pomoc při práci, žádali také pouze 9 dní roboty a zapůjčit obilí, krávy a peníze s tím, že dluh splatí ve 30 letech. „Ve svých požadavcích (...) zašli tak daleko, že se dokonce i dotazovali, zda jim budou zapůjčeny peníze na opatření nábytku, bílého prádla, peřin, bot a punčoch.“[117]

Páni tyto francouzské podmínky přijmout nechtěli a Pekárek odjel i s tlumočníkem do Holíče vyjednávat s dalšími lotrinskými rodinami. „Tito byli mnohem ochotnější k požadavkům panství a poněvadž většinou byli při obstarávání živobytí odkázáni výhradně na lidský soucit, chtěli přistoupiti i na mnohem horší podmínky než čejčtí, jen aby si mohli již sami vydělávati na svůj chléb.“[118] Slibovali pomoc při stavebních pracích, splacení dluhu ve 20 letech, 12 dní robot měsíčně nebo místo roboty dávky v naturáliích. „Podmínky holičských kolonistů se v podstatě téměř úplně srovnávaly s podmínkami, za kterých Marie Terezie dala souhlas ke kolonisaci Čejče...“[119]

---

[113] NOŽIČKA, J.. *O založení první francouzské kolonie u nás*..
[114] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 111.
[115] NOŽIČKA, J.. *O založení první francouzské kolonie u nás*.
[116] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 578.
[117] NOŽIČKA, J.. *O založení první francouzské kolonie u nás*.
[118] NOŽIČKA, J.. *O založení první francouzské kolonie u nás*.
[119] NOŽIČKA, J.. *O založení první francouzské kolonie u nás*.

Pekárek tedy tyto rodiny přijal za nové kolonisty. Celkem přišlo do Čejče během léta 1771 45[120] rodin. „Ubytováni byli v panských stodolách a dali se do práce.“[121] Pekárek sepsal abecedně uspořádaný seznam rodin, ve kterém uvedl také odkud rodina pochází, kolik je členů rodiny, jakou mají hotovost ve zlatých, jestli se ohlásili ve Vídni, jaká je jejich živnost a do sloupce určeného pro poznámky psal informace jako „rozumí rolnictví“, „nemocný“, „umí německy“ apod.[122] V prvních zápisech o Francouzích z r. 1771 jsou však křestní jména i příjmení často nečitelná.[123]

„Dohromady šlo o 216 osob (45 mužů, 42 žen, 129 dětí), kteří jako svá zaměstnání uvedli rolnictví, většina z nich byla původem řemeslníky a nádeníky, jeden se věnoval před odchodem z domova učitelství (J. A. Pernet) a jeden byl podle vlastního vyjádření „lékař lidský i dobytčí, jenž se vyzná v sedlačině“ (F. Chalet).“[124] Mnozí tvrdili, že s sebou nemají žádné peníze. Všichni něco měli, ale ne každý se přiznal.[125]

Z rodin, které přišli v r. 1771, pocházelo 28 rodin z hrabství Franche, 11 rodin z Lotrinska, 1 rodina z Alsaska a 3 rodiny z Burgundska.[126] „ ... z Franche Comté: Pierre Alexander Balisata, Jean Barrois, Pierre Bodrun, Ambrose Brun, Antile Brun, François Chalet, Jean François Collet, Jean Comte, Nicolas Duruy, Stéphane Florain, Pierre Fontaine, Nicolas Gazain, Claude Gré, François Guver, Louis Krtain, Andreas Laporte, Crinion Loth, Guy Rousselot Loth, Claude Antoine Masson, Michael Maîtrejean, Laurence Marchand, Jean Antoine Pernet, Claude François Pernet, Antoine Renard, Jean Josephe Renard, Pierre François Ruvalier, Pierre Joseph Vasle, Claude Zolin. Osadníků z Lotrinska bylo o poznání méně. Šlo o rodiny Josepha Gioa, Jeana Pierra Cuntala, Nicolase Evana, Jacquese Georgea, Pierra Grosmangea (Grodemangea), Michaela Lotha, Josepha Mathise, Charlese Mineta, Françoise Polise, Nicolase Rotta a Jeana Vary. (...) ještě rodiny Louise

---

[120] Ve všech zdrojích jsem narazila na počet 45 rodin, ale pokud tyto rodiny byly vyjmenované a přepočítala jsem je, došla jsem vždy jen k číslu 44. (P.K.)
[121] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 573.
[122] Tamtéž, s. 574-576.
[123] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 189.
[124] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 112.
[125] NOŽIČKA, J.. *O založení první francouzské kolonie u nás.*
[126] Tamtéž.

Giroa, Claude Denise Massona a Bernarda Petita z Burgundska a Richarda Lotha z Alsaska."[127]

Bosch Francouzům v Čejči nařídil, aby začali se stavebními pracemi a do žní postavili co nejvíce. Slíbil, že peněžitá hodnota jejich práce jim bude odečtena z dluhů. Všem nechal vyměřit stejným dílem co do rozlohy, i do kvality. Upozorňoval na drahotu a Francouzům radil, aby si na zimu opatřili co nejvíce vlastních zásob. Tlumočník jim měl všechno vysvětlit a upozornit je, aby se vzorně chovali, jinak budou z panství vyhoštěni jako tuláci. Hodonínský vrchní správce Meltzer měl Bosche pravidelně informovat o situaci. „Zároveň nařizuje, aby kolonistům nikdo z poddaných neubližoval a nečinil škody na jejich hospodářstvích."[128]

2.7.4 První obtíže

Počáteční nadšení kolonistů se brzy vytratilo. „Ve Vídni, zdá se, že jim byly činěny přemrštěné naděje, aspoň si později stěžovali, že se jim řeklo, že patnáct statků už je vystavěno, zatím nenalezli nic, tísnili se v panských stodolách, z vrchnostenského důchodu byli opatřováni jen nejnezbytnějšími potřebami, hlavně si naříkali na nedostatek mléka pro děti."[129] Kolonisté se podíleli na stavbě svých domů. Rok 1771 byl navíc ve znamení neúrody, hladu a drahoty. Mnozí onemocněli a práce pokračovala velmi pomalu. Do zimy nestihli postavit dostatek příbytků. „... nemajíce vhodného přístřeší byli na zimu rozstrkáni, zdraví na dolnorakouské císařské statky (...), churaví umístěni na panství hodonínském při lehčích pracích (...), nemocní ponecháni v ošetřování v čejčských lázních."[130] Ošetřovali je tu jejich krajan Chalet, čejčský chirurg Schier a lékař z Holíče. Během zimy 1771-72 zemřelo více než 50 kolonistů. Ti, kdo přežili většinou odcházeli do Dolních Rakous.

V r. 1772 pokračovala stavba vesnice, ale stále velmi pomalu. „Koncem roku 1772 tak bylo postaveno pouze 28 statků (obytných budov a stájí), jejichž stodoly ovšem byly ještě na podzim roku 1773 beze střech a vrat. V důsledku těchto

---

[127] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 112.
[128] NOŽIČKA, J.. *O založení první francouzské kolonie u nás.*
[129] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 577.
[130] Tamtéž, s. 577.

těžkostí nakonec v Čejči ke konci roku 1772 zůstalo pouze 17 francouzských rodin."[131] Na jednotlivých statcích se rodiny usazovali náhodně (podle peněžní hotovosti, podle vůle úředníků...). Zbývající statky obsadili lázeňský chirurg Schier, hostinský post, nájemce čejčského jezera Střelský a domkáři ze sousedních Hovoran.[132] „Nová osada stála na jz. panské hospody a začínala číslem 6. (...) Prvním starostou byl Ant. Pernet z č. 27, bývalý učitel a lazebník, rychtářem byl Nicolas Clémant z č. 25."[133]

Podle seznamu z 12. srpna 1773 žili v nově vysazeném Čejči : na č. 6 Claude Antoine Masson, na č. 7 Jean Flosse, na č. 8 François Flosse, č. 9 Claude François Gré, č. 10 Jean Nicolas Chalet[134], č. 11 vdova Donnéová, č. 12 Václav Střelský, č. 13 Jakub Filásek, č. 14 Jura Holešinský, č. 15 Jan Ivičič, č. 16 Martin Buchta, č. 17 Ignác Zaňát, č. 18 Jakub Holešinský, č. 19 Jan Schier (Šír), č. 20 Jakub Post, č. 21 Martin Hibsch (Hikš), č. 22 Ignác Esterka, č. 23 vdova Gazainová, č. 24 vdova Guiotová, č. 25 Nicolas Clémant, č. 26 Bernhard Petit, č. 27 Antoine Pernet, č. 28 Claude Jaillot (Challiot), č. 29 Claude Gré, č. 30 Jean Claude Goglie, č. 31 Claude Bouvis, č. 32 Jacques George, č. 33 Mariana Grodemange, č. 34 Matěj Skoumal, č. 35 Martin Holešinský.[135] Jména francouzských kolonistů v seznamech z let 1771 a 1772 se dost liší. Odpovídá to odchodu většiny francouzských rodin do konce r. 1772 a příchodu dalších kolonistů zřejmě z Holíče.

Vznikla zde slovácko-francouzská obec. „Nová osada, která byla původně plánována jako čistě francouzská, se tak již od svého založení stala vesnicí s obyvatelstvem etnicky smíšeným, což mělo mít do budoucna vliv na brzkou asimilaci francouzských kolonistů."[136]

Během zimy 1772/73 dostali osadníci voly a zemědělské nářadí, aby mohli na jaře zahájit polní práce. Nestejná úroda v r. 1773 se podle Boschova příkazu rozdělila mezi všechny stejným dílem. „V těchto polních pracích a v celém zařizování usedlostí byli domácí Slováci mnohem obratnější a zdatnější."[137] Měli totiž oproti Francouzům několik výhod - znali místní poměry, nebyli zesláblí

---

[131] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 113.
[132] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 578.
[133] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 143.
[134] v r. 1777 se zde uvádí jeho vdova, v r. 1781 syn Jean Baptiste
[135] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 62.
[136] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 113.
[137] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 578.

hladem a nemocemi a jejich bída byla nesrovnatelně menší. Navíc se mohli spolehnout na pomoc svých příbuzných.[138]

2.7.5 Právní vyjednávání

„Když byly statky osazeny, přikročeno k projednávání právních závazků nových osadníků. Se Slováky šlo jednání hladce; 1. července 1773 podepsali kontrakty, jež byly 5. listopadu ve Vídni potvrzeny.“[139] Své statky měli zaplatit v osmi splátkách, potom bude statek jejich dědičným svobodným majetkem, ale nesmějí ho zastavovat, ani z něj nic prodat. Od 1. ledna 1774 měli začít platit veškeré kontribuce a vykonávat robotu jako hovoranští čtvrtláníci.[140]

Jednání s Francouzi bylo mnohem složitější. Kvůli nestejným podmínkám, za nichž se ujímali svých gruntů, byli Francouzi prohlášeni osobně svobodnými a nepoddanými. Na tři roky byli osvobozeni od platů a dávek a za 12 zlatých ročně se vyplatili z roboty. Teprve jejich děti měly mít stejné podmínky jako hovoranští čtvrtláníci. Francouzi však zapřeli svůj prvotní souhlas s těmito podmínkami.[141] „ ... nechtěli připustiti zřízení obecní hospody ani jatky, vzpírajíce se poplatkům z nich požadovaným, které z domova neznali. Hlavně je rozhořčovalo, že jejich dětem nemají býti přiznány tytéž svobody jako jim samým, že mají býti panskými robotníky.“[142] Bosch by Francouzům povolil vykoupení dětí z roboty, kdyby mu nabídli víc peněz. S požadavky Francouzů nesouhlasil ani vrchní hodonínského panství Maximilián Johann Froll, jehož obtěžovala především nepřizpůsobivost Francouzů místním poměrům a nejraději by se jich zbavil. Jejich grunty chtěl dát lidem z Dolních Bojanovic a Hovoran, kteří o ně začali jevit zájem. S Boschovým požehnáním[143] se snažil Francouzům znepříjemňovat život. „... vymáhal na nich vrácení půjčeného osiva, hrozil jim exekucí, dával jim na domy lepit cedulky, že jsou na prodej, odpíral jim k opravám domů a jiným drobným stavbám dříví,

---

[138] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 154.
[139] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 143.
[140] Tamtéž, s. 143.
[141] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 580.
[142] Tamtéž, s. 580 – 581.
[143] Boschův přístup k Francouzům je rozporuplný. Některé zdroje uvádí jeho přívětivost a ochrannou ruku, kterou drží nad Francouzi, jiné otevřeně hovoří o nepřátelství, které postupně začal k „obtížným“ Francouzům pociťovat. (P.K.)

jehož byl v Čejči a blízkém okolí veliký nedostatek."[144] Francouzi však nadále odmítali robotu pro své děti. „Pokud by měli své děti zavázat těmito vyžadovanými robotami, pak děkují poníženě Jejímu Veličenstvu a každému jinému a raději by odtud chtěli odtáhnout, aniž by se obávali učiněných hrozeb, že budou posláni do Uher (zde šlo nepochybně o pohrůžky vrchního."[145]

Bosch pouze vyhrožoval, ve skutečnosti nemohl nijak zakročit, protože se bál císařovny. Doufal, že pod nátlakem Francouzi ustoupí, ale to se mýlil. „ ... Francouzi byli nepovolní, pokládali se svobodnými, pro případ, že by byli vykázáni, hrozili samostatnými (...) akcemi. (...) Obě strany se vzájemně dráždily a psaly na sebe do Vídně žaloby, aniž dovedly jedna nad druhou nabýti vrchu."[146] „První tři roky měli (Francouzi) ostatně výslovně slíbenou svobodu od roboty i ode všech dávek, neviděli tedy důvodu, aby se předčasně a neprozřetelně vázali písemnými úmluvami."[147]

Francouzi se rozhodli plně využít své tři roky nevídané svobody, i přes nepříjemné právní „tahanice". „Francouzi seznamovali se se svou novou vlastí, chodili na jarmarky, na hody a na muziky, navazovali známosti se sousedy, (...) mládež ztropila občas výtržnost vrchnostenským úředníkům, kteří byli proti nim zcela bezmocní."[148] Mohli na Francouze žalovat až ve Vídni, ale bylo by to bezvýsledné. Postupně se shodli, že jsou jim Francouzi na obtíž a že je nutno je nějakým způsobem přivést k poslušnosti. Veškerá opatření úředníků však byla Francouzům pro smích.[149]

Francouzské mládeži rovněž chybělo vyučování. „Pernet vyučování brzy nechal, nejsa za ně honorován, po něm zkusil vyučovat švec a myslivec George, ten měl ale v hlavě rozmanité obchody peněžní a jiné a rozséval mezi spoluobčany jen rozbroje a zlosti, takže i s jeho vyučováním bylo brzy konec; duchovní správy také nebylo, protože hovoranský lokál francouzsky neznal a Francouzi se češtině ještě tolik nepřiučili; docházeli do vzdáleného Holiče, odkud o velikonocích přicházel na Čejč františkán je zpovídati."[150]

---

[144] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 581.
[145] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 115.
[146] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 581.
[147] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 144.
[148] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 582.
[149] Tamtéž, s. 582.
[150] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 144.

„Odpor Francouzů strhl ovšem i Slováky.“[151] Ti brzy pochopili, proč se s nimi vždy jednalo odděleně. Cítili se oklamaní a podvedení. Vedle svobodných Francouzů si připadali jako občané druhého řádu, Francouzům se navíc dostávalo další podpory v podobě nářadí, dobytka atd. Proto ani domácí osadníci neplnili závazky, ke kterým se od ledna 1774 upsali. „Co dělají Francouzi, dělají po nich Slováci, těch nelze k robotě přiměti, protože prý Francouzi nerobotují a že jim byly slíbeny stejné výminky jako Francouzům.“[152] Francouzi i Slováci zůstávali vůči úřednickým nařízením pasivně rezistentní. Jejich stanovisko bylo navíc posíleno robotním patentem z r. 1775.

„Zatím přiblížil se 1. červenec 1776, kdy vypršela tříletá lhůta Francouzům přiznaná. Vrchnostenský úřad je zavčas upomenul na jejich povinnosti, ale na týž červenec byla nařízena do Čejkovic dvorní komise za předsednictví lidumilného generála d´Altona, která měla kontrolovat provádění robotního patentu z r. 1775 a na ni se obrátili i čejčtí osadníci se svými stížnostmi, jež podali písemně o 16 bodech.“[153] Stěžovali si např. na přemrštěnou cenu domů, kterou nemohli během dvaceti let splatit, na drahé dřevo a na neochotu v hodonínském mlýně, na menší rozlohu pozemků, než jim slibovali atd. Společně s nimi podávali stížnost i domácí osadníci, kromě V. Střelského. Ti však narozdíl od Francouzů, kteří žádali vystavení nových kontraktů, vraceli již podepsané kontrakty.[154]

Přelíčení se konalo v říjnu 1776 v Kobylí. Krajská komise však ještě předtím navštívila Čejč a mnohé z francouzských stížností poté prohlásila za neopodstatněné. Některé ústní sliby kolonisté prostě nemohli doložit. Ale hlavní věc, tj. otázku vykonávání robot a příslušných reluicí, osadníci vyhráli. Výše roboty neměla být odvozována podle robot jiných poddaných stejné kategorie, ale na základě dobrovolné smlouvy mezi osadníky a vrchností.[155] „Vídeňské ředitelství pak rozhodlo, že se má s uspořádáním jejich poddanských poměrů počkat, až se zavede t. zv. Raabův systém s všeobecnou reluicí (výkupem) robot.“[156] Vrchnost se však k žádným závažným změnám neměla. Proto

---

[151] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II.,, s. 144.
[152] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 582.
[153] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 144.
[154] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 118.
[155] Tamtéž, s. 118.
[156] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 144.

se Francouzi i Moravané nadále dožadovali přeměření přidělených pozemků, pak že budou ochotni vyjednávat o robotní povinnosti. „A tak na jaře r. 1778 přišel na Čejč zeměměřič Josef Schuhmann, který vyměřil znovu všecky pozemky osadníků, rozdělil jim nové trati, pole louky i vinohrady.“[157] Navíc dostali z obecních luk a polí nové pozemky ve výhodných polohách. Pro Francouze i Moravany to byl velký úspěch.[158]

„Tyto úspěchy podnítily však jejich odvahu a troufalost ...“[159] V létě 1778 dostali velkou pokutu za to, že údajně pásli dobytek na kobylských lukách. Jejich odvolání ke krajskému úřadu bylo zamítnuto a ještě k tomu dostali výstrahu pro zbytečné obtěžování úřadů. Brzy na to rozzlobilo Francouze povolení usadit se na statku po vdově Grodemangeové, které dostal cizí osadník Václav Fiala z Dobromělic u Vyškova. Úřady ho upřednostnily před zetěm Jacquese George, jehož žádost ležela u Bosche už od léta 1776 a na kterou se mu nedostalo žádné odpovědi.[160] V únoru 1779 proto francouzští kolonisté odeslali rozsáhlou petici přímo Marii Terezii. „... v níž znova opakovali všechny staré žaloby, namnoze už vyřízené, žádali kromě jiných přání za ustanovení francouzského kněze, za osazení kolonie jen francouzskými osadníky, z nichž jedině budiž vybírán starosta a rychtář, za osvobození od vojenské služby synů narozených ve Francii.“[161] Přestože jejich žádost byla pokládána za drzost, vypovídá o vysokém sebevědomí francouzských kolonistů. Bosch o tom císařovně napsal: „francouzští kolonisté chtějí vůbec míti ve všem něco zvláštního a rozlišovati se od jiných poddaných, on však nemůže s nimi zacházeti jinak, než se všemi ostatními podle zásady všeobecné rovnosti.“[162] Císařovna Boschovo stanovisko plně schvalovala. Francouzům neschválila žádné zvláštní výjimky oproti ostatním.[163] Na podzim 1779 byla čejčským sdělena nová výše dávek a povinností. „Ve formě byli odmrštěni,

---

[157] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 145.
[158] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 119.
[159] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 145.
[160] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 119.
[161] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 145.
[162] Tamtéž, s. 145.
[163] Nicholas Clémant, obecní představený (tzv. pudmistr) se na protest proti tomuto rozhodnutí Marie Terezie odstěhoval. (viz JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 121.)

ve věci však vyhráli, neboť nový plat byl značně menší, než dřívější požadované povinnosti.“[164]

Ani na konci r. 1780 však Francouzi ještě nic neplatili. Poslední dva roky byly neúrodné, neměli na splátky úroku. Odvolávali se také na zakládání nových vinic a stavbu sklepů. „...ba obrátili se prý také s písemnou žádostí za přímluvu na francouzského krále, který opravdu intervenoval u vídeňského dvora.“[165] Vyjednali si u Bosche výjimku, splátku platili až na podzim r. 1781. „Poté se již zřejmě osadníci smířili s platbami, protože agenda v tomto směru mizí.“[166]

2.7.6 Požár kolonie a její postupné rozšiřování

Na jaře 1782 Adam Bosch umírá. „S Boschem ztratili Francouzi mocného ochránce, který je na Čejči usadil, který je osobně znal, s nimi častěji písemně i ústně jednal, občas je v jejich kolonii navštívil a vždy se jim osvědčoval jako přítel a příznivec.“[167] V květnu 1782 se novým ředitelem císařských statků stal Anton Valentin Kaschnitz, přísný a odměřený úředník. V r. 1782, když se znovu pokoušeli získat francouzsky mluvícího duchovního. „Kaschnitz žádost jejich doporučil guberniu, gubernium učinilo návrh kabinetu kanceláře, ale Josef II. neměl smyslu pro individuální citové potřeby svých poddaných a tak zůstalo při starém, zůstali přifařeni do Kobylí a přiškoleni do Hovoran.“[168]

V červenci 1782 celá francouzská kolonie vyhořela (kromě č. 35). „Požár vznikl u J. George v č. 32 od horkého hřebla, postaveného k doškové střeše.“[169] Žena, která se snažila zachránit peníze na splátku úroku při požáru uhořela. Od domku J. George chytla další stavení. Rozhněvaní obyvatelé osady sice s požehnáním vyšších míst svárlivého J. George vykázali, ale jeho usedlost vzápětí zakoupil jeho syn. Díky almužnickému fondu se podařilo všechny statky během dvou let obnovit.[170]

---

[164] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 145.
[165] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejce*, s. 591.
[166] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 122.
[167] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 591.
[168] Tamtéž, s. 591.
[169] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 145.
[170] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 122.

V r. 1783 žádalo deset mladých Francouzů o povolení postavit si domy. Kaschnitz tento krok schválil, ale správa hodonínského statku dělala problémy. Francouzi museli svou žádost několikrát upomínat, šest z nich dostalo povolení, ale domky postavilo jen pět z nich. Na jižním a severním konci osady se postupně usazují další osadníci, většinou moravského původu.[171] „Mezi novými usedlíky objevuje se nové francouzské jméno Bizot. Josef Bizot (Bizet) koupil r. 1784 od Jakuba Posta (Posty) kolonii č. 20.“ [172]

2.7.7 Josefínský katastr

V roce 1785 se Josef II. pokoušel o berní reformu a zřídil josefínský katastr. Ve snaze zdokonalit berní správu nechal sepsat půdu, ale především bylo provedeno přesné vyměření pozemků.[173] Půda poddanská (rustikál) a vrchnostenská (dominikál) měly podléhat stejné dani. Toto nařízení mělo vyrovnat dosavadní rozdíly mezi dávkami z výnosů půdy rustikální a dominikální. Přestože měl josefínský katastr vstoupit v platnost už v listopadu 1789, ještě v r. 1790 nebyl hotov. Berně podle něj byla vybrána jenom jednou.[174] Nesouhlas projevila doposud zvýhodňovaná vrchnost. „Vrchnosti se ovšem cítily citelně postiženy ve svých stoupajících nárocích a po smrti císaře Josefa II. přiměly jeho bratra a nástupce k odvolání reformy.“[175] Výsledky měření pozemků byly spáleny a Leopold II. nařídil návrat k rozvrhu berně podle tereziánského katastru,[176] který platil až do zavedení stabilního katastru.[177]

---

[171] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 122 – 123.
[172] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 146.
[173] Předchozí katastry vycházely z přiznávacích protokolů podaných vrchností. (in VYKOUPIL, L. *Slovník českých dějin*, s. 237.)
[174] VYKOUPIL, L. *Slovník českých dějin*, s. 237 – 238.
[175] BĚLINA, P., POKORNÝ, J.. *Dějiny zemí Koruny české II.*, s. 33.
[176] Soupis půdy za účelem zdanění, který nahradil berní rulu a lánové rejstříky. V r. 1748 byla zdaněna půda poddanská (rustikál) a v r. 1757 půda panská (dominikál), která podléhala nižší dani než rustikál. (in VYKOUPIL, L. *Slovník českých dějin*, s. 619-620.)
[177] Patent o zavedení nové berní soustavy byl vydán v r. 1817. Jeho základem byl přesný soupis a trigonometrické vyměření veškeré půdy. Práce na stabilním katastru byly velmi zdlouhavé. Na Moravě a ve Slezsku probíhaly v l. 1824-1835, v Čechách v l. 1826 – 1843. (in VYKOUPIL, L. *Slovník českých dějin*, s. 588.)

„Vlastní protokol josefínského katastru byl pro Čejč zpečetěn v Brně 20. května 1788.“[178] „V uvedeném katastru se také zachovala obecní pečeť tehdy užívaná. Byla kulatá o průměru 30 mm a obrazový obsah jejího pečetního pole symbolicky vyjadřoval smíšený původ vesničanů. Heraldicky vpravo je vyobrazena francouzská lilie *(fleur-de-lis)*, vlevo pak vinařský nůž postavený kolmo rukojetí dolů a ostřím obrácený vpravo. Pod nimi je položena radlice špicí vlevo a ostřím dolů, pod ostřím radlice je šrafami ve výseči naznačena ornice. Opis situovaný jen do horní půle pečeti zní: M. F. G. I. TSCHEITSCH. Lilie zde značila francouzský původ části osadníků, zatímco vinařský nůž a ornice upozorňovaly na hlavní zdroj obživy zdejších vesničanů.“[179] Narozdíl od okolních obcí (Čejkovice, Mutěnice, Hovorany atd.) se však Čejč nemůže a nemohl nazývat vinařskou obcí. Vinohrady sice na čejčském katastru vždy byly, ale v podobně pustém stavu jako sama obec. Také později se v Čejči vždy dělalo jen málo vína a navíc jen pro vlastní spotřebu, velcí vinaři tu nikdy nebyli.[180]

V josefínském katastru jsou také uvedena jména všech čejčských osadníků. Zápis v katastru je však zřejmě chybný, protože údaje v katastru souhlasí se seznamy z let předchozích pouze do č. 19. Od č. 20 jména usedlých neodpovídají kolonizačnímu rozmístění ani čejčské gruntovnici z r. 1808.[181]

Josefínský katastr neříká nic o počtu obyvatel. Tento údaj se dozvídáme až z hovoranské farní kroniky. V r. 1783 byl Čejč přifařen k Hovoranům a v r. 1789 místní farář udává počet 227 osob v Čejči (176 dospělých, 51 dětí), které žijí v 35 rodinách. Tento údaj odpovídá původním 30 rodinám kolonistů a pěti domům postavených po r. 1783. V r. 1793 už však hovoranská farní kronika mluví o 40 domech, 47 rodinách (252 osob).[182] Obec se tedy po skromném začátku začala slibně rozrůstat.

---

[178] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 128.
[179] Tamtéž, s. 122.
[180] Tamtéž, s. 382.
[181] Tamtéž, s. 129 - 130.
[182] Tamtéž, s. 130-131.

2.8 Napoleonské války

V letech 1802 – 1804 postihla celou zemi neúroda. Nedostatek postihl dokonce i úrodné Slovácko a Hanou. Následná drahota, bída a hlad byly umocněny válečnými útrapami civilního obyvatelstva v r. 1805.[183] Před bitvou u Slavkova zůstal Čejč ušetřen přímému setkání s některým z vojsk, protože hlavní vojenské síly pochodovaly po císařské silnici Rajhrad – Pohořelice. Čejčským tak zůstávala „pouze" zásobovací povinnost.[184]

„Když přišly vojny francouzské, osadníci čejčtí zažili velmi mnoho dobrodružství. Před bitvou u Slavkova (...) nuceni byli všichni sloužiti francouzským regimentům za tlumočníky. Tehdy shledali se nejednou i příbuzní. (...) Někteří francouzští vojáci se divili osadníkům, jak mohou žít mezi téměř „vlky"? (tak jmenovali Slováky po jich kožuchách)"[185]

Po bitvě u Slavkova (2. prosince 1805) sehrál Čejč důležitou roli. Ruský vojevůdce Kutuzov jej určil jako první shromaždiště spojeneckých (tj. ruských a rakouských) vojsk po bitvě na ústupu ze Slavkova směrem na Hodonín a Holíč. Už 3. prosince sem od brzkých ranních hodiny přicházely pomíchané ruské jednotky a rakouské jezdectvo. Hladové spojenecké vojsko snědlo a vypilo, co mohlo. Ráno sem dorazil i sám Kutuzov, 4. prosince i vyčerpaný car Alexandr I.[186] „Car se sice v městečku zdržel jen krátce, v podstatě přes Čejč pouze projížděl, přesto však lze říci, že významnější návštěvu čejčští kolonisté do té doby ve své obci neviděli."[187]

Večer 4. prosince tu císař František večeřel a přespal po vyjednávání o příměří s Napoleonem u nedalekého Spáleného mlýna.[188] „Rychtář Gree (Greja) byl s otcem v táboře francouzském u Brna, později u Slavkova a byl konečně i přítomen schůzce tří mocnářů: Napoleona, císaře rakouského a ruského cara[189] u „Spáleného mlýna", blíže poutního místa u Žarošic.[190]

---

[183] AMORT, Č. *Kutuzov a Napoleon na Moravě*, s. 21.
[184] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 132.
[185] BROUKAL, V. *Jak vznikla francouzská kolonie v Čejči?*
[186] AMORT, Č. *Kutuzov a Napoleon na Moravě*, s. 120 – 121.
[187] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 133.
[188] Tamtéž, s. 133.
[189] Této schůzky se zúčastnil pouze císař František a Napoleon. (viz AMORT, Č. *Kutuzov a Napoleon na Moravě*, s. 110.)
[190] BROUKAL, V. *Jak vznikla francouzská kolonie v Čejči?*

Francouzská vojska znovu táhla krajem po svém krvavém vítězství v b. u Wagramu (6. července 1809). Na čtyři měsíce tehdy Francouzi obsadili většinu brněnského a znojemského kraje. [191]

„Válka nedopadala na poddaný lid pouze přímo, tedy formou dodávek a dalšího znepříjemňování každodenního života. Po vídeňském míru,[192] jímž byla pro Rakousko čtvrtá francouzská válka uzavřena, totiž stála habsburská říše na pokraji bankrotu."[193] Vládní opatření už nemohla zabránit státnímu bankrotu (březen 1812). Mnoho čejčských sedláků mělo velké finanční problémy. Z drahoty způsobené finanční krizí však někteří vyšli posilnění. Například František Poduška, který je spjat s novým rozkvětem čejčských lázní, zbohatl díky spekulacím.[194]

2.9 Osudy francouzských kolonistů v 19. století a asimilace

„Francouzští kolonisté starali se jako celek o zlepšení svých hmotných a životních podmínek vskutku obdivuhodně. Tato jejich úctyhodná činnost prýštila z vědomí, že jsou lidem svobodným a mimo to měli vlivné přátele ve Vídni, kteří jim pomáhali a je chránili. I když přiznáme, že mnohé jejich požadavky byly sobecké, nebo dokonce i přemrštěné, přece dosažené výhody prospěly většinou i kolonistům našim."[195]

Osudy jednotlivých rodin, které se v Čejči usadily, lze sledovat z gruntovnic, pozemkových knih, které byly zavedeny pro původních 30 kolonií v r. 1808 a pro další vznikající chalupnická osídlení v r. 1812. Podobně jako lze vyčíst rozličné údaje z katastrů, v gruntovnicích můžeme sledovat změny v držbě, rostoucí ceny nemovitostí, dědické zvyklosti atd.[196]

Přestože už v 80. letech 18. století se začal Čejč spontánně rozrůstat a synové francouzských rodin si stavěli nové domy, z gruntovnic vyplývá, že původní francouzští osadníci o své kolonie (grunty) postupně přišli. [197] „Do r. 1800 ztratili jednu, od r. 1800 do roku 1850 dvanáct, v další polovici století pak pět

---

[191] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s.134.
[192] Mírová smlouva byla mezi Rakouskem a Francií podepsána ve vídeňském Schonbrunnu 14. října 1809. (viz BĚLINA, P., POKORNÝ, J.. *Dějiny zemí Koruny české II.*, s. 27.)
[193] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s.135.
[194] Tamtéž, s. 135.
[195] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 211.
[196] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 136.
[197] Tamtéž, s. 147 – 153.

kolonií, takže na počátku dvacátého století byl v držení potomků francouzských rodin pouze statek č.p. 20, v němž žil (a dodnes žije) rod Bízů, který ovšem (...) nepatřil k prvým sedmnácti francouzským kolonizačním rodinám.“[198] Ze sedláků se tak postupně stávali chalupníci nebo domkaři, jiní žili v nájmu v Čejči nebo v okolí, ale byli i tací, kteří museli žebrat. Na francouzská místa pronikaly „vítězné“ slovácké rody z okolních obcí.[199]

Z původních francouzských kolonizačních rodin „nejdéle dům udržely: Bouvie, č. 31 do r. 1831, Krée č. 29 do r. 1846, Petit č. 26 do r. 1880, George č. 32 do r. 1852, Donnée č. 11 do r. 1860, Chalio č. 28 do r. 1871 a Chalet přes 100 let. Teď ani jedna rodina francouzská není na původním domě. Z potomků jejich mají jiné menší domy pouze: Doné Ludmila č. 126, Žalio Ignác č. 75 a 121, Žalio Antonín, č. 115.“[200]

Čejčští kronikáři viděli jako příčinu toho, proč Francouzi své grunty ztratili, především jakousi jejich nechuť k těžké rolnické práci. Připouštěli však také jisté „asimilační potíže“. Upozorňovali také na fakt, že Francouzi byli vrchností jistým způsobem favorizováni, často spoléhali na jejich pomoc víc než na sebe a to neblaze ovlivnilo jejich povahu.[201] Jak jsme však viděli, vrchnost snad zpočátku kolonistům vycházela vstříc, ale brzy nato byl její přístup k Francouzům mnohdy odmítavý.

Práce byla skutečně těžká, ubytování a strava zpočátku nestály za nic. Z kobylských matrik lze rovněž vyčíst v počátcích nové obce vyšší úmrtnost Francouzů než Slováků. Byť byli Francouzi často rolnické původu, do Uher se původně vydali proto, že byli chudí. Zřejmě šlo o druho či dálerozené, kteří sice měli zkušenost s obhospodařováním půdy, ale neuměli hospodářství řídit. V Čejči najednou dostali na starost poměrně velká hospodářství. Navíc se museli naučit rolnictví v jiném klimatu. Toto všechno jim znesnadňovala také jazyková bariéra. Jejich jazyk byl zcela odlišný od okolního a široko daleko nebyl nikdo, kdo by jim mohl tlumočit.[202]

---

[198] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 153.
[199] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 211.
[200] SLAVÍK, F.A.. *Moravské Slovensko od XVII. století*, sv. I, s. 161.
[201] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 153.
[202] Tamtéž, s. 153 – 154.

„Francouzové poznenáhlu splývali s českými obyvateli a r. 1834 uměly dobře francouzsky už jen čtyři rodiny.“[203] „Jak se učili česky, nevíme, že však mnohé slovo zkomolili je pochopitelné.“[204] Děti Francouzů chodily do českých škol, kázání při mši a církevní zaopatření se ve francouzštině neposkytovalo.[205] Francouzi a Moravané byli dobří přátelé, vzájemně si chodili za kmotry.[206] Slovácké a francouzské rodiny se mezi sebou brzy provázaly také příbuzenskými svazky. „ ... r. 1802 k Františce Gogliové přiženil se František Bravenec do č. 30, r. 1810 k Petronile Gogliové Tomáš Hereštík, a naopak.“[207] Přestože se v Čejči mluvilo také německy, Francouzi se přizpůsobili moravské většině.[208] „Patřilo totiž až donedávna k nepsaným zákonům zemědělské moravské dědiny, že se přistěhovalec musil přizpůsobit místnímu nářečí, jinak byl pro svou řeč terčem posměchu po celý život. A ještě dnes nepřizpůsobí-li on, jeho děti přizpůsobí se jistě.“[209] Jaromír Bělič sice mluví o jednotlivci, ale toto pravidlo platilo i pro větší skupiny osadníků, kteří nepocházeli z blízkého okolí.

„V důsledku asimilačního procesu také docházelo k postupné změně původních francouzských jmen: v písmu je komolili již písaři na prvních dokumentech svědčících o jejich příchodu, nezvyklá příjmení si pochopitelně přizpůsobovali svému jazyku hned od počátku také slováčtí obyvatelé Čejče a okolí. Tento „úzus“ pak postupně začali přejímat, a to zřejmě již v druhé generaci, také samotní Francouzi. Původ jmen *Bíza, Šalé, Donné, Žalio, Grée, Perný* (pův. Pernet), *Flos* aj., která se v okolních obcích, kam se potomci původních kolonistů původně vystěhovávali, dodnes vyskytují, si tak s bývalými francouzskými osadníky již dávno nikdo nespojuje.“[210] Kromě uvedených příjmení zbylo po Francouzech také pojmenování jedné z polních tratí *Francouzská dolina*.[211]

Jak slováčtí sousedé, úředníci, učitelé a následně Francouzi sami komolili jednotlivá příjmení je vidět z následujícího přehledu:[212]

---

[203] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 146.
[204] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 211 – 212.
[205] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 154.
[206] Tamtéž, s. 124.
[207] SLAVÍK, F.A.. *Moravské Slovensko od XVII. století*, sv. I, s. 160.
[208] Tamtéž, s. 160.
[209] BĚLIČ, J. *Dolská nářečí na Moravě*, s. 198.
[210] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 154.
[211] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 212.
[212] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 189 – 210.; SLAVÍK, F.A.. *Moravské Slovensko od XVII. století*, sv. I, s. 160 – 161; HERBEN, J.: *Zpráva o francouzských osadnících na Moravě*, s. 174.

Bizot	Bizet, Bisó, Byso, Biza, Bíza, Bizot, Bizót
Bouvis	Bouvi, Bouvie, Buvy, Búvi, Bůvy
Donné	Donnée, Donee, Doné, Dónek, Dóna
Flosse	Flos
Gazain	Gassan, Gasan, Gazan, Gazaň, Gazine
George	Schorge, Schorsche, Sorsch, Schorsch, Schorch, Žorš, Žorž
Goglie	Goglie, Gugly, Gugli
Gré	Krée, Grée, Grey, Grees, Greja
Guiot	Guio, Gio, Gia
Chalet	Chalé, Schalle, Chalée, Schalo, Schale, Schalé, Šalé
Jaillot (Chaliot)	Chalio, Schali, Žallio, Žalia, Žalio
Pernet	Perne, Perniet, Prny, Perný, Perná
Petit	Petty, Pety, Petá

Všechny okolnosti Francouzům jaksi znemožňovaly podepsat se hlubším způsobem na rázu obce. „Francouzští kolonisté (...) podobu zdejšího domu nijak neovlivnili, přišli do zcela jiné stavební tradice a zdejšímu stavebnímu úzu se přizpůsobili, tím spíše, že domy byly vyměřeny lokátorem tak, jak to odpovídalo tehdejším zvyklostem.“[213]

„Oděv francouzských kolonistů, který si přinesli ze své domoviny, nezanechal ve zdejší lidové kultuře nejmenší stopu a potomci Francouzů se i v tom přizpůsobili zdejšímu slovanskému obyvatelstvu.“[214] „Francouzský kroj vzbuzoval zde veselost. Představme si takového kolonistu, an v krátkých modrých kalhotách, delším hnědém šosatém fráčku, s tvrdým huňatým cylindrem na hlavě, bos a povříslem nebo řemenem opásán jede na pole. Mnozí z dosud žijících potomků Francouzů vídávali doma takový šat. Na naše časy se však nic z toho nezachovalo.“[215] Snad pro tuto „veselost“ „... vnukové rodin francouzských přijali časem také národní kroj slovácký.“[216]

---

[213] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 416.
[214] Tamtéž, s. 423.
[215] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 211.
[216] SLAVÍK, F.A.. *Moravské Slovensko od XVII. století*, sv. I, s. 160.

Klvaňa řadí zdejší oděv mezi kroje břeclavsko-hodoňské, konkrétně do krojové podskupiny mutěnsko-hovoranské. Do této podskupiny se řadí kroje těchto obcí: Mutěnice, Hovorany, Terezín, Karlín, Čejč a Šardice.[217] „Tyto vesnice leží na pomezí tří národopisných regionů: kyjovského Dolňácka, hanáckého Slovácka a Podluží, jejichž vliv na zdejší kroj nezůstal beze stop.“[218]

Francouzi občas zavzpomínali na starou vlast, ale odejít zpět už nechtěli. Ve Francii se brzy odehrály velké změny, které je od tohoto kroku odrazovaly (velká francouzská revoluce, napoleonské války) a navíc jejich děti už měly na Moravě kořeny.[219] „Jen ještě jednou osadníci tito zatoužili po své francouzské vlasti. Přihodilať se jim mrzutá anekdota, kobylský farář (...) prohodil kdesi ve společnosti, zda-li by se naši Francouzi asi vrátili domů, kdyby zdědili ve Francii 8 milionů. Některý nedoslechla svěřil věc Bízům za jistou. I uradili se rychle, že dají p. faráři ½ 2 milionu, vymůže-li jim dědictví, vyslali slavnou deputaci na faru... Někteří už pohrdlivě vycházeli mezi sousedy, rozdávali pole známým atd. Nehoda ta mrzívala je dlouho, když se jim s ní posmívali.“[220]

2.10 Čejč v 19. století

2.10.1 Hrubá hospoda, lázně a věhlas Čejče

Jako v každé obci, ani v nově vysazené Čejči nesměl chybět hostinec. Vrchnostenská, tzv. Hrubá hospoda, byla v josefínském katastru označená č. 5. Nechala ji postavit už v r. 1716 kněžna Czoborová, roz. Liechtensteinová hned vedle čejčských lázní. Hospoda často střídala nájemníky. Nejvíce se jí však dařilo pod vedením Františka Podušky. S hospodou je také spojen poštovní úřad v Čejči. Pošta se do Čejče přestěhovala už v r. 1784 z Velkých Bílovic. Nejprve sídlila v panském dvoře, od r. 1812 už se však uvádí na Hrubé hospodě. František Poduška byl poštmistrem, zároveň provozoval hospodu a lázně. Hospoda, lázně a pošta

---

[217] KLVAŇA, J. *Lidové kroje na Moravském Slovensku*, s. 108.
[218] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 423.
[219] HLAVINKA, K.. *Založení francouzské osady Čejče*, s. 591.
[220] HERBEN, J.: *Zpráva o francouzských osadnících na Moravě*, s. 174 – 175.

v jednom místě Poduškovi jako nájemci poskytovala slušný zisk. [221] Přestože byl hostinec v poměrně zchátralém stavu, „... byl výnosný, protože byl oblíbenou zastávkou formanům, kteří vozili těžké náklady vlny a kůží z Uher do Brna, a obchodníkům, kteří tudy hnávali uherský dobytek.“[222]

Když se správa císařských statků rozhodla objekt prodat, hlásil se Poduška do veřejné dražby. Přeplatil další dva zájemce a od r. 1825 byl majitelem slibného objektu. Ihned se pustil do významné přestavby hospody. V hospodě vystavěl taneční sál, osmnáct pokojů pro hosty a zahradu upravil na lázeňský park. Rozšířil i samotné prostory pro lázně. Vystavěl sedmnáct koupacích kabin a vodovod, kterými do lázní přiváděl čejčskou „smradlavku“, místní sirný pramen zvaný Heliga. (Dříve vozili vodu do lázní v cisternách ze studny, kterou nad pramenem postavili.)[223] „Lázně těšily se v 18. stol. jakési oblibě, ale za válek francouzských zašly. Až zase v 19. stol. byly obnoveny; roku 1818 byla Heliga[224] úředně zkoumána a nalezen v ní sirovodík, kyselina uhličitá, uhličitan sodný, síran a chlorečnan sodnatý, uhličitan vápenatý, síran vápenatý a hořečnatý. I byla zeměpanským úřadem doporučena ke koupání, zvláště při hostci,[225] dně, při zastaralých chorobách kostí, kloubů a svalů a při kožních chorobách všeho druhu. Také k pití byla doporučena jako lék proti zácpě a katarům dýchacího ústrojí.“[226] Rozkvět lázní šel ruku v ruce s rozkvětem obce. František Poduška bohatl, ale prospěch z toho měla i obec. Z lázní a hospody se stalo vyhlášené společenské centrum Hodonínska i Moravy.[227]

V letech 1857 – 58 však čejčské lázně zanikly. Jednak po předčasné smrti Františka Podušky[228] v r. 1831 chyběl pokračovatel[229] v jeho „lázeňském díle“,

---

[221] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 155 – 156.
[222] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 148.
[223] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s.157 – 159.
[224] „Původ slova jest asi v německém heilig nebo helig.“(in *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 95.) Jiný zdroj však uvádí, že podle sdělení prof. Slabého, je název pramene prý po dr. Helligovi. (in HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 147.)
[225] zřejmě moravský název pro revmatismus (ve smyslu ‘velmi nemilý host’) (in MACHEK, V. *Etymologický slovník jazyka českého*.)
[226] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 148.
[227] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s.159.
[228] Poduška zemřel v pouhých 35 letech. (in *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 92.)
[229] Hrubou hospodu a lázně zdědil po Fr. Poduškovi teprve šestnáctiletý syn František. V r. 1843 lázně a Hrubou hospodu prodal svému švagrovi Hubertu Kleinovi. V r. 1861 Hrubou hospodu a lázně znovu koupil, ale už v r. 1864 ji prodal Moritzi Scholtzovi. František Poduška ml. nějakou dobu úspěšně provozoval kostivárnu. Byl velmi podnikavý, ale snažil se zbohatnout spekulacemi. Neúspěšně – své neúspěchy neunesl a zastřelil se. (in JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 181.)

jednak byl špatným technickým zásahem narušen pramen Helliga.[230] Při odvodňování Čejčského jezera byl vydatný pramen přeříznut a zanikl. Později se zjistilo, že vyvěrá v nepatrném množství do Svodnice. Po zaniknutí Smradlavky (Helligy) byla nedaleko původní studny vykopána Nová Helliga. Tento vydatný pramen měkké vody byl později využíván v čejčském parním mlýně.[231] Oba pokusy o obnovení lázní na konci 19. století byly neúspěšné.[232]

Po smrti Fr. Podušky pokračovala ve správě majetku jeho vdova Františka. V r. 1834 se v Čejči poprvé objevují podnikaví bratři Kleinové.[233] Tehdy získali zakázku na rekonstrukci císařské silnice Hodonín – Čejč – Slavkov – Brno. Zájmy Kleinů na Čejči brzy nebyly jenom podnikatelské. V r. 1840 se Hubert Klein oženil s místní velmi žádanou nevěstou, kterou byla Františka Podušková, nejstarší dcera Fr. Podušky. [234]

2.10.2 Škola

V 70. letech 18. století se A. Pernet a J. George marně snažili zajistit čejčským dětem francouzskou výuku. Děti musely chodit do farní školy v sousedních Hovoranech. Do Hovoran tehdy nevedla pořádná silnice, na jaře a na podzim se děti trmácely blátem, v zimě cestou do nebo ze školy často nastydly. Výsledkem bylo to, že hospodáři děti raději nikam neposílali a využili je jako pracovní sílu. Až v r. 1816 byla zřízena odbočka hovoranské školy v Čejči. Byl sem přidělen učitel Jan Skýva, který musel čejčské školství budovat od základu. Jeho snahu však nikdo neoceňoval a nepodporoval, dlouhé desítky let se tak vyučovalo v jednom z chlévů, který byl upraven na učebnu. Na nevyhovující poměry reagoval až v r. 1845 Hubert Klein, když daroval obci chalupu č. 45 jako školní objekt. Řádné školní budovy se však čejčští dočkali až v r. 1861, nechal ji postavit Albert Klein. [235]

---

[230] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s.179.
[231] Tamtéž, s. 350.
[232] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 94 – 95.
[233] Bratři Kleinové – Hubert (1811 – 1856), Albert (1807 – 1877) a František (1800 – 1855) – se řadí mezi přední osobnosti hospodářského a podnikatelského života rakouské monarchie. Jejich jména jsou spojena především se stavbou silnic a železnic. (in JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s.174.)
[234] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s.159.
[235] Tamtéž, s.161 – 163.

2.10.3 Stabilní katastr

R. 1817 byl vydán patent o zavedení nové berní soustavy, která měla nahradit již nevyhovující několikrát revidovaný tereziánský katastr. „V Čejči docházelo k měřičským pracím v katastru v r. 1827. Do plánu byly detailně zakresleny jednotlivé parcely se jmény jejich držitelů, mapa přibližuje také půdorys čejčských domů a je vlastně vůbec prvním detailním plánem celé obce. Mapy obce se po jejím vyhotovení ujala oceňovací komise, která pak v první půli čtyřicátých let vytvořila pro vesnici vceňovací operát, v něm že je propočten čistý výnos z každé čejčské usedlosti.“ [236] Celá práce kolem stabilního katastru byla pro Čejč dokončena v r. 1845.[237]

Z operátů stabilního katastru lze vyčíst stále ještě silný rolnický charakter obce. Přestože tu podnikal Fr. Poduška, po něm bratři Kleinové a fungovalo tu i několik řemeslníků, nebyl v Čejči žádný obchod. První koloniál, tedy obchod se smíšeným zbožím, v obci zřídila Anežka Emingerová (roz. Podušková) spolu s manželem Karlem. V r. 1849 svůj „podnik“ přestěhovali do výhodnějšího objektu u brněnské silnice, hned vedle Hrubé hospody.

2.10.4 Nález uhlí a počátky hospodářského rozkvětu obce

Příchod Kleinů na Čejč nastartoval ve 40. letech 19. století proces industrializace a zvyšování počtu obyvatel, který nezastavila ani epidemie cholery v r. 1836. Rozvoj obchodu v obci příznivě ovlivnila opravená silnice z Hodonína do Brna, ale také nová silnice z Hovoran do Čejkovic vedoucí přes Čejč, kterou v r. 1845 nechali Kleinové postavit. Navíc byl současně zahájen provoz na železniční trati Vídeň - Břeclav - Hodonín – Přerov (do Přerova přijel první vlak po této trati v r. 1841). Už v r. 1839 však byla otevřena železniční zastávka v Zaječí, což bylo pro čejčské nejblíže. Samotný Čejč byl na železniční síť napojen až na konci 19.století. Už ve 40. letech poskytovala železnice čejčským obživu,

---

[236] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 164.
[237] Tamtéž, s. 165.

„... a totiž v podobě formanek, při nichž vozili na nádraží do Hodonína uhlí, resp. lignit, vytěžený v nově otevřených dolech.“[238]

Těžba uhlí (lignitu) byla v okolí Čejči zahájena v r. 1841. První důl Všemoc Boží tu otevřeli majitelé klobuckého panství bratři Ignác a Samuel z Neuwahlu, tento důl však už v r. 1842 získali bratři Kleinové. Ti si brzy otevřeli další důl. Na čejčském katastru však tehdy ležela pouze šachta Tadeáš, kterou vedl císařský velkostatek. V r. 1859 si pak Albert Klein pronajal na patnáct let císařské hnědouhelné doly u Čejče, další naleziště u Ratíškovic a uhelná skladiště v Hodoníně a v Kopčanech. Pro císařský velkostatek totiž byla údržba a modernizace dolů příliš nákladná. Už od r. 1841 řídil chod dolů Franz Gree. Doly dávaly práci pouze několika havířům, výdělky sice nebyly nijak vysoké, ale byly pravidelné. Mnohem lepší možnost, jak si vydělat peníze však dávaly formanky - čejčští majitelé koní a povozů, ale i lidé z okolních obcí, vozili uhlí z Čejče do Hodonína nebo jinam do celého širokého okolí. To se pochopitelně odráželo také v tržbě Hrubé hospody, která v l. 1841 – 1861 také patřila Kleinům.[239] V souvislosti s vlastní těžbou uhlí nechal v l. 1843 – 1844 Hubert Klein v Čejči postavit parní mlýn. Byl to první parní mlýn na Moravě, dosti rozsáhlý a moderní. Přijímal pouze „velké“ zakázky, takže čejčští rolníci nadále mleli v okolních obcích. První zaměstnanci mlýna sice pocházeli z německých zemí, ale brzy tu našli zaměstnání i místní.[240]

„Čejč se tak, chtě nechtě, musel vydat na novou cestu, pro níž byl v příštích desetiletích charakteristický nebývalý vzrůst služeb, řemesel i průmyslových podniků. Ze zapadlého zemědělského městečka, známého dříve jen „smradlavkou“ a „honosnými bály“ v Hrubé hospodě, se tak díky nálezu uhlí stane Čejč významným hospodářským centrem Hodonínska a Kyjovska.“[241] „V ohledu hospodářském a též i kulturním mohl však býti Čejč ještě dále, kdyby c. k. velkostatek nebyl při každé příležitosti činil překážky. Činil tak jednak z důvodů finančních jako největší poplatník, jednak z důvodů německonacionálních.“[242]

---

[238] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 167.
[239] Tamtéž, s. 167 – 169.
[240] Tamtéž, s. 175.
[241] Tamtéž, s. 170.
[242] *Pamětní kniha městečka Čejče*, s. 155.

2.10.5 Zrušení poddanství

Pod tlakem dramatických revolučních událostí vydal 7. září 1848 Ferdinand V. Dobrotivý patent o zrušení poddanství. Pro prostý lid to znamenalo konec roboty a ostatních poddanských povinností vůči vrchnosti. Zásady vyvazování z poddanských povinností upřesňoval březnový patent z r. 1849, který vydal Ferdinandův mladý nástupce, císař František Josef I. Poddaní se podle něj vykupovali z robotních povinností a desátků. Osobní poddanství a dávky a služby z toho vyplývající bylo zrušeno bez náhrady (tedy bez výkupu). Patent rovněž anuloval vrchnostenské právo nad usedlostmi a půdou. Doposud poddaní rolníci se tak stávali majiteli zemědělských usedlostí a pozemků. Výkup pozemků v Čejči začal na podzim 1851.[243]

Zrušení poddanství znamenalo pro obyčejné lidi velkou úlevu. Byl to také počátek formování svobodomyslnosti sedláků a obecní samosprávy.

2.10.6 Čejč jako průmyslové a obchodní centrum

Majetní a podnikaví bratři Kleinové bezpochyby pozvedli hospodářskou úroveň obce. Vedle průmyslu a obchodu se v tomto kraji věnovali také zemědělství. Ke Hrubé hospodě (č. 5) přikoupili nebo sňatkem získali také kolonie č. 6, 7 a 8. Vytvořili tu velkostatek, který fungoval vedle statku císařského. Kromě svého prospěchu měli vždy na paměti také prospěch obce. Tak koupili obci budovu, do které se ze chléva přestěhovala místní škola (viz výše). Snaha vybudovat faru a školní budovu byla zhatěna Hubertovou předčasnou smrtí na mozkovou mrtvici v r. 1856. Školu nakonec nechal postavit jeho bratr Albert.[244] „R. 1854 zřídili zde Kleinové sklárnu, ve které se vyráběly větším dílem vinné lahve ze skla hnědého a zeleného. Rolníci čejčtí tehdy mnoho vydělali na formankách, odvážejíce skelné výrobky do Vídně.“[245]

Kleinové patřili k vyšší podnikatelské vrstvě. Dařilo se jim nejenom v Čejči, ale v celých českých zemích. Jak už to bývá, mnozí obyvatelé Čejče považovali

---

[243] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 173 – 174.
[244] Tamtéž, s. 175 – 176.
[245] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 149.

jejich bohatství a úspěchy za nepřirozené. Ze závisti vznikly pověsti o spojení Kleinů s ďáblem nebo, že byli Kleinové svobodnými zednáři apod.[246]

Sklárnu i parní mlýn koupil v r. 1864 Moritz Scholtz. Mlýn zmodernizoval, ale ve sklárně se mu nedařilo. V r. 1870 výrobu ukončil a sklárnu přestavěl na sladovnu (v r. 1872). Sladovna vzkvétala především pod vedením dravého a schopného čejčského podnikavce Františka Rottera, který se nejprve stal Scholtzovým společníkem a nakonec sladovnu koupil.

Podnikat se v Čejči snažil také František Poduška ml. V 60. letech 19. stol. tu zbudoval kostivárnu (podnik na zpracování kostí). Pod Poduškovým vedením se podniku dařilo, surové kosti sem vozili po železnici ze Slovenska. V r. 1880 kostivárnu koupil Moritz Scholtz, ale už v r. 1883 zkrachoval.[247]

Přestože v 19. století v Čejči vzkvétal průmysl, Čejč nadále zůstával převážně zemědělskou obcí. Ve druhé polovině 90. let se Čejč konečně dočkal vlastního železničního spojení. V l. 1896 – 1897 byla postavena železniční trať Hodonín – Čejč – Zaječí. V r. 1908 pak byla otevřena dráha Čejč – Ždánice. Železnice tu byla významná hlavně pro přepravu cukrové řepy. Pěstovali se tu však také všechny druhy obilí, kukuřice, šafrán, ovocné stromy a samozřejmě vinná réva.[248]

2.10.7 Prusové v Čejči

Největší drama 19. století zažili obyvatelé Čejče za prusko-rakouské války v r. 1866. „Obyvatelstvu českých zemí přinesla válka řadu útrap. Na bojištích roku 1866 krvácely nejvíc české pluky rakouské armády. Prusové, okupující větší část českých zemí, zde bezohledně rekvírovali a zavlekli mezi civilní obyvatelstvo ničivou epidemii cholery. Největší zklamání však české společnosti přinesla rakouská státní politika, která ponechala hlavní tíži odstranění válečných škod na obyvatelstvu samotném, ale ani nedokázala ocenit jeho svrchované loajální chování během války i během pruské okupace.“[249]

---

[246] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 179.
[247] Tamtéž, s. 179.
[248] Tamtéž, s. 199 – 200.
[249] BĚLINA, P., POKORNÝ, J.. *Dějiny zemí Koruny české II.*, s. 101.

Po prohrané bitvě u Sadové (3. července 1866) prchala císařská armáda z bojiště. Rakouské kolony se prohnaly i Čejčem, za nimi se hnalo pruské vojsko, které mezi lidem vyvolávalo panickou hrůzu. Z obavy před drancováním a rabováním před nimi schovávali potraviny, zakopávali cennosti, dobytek vyháněli mimo obec. Do Čejče vtrhlo pruské vojsko 15. července a odešlo 1. října 1866. Cholera, která „kráčela" spolu s pruským vojskem se nevyhnula ani Čejči. V Čejči jí podlehlo čtyřicet čtyři lidí a samozřejmě i pruští vojáci. Na choleru v Čejči zemřel i generálporučík Friedrich von Clausewitz. [250] Byl obřadně pohřben poblíž kaple sv. Vendelína. Dnes je jeho hrob s náhrobním kamenem s původním nápisem chráněnou památkou. „Snad z piety k zemřelému krajanovi, dal upravit Bedřich von Trümbach, c. k. pojízdný ve zdejším dvoře, koncem 19. století okolí kostelíčka na park.[251]

2.10.8 Tomáš Garrigue Masaryk

Část dětství a mládí strávil v Čejči také první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Narodil se v nedalekém Hodoníně v r. 1850. Jeho rodiče sloužili na císařských statcích na Hodonínsku. Přestože za svůj vlastní dětský domov považoval Masaryk Čejkovice, často vzpomíná i na Čejč, kde se mj. učil kovářem v panské kovárně.[252]

V Čejči bydleli Masarykovi v l. 1864 – 1867. Masaryk se sem rád vracel – poprvé po dlouhé době sem přijel na návštěvu jako profesor Karlovy univerzity v r. 1907, jako československý prezident navštívil Čejč v r. 1924. Čejčští si této „své" osobnosti patřičně vážili.[253]

Na prvním zasedání obecního výboru v novém československém státě, 2. listopadu 1918, byl Tomáš Garrigue Masaryk jmenován čestným občanem Čejče.[254] „R. 1920, 28. října, odhalena byla na č. 56. pamětní deska s tímto nápisem: 'R. 1865 bydlil v tomto domě president T. G. Masaryk a učil se ve dvoře kovářem.' Kovářský měch, závitnice a kovadlina, jimiž kovářský učeň Masaryk

---

[250] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 182 – 188.
[251] Tamtéž, s. 478.
[252] ČAPEK, K. *Hovory s T. G. Masarykem*, s. 9-10.
[253] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 150.
[254] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 211.

pracoval, jsou dosud ve dvoře.“[255] V r. 1930 umístila obec ve spolupráci s ministerstvem školství a národní osvěty druhou pamětní desku na další z domů, ve kterém Masaryk v 60. letech v Čejči bydlel. Deska byla slavnostně odhalena 7. března 1930 – v den prezidentových 80. narozenin. Slavnost navštívilo několik tisíců lidí z Čejče i okolí a filmový záznam prováděli dokonce pražští dokumentaristé.[256]

2.10.9 Obecní samospráva, občanská vybavenost a národnostní napětí

„Význam Čejče a jeho prominentní postavení v oblasti ve druhé polovině 19. století i na počátku 20. století podtrhovala též skutečnost, že obec byla sídlem či působištěm lékařské služby a pomoci nejen pro místní obyvatele, ale též pro pacienty z okolních obcí.“[257] První lékař si v Čejči zřídil praxi v r. 1853.[258]

V r. 1872 byla v Čejči zřízena četnická stanice pro Čejč a okolí. Za „starostování“ Antonína Šalého v l. 1876 – 1883 bylo zřízeno telegrafní spojení Čejč – Hodonín. Šalé se také postaral o povolení konání týdenních trhů (každou středu) a dvou trhů výročních.[259]

V 80. letech začaly i v Čejči panovat národnostně napjaté poměry. „Tehdy[260] se ze 732 obyvatel obce hlásilo 636 k českému (či jak se někdy uvádělo moravskému) jazyku, 61 obyvatel obce se považovalo za Němce a 35 obyvatel představovali tzv. ostatní. Čejč byl tedy co do složení obyvatel výrazně českou obcí. Ovšem méně četné německé etnikum, k němuž se hlásili i místní Židé, ekonomicky výrazně dominovalo nad ostatním obyvatelstvem. Tehdejší volební zákon, postavený na majetkovém principu, umožňoval právě německé menšině vládnout v obci i politicky.“[261]

Toto se významně projevilo především v l. 1883 - 1892, kdy byl starostou obce Moritz Scholtz, majitel parního mlýna. Tehdy byla na radnici jasná převaha Němců, zápisy ze schůzí zastupitelstva jsou vedeny v němčině. Mezi českou

---

[255] HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres*, sv. II., s. 150.
[256] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce,* s. 271 – 272.
[257] Tamtéž, s. 198.
[258] Tamtéž, s. 198.
[259] Tamtéž, s. 191 – 193.
[260] t.j. k r. 1880 (P.K.)
[261] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V. Čejč. *Dějiny slovácké obce*, s. 193.

a německou stranou v Čejči to začínalo „vřít“. Situace se mění až s příchodem Karla Vrány, který vlastnil v nedalekých Svatobořicích mlýn a byl tamním starostou. V r. 1891 zakoupil čejčský parní mlýn a už v r. 1892 pomáhal zvrátit poměry na čejčské radnici. První akce nebyly zcela úspěšné. V r. 1892 byl zvolen „český“ starosta, ale už v r. 1895 zběhl k německé opozici. Česká strana v Čejči definitivně zvítězila v r. 1897, kdy se starostou stal sám Karel Vrána. Tento schopný podnikatel a český vlastenec byl čejčským starostou až do r. 1927. Pak ještě jednou, krátce, ve 30. letech 20. století. [262]

Období jeho působení je spojeno také s modernizací obce. „Jako první, hluboko před první světovou válkou, v r. 1897, elektrifikoval svůj mlýn a Čejč také jako jedna z prvních obcí měl veřejné elektrické osvětlení, které bylo nejdříve napájeno z Vránova mlýnského agregátu.“ [263] Ještě před první světovou válkou používali elektřinu i čejčská hospodářství a domácnosti. V r. 1916 měl Čejč telefonní spojení se světem a ve 20. letech 20. století obecní vodovod. Vrána také významně rozmnožil obecní majetek a zvelebil obec. Nechal vysadit zeleň a jako první obec v okolí měl Čejč betonové chodníky.[264]

2.10.10 Čejč na prahu 20. století

„Čejč měl poněkud výsadní postavení mezi okolními lokalitami, které se projevilo zvláště po 1. světové válce, neboť byl sídlem bývalého panského dvora, místem s železniční stanicí a s rozvíjející se průmyslovou výrobou a obchodem. Tyto okolnosti ovlivnily sociální složení obyvatelstva, takže ve větší míře než jinde žili vedle sebe původní rolníci s nově příchozími dělníky, horníky, železničními zaměstnanci a inteligencí. Ne nadarmo se v té době Čejčanům říkalo půlpáni, což přesně vyjadřovalo jejich postavení na půl cesty mezi tradičním a moderním způsobem života.“[265]

---

[262] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V. Čejč. *Dějiny slovácké obce*,, s. 193 – 196.
[263] Tamtéž, s. 196 – 197.
[264] Tamtéž, s. 197 – 199.
[265] Tamtéž, s. 415.

2.11 Styky s francouzskými obcemi

Největší část kolonistů přišla do Čejče z Franche-Comté. Obci Čejč se už v 80. letech 20. století podařilo navázat kontakty především s malou francouzskou obcí Déservillers.[266]

Na zahájení družby Čejč – Déservillers, která trvá od r. 1983 až dodnes, měla velký podíl náhoda. Tehdejší československý ministr zahraničí Bohuslav Chňoupek projížděl na přelomu 70. a 80. let přes Čejč, kde si v místním řeznictví, ve kterém prodávala paní Šaléová, chtěl koupit svačinu. Možná to byl jenom lidský hlad, možná osud. Na základě tohoto setkání byl pro Ministerstvo zahraničních věcí vypracován stručný elaborát o příchodu francouzských kolonistů na Čejč a o znovuzaložení obce v r. 1771. K tomuto tématu byl rovněž publikován článek v týdeníku Květy. Brzy nato francouzská strana navázala s Čejčem kontakty. Konkrétně se o první kontakty a setkání zasloužil tamní archivář abbé Paul Mariotte.[267]

20. října 1983 navštívili Čejč tehdejší a předchozí starosta Déservillers André Menettrier a Jacques Perrin, spolu s nimi přijel také abbé Paul Mariotte. V Čejči se u této příležitosti konala beseda, na které nesměly chybět rodiny Šaléů, Bízů a Žaliů, zúčastnil se jí také tehdejší československý ministr zahraničí Bohuslav Chňoupek.[268]

Na pozvání starosty Menettriera se z Čejče na první oficiální návštěvu Francie vydali v říjnu 1984 nejvyšší představitelé obce.[269] Tehdejší jejich návštěva měla reprezentovat socialistickou vlast a odehrála se na patřičné úrovni. Obecní funkcionáři do Francie letěli a z pařížského letiště Orly jeli do Besançonu a do Déservillers v doprovodu československého velvyslance ve Francii.[270]

V následujících letech se vzájemné česko-francouzské návštěvy opakovaly. Účastnili se jich i „obyčejní" lidé a jezdili autobusem nebo auty. Česko-francouzské styky postupně ztrácely formální charakter a měnily se v přátelské návštěvy nebo

---

[266] département Doubs, région Franche-Comté, diecéze Besançon, kanton Amancey; dnes má tato obec asi 260 obyvatel (viz fr.wikipedia.org, heslo Déservillers, [cit.3.3.2009])
[267] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 321.
[268] Tamtéž, s. 320 – 321.
[269] předseda MNV František Fridrich, tajemník Josef Rylka, předseda JZD František Hanáček (viz JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 321.)
[270] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 321.

výměnné pobyty mládeže spojené mj. také se vzájemnými fotbalovými zápasy. Obě strany pochopitelně chtěly vždy předvést to nejlepší, co jejich region nabízí, takže Čejčané jezdili do Francie ochutnávat sýry a víno a Francouzi do Čejče na hody nebo na podzimní hon, a to až do r. 1995.[271]

„Poté frekvence setkání poněkud ochabla, zejména díky výsledkům francouzských voleb, které do čela spřátelených obcí vynesly nové lidi, kteří nebyli v setkáních osobně angažováni. Činnost spolků na obou stranách byla pozastavena.“[272] Komunální politika však nemohla přerušit navázaná přátelství a styky mezi obcemi se tak udržovaly na úrovni jednotlivců. Ke změně došlo až v r. 1999, kdy se vztahy mezi obcemi podařilo obnovit opět na oficiální úrovni. „Společenství 16 obcí kantonu d´Amancey založilo výbor pro družební styky s Čejčí a navrhlo, aby příští vzájemné návštěvy probíhaly na základě dohodnutých specializovaných témat. Pracovní zájezd podnikatelů z širšího okolí Čejče v roce 2000 naznačuje, že vzájemné vztahy se tím rozšiřují o další významnou úroveň.“[273]

---

[271] JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V.. *Čejč. Dějiny slovácké obce*, s. 321 – 324.
[272] Tamtéž, s. 324.
[273] Tamtéž, s. 324 – 325.

3. JAZYK

3.1 Nářečí na Moravě

Jazyk český tvoří čtyři nářeční skupiny: česká, hanácká (středomoravská), moravskoslovenská (východomoravská) a slezská.[274] Nářečí na Moravě lze rovněž rozdělit do čtyř hlavních skupin, jde o nářečí slovenské, lašské, hanácké a české.[275] Chceme-li zařadit Čejč do jedné z těchto skupin, pomůže nám pochopitelně jeho zeměpisná poloha, ale určitým vodítkem může být také Klvaňovo národopisné rozdělení. Oblast Mutěnic, Hovoran, Terezína, Karlína, Čejče a Šardic podle něj leží na pomezí tří národopisných regionů:[276] kyjovského Dolňácka,[277] hanáckého Slovácka[278] a Podluží.[279] Pokud si dobře prohlédneme Běličovu mapku[280] nářečí českého jazyka, zjistíme, že ačkoliv blízké Žarošice už patří do hanácké nářeční skupiny, Čejč ještě spadá do nářečí moravskoslovenského.

V publikacích o dialektologii jsem narazila i na další dělení na podskupiny jednotlivých nářečních skupin. Tato dělení se obvykle mírně lišila podle autora, byly užity trochu jiné názvy apod. V základu se však shodují. Rozhodla jsem se držet se rozdělení Bartošova a jeho pojetí slovenského (tj. moravskoslovenského) nářečí: „Nářečí slovenské přestupuje na Uherskobrodsku z Uher na Moravu a jdouc

---

[274] BĚLIČ, J. *Přehled nářečí českého jazyka*, s. 7.
[275] BARTOŠ, F. *Dialektologie moravská II*, s. II – III.
[276] KLVAŇA, J. *Lidové kroje na Moravském Slovensku*, s. 108.
[277] Termíny dolské nářečí a Dolňácko se užívají teprve od konce 19. století. Užití těchto termínů je však poněkud problematické. Dialektologický termín „dolské nářečí" se totiž přesně neshoduje s národopisným termínem „Dolňácko". Navíc Dolňácko, u kterého bychom podle názvu předpokládali nížinu nebo rovinu, zahrnuje i oblasti kopcovitého až hornatého terénu. (viz BĚLIČ, J. *Dolská nářečí na Moravě,* s. 9.) „Kyjovské Dolňácko je součástí Slovácka, resp. slováckého Dolňácka. Město Kyjov, dříve město královské, bylo i hospodářským a společenským centrem tohoto regionu a svoje postavení si kontinuálně udržuje do současnosti. (...) Na severozápadě sousedí kyjovské Dolňácko se Ždánskem, na východě s Dolňáckem uherskohradišťským, na jihu s Podlužím." (viz KRIST, J. *K charakteristice etnografické oblasti kyjovské Dolňácko*, s. 19.)
[278] Hanácké Slovácko je přechodný region mezi Hanou a Slováckem, počítá se ještě za součást Moravského Slovácka. Jde o severozápadní oblast bývalého okresu Břeclav, část bývalého okresu Brno-venkov a Hodonín (cs. wikipedia.org, heslo Hanácké Slovácko, [cit.5.3.2009])
[279] „Krajince v nejužším cípu Moravy, vtěsnaném mezi Rakousy Uhrami od Podivína k Prušánkám a odtud k Břeclavě říká se Podluží a slovenskému obyvatelstvu tamějšímu Podlužáci." (Bartoš, F. *Dialektologie moravská I*, s. 29.) Za vlastní Podluží možno považovat obce Břeclav, Ladná, Lanžhot, Kostice, Tvrdonice, Týnec, Hrušky. (viz SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*, s. 7.)
[280] BĚLIČ, J. *Přehled nářečí českého jazyka.*

tu na Brumovsku, Kloboucku a Vyzovsku[281] podél hranic nářečí valašského, přechází na Zlinsko. Odtud přes Bohuslavice a Hrubou Lhotu[282] přestupuje na Napajedelsko, kdež jmenovitě osady Žlutavy,[283] Alenkovice[284] a Nová Dědina (...) k němu náležejí. Od Napajedel postupuje po celém levém břehu Moravy, od Rohatce pak na sever i na pravém břehu podél k Podivínu, kdež přechází u Lednice do Rakous k Valčicům a Cahnovu,[285] na východ od této čáry všude hranic uherských[286] dostupujíc, kdež se stýká s uherskou slovenštinou."

3.1.1 Dolská nářečí

Přechodný pás mezi nářečími moravskoslovenskými a hanáckými tvoří dolská nářečí, která se ale ještě řadí mezi nářečí moravskoslovenská.[287] „Názvem dolská nářečí označujeme běžnou dosud mluvu na území, které se táhne úzkým pruhem po celém hanácko-moravskoslovenském pomezí od Trávníka u Kroměříže a Sazovic, Lhotky a Chlumu u Zlína směrem jihozápadním po obou stranách pohoří Chřibů a v jihovýchodním podhůří Ždánického lesa až k Šakvicím a Podivínu na bývalé jižní národní hranici česko-německé na Moravě."[288] Jeho východní hranici tvoří tato místa: Velké Bílovice, Čejkovice, Šardice, Skoronice, Vracov, Bzenec, Domanín, Polešovice, Boršice, Velehrad, Babice, Napajedla, Kvítkovice, Otrokovice, Sazovice.[289] „Tato místa náležejí ještě k nářečí dolskému, Čejč k němu nenáleží."[290]

Jelikož jde o pás přechodný, dialekticky je tato oblast velmi roztříštěná – v nářečí tu nelze nalézt jednotnost, jednotlivé diferenční znaky se buď už vyskytují

---

[281] dnes Brumov-Bylnice, Valašské Klobouky, Vizovice (P.K.)
[282] dnes Lhota, blízko Zlína (P.K.)
[283] dnes Žlutava (P.K.)
[284] dnes Halenkovice (P.K.)
[285] dnes Valtice, Hohenau an der March (česky Cáhnov) (P.K.) – obě obce byly dlouho součástí Dolních Rakous, Valtice byly k Československu připojeny až v červenci 1920 na základě Saint-Germainské smlouvy (viz cs.wikipedia.org, heslo Valtice. [cit.5.3.2009]))
[286] dnes hranice se Slovenskou republikou (P.K.); pojmem uherská slovenština se myslí různořečí uherskoslovenské, do kterého náleží oblast Radějovska, tzv. Horňácka (s centrem ve Velké n. Veličkou), oblast východně od Blatnice p.sv. Antonínkem a oblast Bílých Karpat na sever až po Starý Hrozenkov (viz TRÁVNÍČEK, F. *Moravská nářečí*, s. 16)
[287] BĚLIČ, J. *Dolská nářečí na Moravě*, s. 10.
[288] Tamtéž, s. 7.
[289] TRÁVNÍČEK, F. *Moravská nářečí*, s. 15.
[290] Tamtéž, s. 15.

nebo ještě ne, vznikají zde výrazné znaky vlastní atd.[291] „Nářečí této krajiny, jak kde buď se slovenským, buď s hanáckým sousedí, více méně se proměňuje.“[292] „Z veškeré této nejednotnosti vyplývají pak potíže s ohraničením dolské oblasti a s vytčením charakteristických znaků[293] dolských nářečí jako celku.“[294]

Dolské nářečí vzniklo buď kolonizací z Čech, tedy ze západu, čímž pronikly hanácké prvky do moravské slovenštiny. Nebo opačným procesem - kolonizací z východu, ze Slovenska. Možná došlo ke kolonizaci z obou stran. Jisté je jenom to, že původně oblast dolského nářečí patřila k jedné nebo druhé nářeční skupině, tj. k hanácké nebo moravskoslovenské.

Hranice dolského nářečí proti hanáčtině probíhá oblastí Chřibů: *Kvasice, Kostelany u Kroměříže, Roštín, Jestřabice*. Na západ od této čáry je Haná. Jazykový předěl tady neprobíhá po hřebeni, ale většinou podhůřím. Tato určitá „nepřirozenost“ zde souvisí s hranicemi dřívějších panství.[295]

Určit hranici dolského nářečí proti moravskoslovenskému nářečí nelze tak jednoduše. Někde se sice kryje s hranicemi panství nebo hranici tvoří řeka Morava, ale jsou tu také dva významné moravskoslovenské zářezy do nářečí dolského – západně od Napajedel a jihozápadně od Kyjova. Pro určení Čejče je oblast západně od Napajedel nepodstatná. Jihozápadně od Kyjova leží obce Vacenovice, Milotice, Mistřín a Svatobořice, ve kterých se mluví moravskoslovenským nářečím. Tento zářez nelze vysvětlit hranicemi panství – uvedené obce patřily k miloticko-svatobořickému panství, ale dalších šest obcí stejného panství patří k nářečí dolskému. Stejně tak západní část hodonínského panství patří k dolskému nářečí, ale jeho východní část, včetně Čejče, Hovoran a Terezína patří k nářečí moravskoslovenskému.[296]

---

[291] BĚLIČ, J. *Dolská nářečí na Moravě*, s. 12.
[292] BARTOŠ, F. *Dialektologie moravská I*, s. 51.
[293] Bartoš pak spíše podle podoby místního kroje než podle nářečí rozděluje tzv. Doláky na dvě skupiny: Doláci kroje slovenského nosí kroj podobný spíše slovenským sousedům na levém břehu Moravy. Patří sem např. Velehrad, Jalubí, Traplice, Domanín, Syrovín, Osvětimany atd. Doláci kroje polohanáckého naproti tomu nosí žluté koženice zavázané pod koleny a modré punčochy, které „tak na dva, tři prsty“ vyčnívají z lýtkovic, tuhých hladkých bot. Přestože v některých osadách již tato součást kroje zanikla, stále se sem můžou řadit. Mezi „polohanácké“ Doláky patří např. obce Vracov, Skoronice, Násedlovice, Brumovice, Bořetice, Čejkovice, Šardice, Kobylí, Krumvíř. (viz BARTOŠ, F. *Dialektologie moravská I*, s. 51.)
[294] BĚLIČ, J. *Dolská nářečí na Moravě*, s. 10.
[295] Tamtéž, s. 190.
[296] Tamtéž, s. 191 – 192.

„Vysvětlení obou slováckých (tj. moravskoslovenských) zářezů do oblasti dolské nám tedy nepodávají hranice bývalých dominií, dostane se nám ho však, zkoumáme-li historii obcí ležících v těchto úsecích.“[297] Buď jsou to obce nové nebo obce staré, které ale zpustly a byly nově osídlené, nebo jde o obce, které velmi trpěly třicetiletou válkou a nájezdy Turků a Kuruců. Nově příchozí obyvatelstvo tedy pocházelo z východu.[298]

Východní a jižní hranicí dolského nářečí s nářečím moravskoslovenským na Břeclavsku a Hodonínsku tvoří tyto obce: Podivín, Žižkov, Nový Poddvorov, Čejkovice, Vrbice, Kobylí, Brumovice, Krumvíř, Násedlovice, Nenkovice, Šardice, Stavěšice, Stražovice, Sobůlky, Kyjov, Skoronice, Vracov a Bzenec.[299]

Jednoduše řečeno, Čejč leží v oblasti dolského nářečí, tedy v přechodném pásu mezi nářečím moravskoslovenskými a hanáckými, ale situaci tu komplikují významné moravskoslovenské zářezy. V jednom z těchto zářezů leží Čejč.

Jak víme, Čejč byl nově osídlen převážně ze západu – z Francie. Jednotlivé publikace se nevěnují tomu, proč v Čejči nakonec převážilo nářečí moravskoslovenské a nikoli dolské. Zřejmě tomu bude proto, že sem přicházeli také domácí osadníci ze sousedních Hovoran, kde se mluví nářečím moravskoslovenským. Kdyby sem přišli osadníci např. z „dolských“ Šardic nebo Čejkovic, převážilo by tu brzy nářečí dolské.

3.1.2 Moravskoslovenské nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví

Moravskoslovenské nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví, tedy v části bývalého okresu Hodonín, která leží na pravém dolním břehu řeky Moravy, zpracovává František Svěrák. Na Hodonínsku tak k moravskoslovenskému nářečí řadí tyto obce: Moravská Nová Ves, Lužice, Mikulčice, Josefov, Prušánky, Dolní Bojanovice, Starý Poddvorov, Hodonín, Mutěnice, Rohatec, Dubňany, Čejč, Hovorany, Ratíškovice, Terezín, Karlín, Svatobořice-Mistřín, Milotice, Vacenovice.[300] „Na západ a na sever od moravskoslovenské oblasti na Břeclavsku

---

[297] BĚLIČ, J. *Dolská nářečí na Moravě*, s. 191.
[298] Tamtéž, s. 191 – 192.
[299] SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*, s. 9.
[300] Tamtéž, s. 7.

a Hodonínsku leží obce mající dolské nářečí. Jsou to tyto obce: Podivín, Žižkov, Nový Poddvorov, Čejkovice, Vrbice, Kobylí, Brumovice, Krumvíř, Násedlovice, Nenkovice, Šardice, Stavěšice, Stražovice, Sobůlky, Kyjov, Skoronice, Vracov a Bzenec."[301]

Oblast moravskoslovenského nářečí Svěrák dělí opět na čtyři části podle typického tvaru příčestí minulého a podle 3. osoby plurálu prézentu. Rozlišuje vlastní Podluží *(on néséu, oni nosá)*, obce s částečnou charvátskou kolonizací (*oni nosá*; příčestí minulé se liší podle jednotlivých obcí - v Poštorná *on néséu*, v Charvátské Nové Vsi *on nésu*, v Hlohovci *on nésl*; tyto obce navíc používají *r* místo českého *ř* (*tri, remeň*)), obce Lednice a Valtice (*on nésl, oni nosijú*) a obce okresu hodonínského (viz výše) *(oni nosá nebo nosijú, on nésu, nésl, nésl).* Mezi tyto obce hodonínského okresu patří i Čejč.[302]

Skoro v celé oblasti se zaměňuje *u* za původní tvrdé *ł (huava)*, ale původní tvrdé *ł* je v Miloticích a ve Vacenovicích (*hlava).* Některé další obce, mezi které patří i Hodonín, Hovorany, Terezín a Čejč, mají střední *l (hlava).*[303] Pátráme-li po tom, čím se Čejč ještě liší od svého okolí, nemůžeme zapomenout na tvar 3. osoby plurálu prézentu. Zatímco ve většině zdejších moravskoslovenských obcích se používá pro slovesa 3. a 4. třídy koncovka *–á (ležá, trpjá, choďá, vědá ...)*, ve Valticích, v Lednici, v Ratíškovicích, Miloticích, Vacenovicích, ve Svatobořicích-Mistříně, v Hodoníně a v Čejči je koncovka *–ijú (ležijú, trpijú, chodijú, vijú...).*[304]

3.2 Slova pocházející z francouzštiny

František Svěrák ve své publikaci *„Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví"* uvádí celý slovník složený ze slov, která se ve spisovné češtině buď vůbec nevyskytují nebo jejich nářeční podoba výrazně odlišná. Uvádí zde částečně i původ slov – tedy jestli slovo např. pochází z latiny, italštiny, němčiny nebo francouzštiny. Z francouzštiny podle něj pochází tato slova:

---

[301] SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*, s. 7.
[302] Tamtéž, s. 7.
[303] Tamtéž, s. 8.
[304] Tamtéž, s. 8.

- *álija, -e*, ž., alej
- *armara* n. *almara* n. *harmara, -i*, ž., skříň
- *asenda, -i*, ž., vojenský odvod; *asentírovat*, odvádět brance
- *atalérija, -e*, ž., dělostřelectvo
- *ažúra, -i*, ž., dírkovaný lem
- *bastár, -a*, m., nepovedený člověk (Břeclavsko)
- *branža, -e,* ž., banda
- *falut, -a*, m., záludný člověk
- *guráž, -u*, odvaha; *gurážní*, odvážný
- *háb, -a,* m., šat (pejorativně)
- *kalup, -u,* m., útěk
- *kanálija ,-e*, ž., nadávka ženám
- *kanón, -a,* m., dělo
- *kapricek, -cka*, m., poduška pod hlavu (Poštorná)
- *karé,* citoslovce značící útěk
- *kastról, -a*, m., kastrol; zdrobněle *kastrólek, -lka*
- *kolacína, -i*, ž., hostina, dobré jídlo
- *kolér* n. *kulér, -a,* m., zlostný člověk
- *komótňí*, pohodlný (podle vzoru *jarní*)
- *kuš*, citoslovce – dej pokoj
- *kvit*, bez závazků (*mi zme spouem kvit* – jsme vyrovnáni)
- *latérňa, -e*, ž., svítilna
- *legrút* n. *regrút, -a*, branec
- *lermo*, stř., křik
- *lezervát, -a*, nádrž, rezervoár
- *momeňťňe*, ihned
- *mordije*, citoslovce, kletba
- *natrapírovat*, nachytat při něčem
- *pajzák* n. *pajzoň, -a*, m., špatný nůž (*upajzovat*, špatně krájet)
- *palazór, -a*, deštník
- *pangét, -a*, okraj silnice
- *pantaloni* n. *pajtaloni*, pl. m., kalhoty (pejorativně)
- *patálija, -e*, ž., bitva

- *patažírovat*, dělit, kuchat
- *pipka, -i*, ž., krátká dýmka
- *poltré*, stř., podobenka
- *pomáda, -i*, mastný krém na obličej
- *porcija, -e*, ž., porce
- *portmonka, -i*, ž., peněženka
- *prazleta, -i*, ž., náramek
- *putika, -i*, ž., hospoda (pejorativně)
- *ráž, -e,* ž., podnapilost *(je v ráži* = je podnapilý)
- *šandár* n. *žandár*, *-a*, četník
- *šarža* n. *šarša*, *-e*, ž., voják s hodností[305]

3.2.1 Etymologický výklad „francouzských" slov

V etymologických slovnících jsem jednak našla tvary spisovné nebo tvary z obecné češtiny, jednak jsem zjistila jsem, že původ nebo cestu, kterou se tato slova dostala do češtiny, mnohdy vysvětlují odlišně nebo se o některých slovech nezmiňují vůbec.

- *álija, -e*, ž., alej – Machek tvrdí, že toto slovo je skutečně z francouzštiny (*allée)*, ale do češtiny se dostalo přes němčinu (*Allee*).
- *armara* n. *almara* n. *harmara*, *-i*, ž., skříň – Ve francouzštině sice existuje slovo armoire, ale všechny tři slovníky se shodují na tom, že almara se do češtiny dostala z latiny (*armarium* – skříň na zbraně).
- *asenda, -i*, ž., vojenský odvod; *asentírovat*, odvádět brance – Ve francouzštině slovo *assentiment* znamená souhlas, svolení, ale podle Machka se toto slovo do češtiny dostalo přes němčinu (*Assent, assentieren*).
- *atalérija, -e*, ž., dělostřelectvo - O tomto slově se sice etymologické slovníky nezmiňují, ale zřejmě pochází ze slova *Artillerie*, které v němčině i francouzštině znamená dělostřelectvo.
- *ažúra, -i*, ž., dírkovaný lem – Ažur nebo ažurka je podle Machka ozdoba pořízená v jemné tkanině, papíru apod. „prolamováním". Toto slovo je skutečně z francouzského *ajour* (malý otvor, okénko pro denní světlo).

---

[305] SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*, s. 96 – 155.

- *bastár, -a*, m., nepovedený člověk – Rejzek uvádí poněkud „jasnější“ vysvětlení slova *bastard* – levoboček, kříženec, zrůda. Slovo *bastard* se do češtiny podle něj dostalo z německého Bastard, do němčiny pak ze starofrancouzského *bastart (fils de bast)*, kde původ základového slova není jasný.
- *branža, -e,* ž., banda – Svěrákův výklad slova *branže* je poněkud překvapivý. Etymologické slovníky pak uvádějí *branži* jako obor, odvětví. Slovo je tentokrát skutečně z francouzského *branche* (větev). (Do francouzštiny se slovo dostalo z latiny (*branca* – tlapa).)
- *falut, -a*, m., záludný člověk. Podle Machka je to moravský výraz pro neupřímného člověka, který pochází z německého *Fallot*. Pokud se povzneseme nad tvar „falut“ a vyhledáme obecně české slovo *filuta*, Holub a Kopečný ho vykládají jako označení prohnaného zloděje. Slovo filuta pak podle nich pochází z francouzského *filou*. Rejzek vykládá slovo *filuta* jako šibal, chytrák.
- *guráž, -u*, odvaha; *gurážní*, odvážný – Slovo *kuráž* a jeho moravské tvary *guráž* nebo *guráš* skutečně pocházejí z francouzského *courage*.
- *háb, -a,* m., šat (pejorativně). – Rejzek i Holub uvádějí původ slov *háb* a *hábit* v latinském *habitus* (oděv). Machek tvrdí, že slovo *háb* se do češtiny dostalo z osmanského *aba*, a to z arabského *abā*.
- *kalup, -u,* m., útěk. Toto slovo obecně znamená „spěch“. Do evropských jazyků (do němčiny – *Galopp* (cval) a do italštiny (*galoppo*)) se slovo dostalo ze staré francouzštiny, kde existovala podstatná jména *galop, walop* od sloves *galoper, waloper* (cválat). Tato starofrancouzská slova vznikla zřejmě z franského *wala, hlaupan* (dobře běžet).
- *kanálija ,-e*, ž., nadávka ženám. Podle Rejzka se toto vulgarní zastaralé slovo *kanálie* ve smyslu „mrcha, čubka“ do češtiny dostalo z francouzského *canaille* (lump, mrcha, lůza, holota). Do francouzštiny však slovo proniklo z italštiny, která zná slovo *canaglia* (psí čeládka) od latinského *canis* (pes).
- *kanón, -a,* m., dělo. Toto slovo se podle Rejzka do češtiny dostalo přes němčinu (*Kanone*). Francouzské slovo *canon* vzniklo z italského *cannone*, což je zveličelé jméno ke *canna* (roura). Původ slova ovšem musíme opět hledat v latinském *canna* (třtina, rákos, trubička).

- *kapricek, -cka*, m., poduška pod hlavu (Poštorná). Rejzek vysvětluje hovorové slovo *kapric* jako „vrtoch“. Do češtiny se však toto slovo podle něj opět dostalo spíše přes němčinu (*Kaprice*) z francouzského *caprice* (vrtoch, rozmar). Slovo však opět není původně francouzské. Do francouzštiny přešlo z italského *capriccio* (přání, vůle) od latinského *capo, caput* (hlava). Holub uvádí slovo „*kaprice*“, které se do češtiny mělo dostat přímo z francouzštiny (*caprice*). Italské slovo *capriccio* pak vysvětluje od latinského *capra* (koza). Slovo kaprice pak vysvětluje jako bezstarostné, lehkomyslné jednání.
- *karé,* citoslovce značící útěk. Machek zná slovo *karé* jako jihočeský a slovenský výraz pro prudký běh. Zvolání *karem* (rychle) má pocházet z dragounského výrazu „*en carrière*“ (plným tryskem).
- *kastról, -a*, m., kastrol; zdrobněle *kastrólek, -lka.* Etymologické slovníky se shodují na tom, že toto slovo se do češtiny dostalo přes německé lidové *Kastrol* (pův. *Kasserolle*) z francouzského *casserole*.
- *kolacína, -i*, ž., hostina, dobré jídlo - Toto slovo jsem v etymologických slovnících nenašla.
- *kolér* n. *kulér, -a,* m., zlostný člověk - O tomto slově se sice etymologické slovníky nezmiňují, ale zřejmě pochází z francouzského slova *colère* (hněv, zlost, vztek).
- *komótňí*, pohodlný (podle vzoru *jarní*) - O tomto slově se sice etymologické slovníky nezmiňují, ale zřejmě souvisí s francouzským slovem *commode* (pohodlný).
- *kuš*, citoslovce – dej pokoj. Rejzek uvádí citoslovce *kuš* ve smyslu „ticho!), Machek zná dokonce sloveso *kušovat* (mlčeti, dát pokoj). Do češtiny se slovo dostalo opět přes německé *kusch*, z francouzského *couche* (lehni!), původně mysliveckého povelu pro psa.
- *kvit*, bez závazků (*mi zme spouem kvit* – jsme vyrovnáni). Toto hovorově používané slovo se do češtiny dostalo opět z německého *quitt* (vyrovnán). Do němčiny se dostalo z francouzského *quitte* (prostý, zbavený dluhů). Jeho původ však musíme hledat v latině: *quietus* (klidný, pokojný), quies (klid, pokoj, odpočinek).

- *latérňa*, *-e*, ž., svítilna. Slovo *laterna* zná Rejzek, ale pouze v obvyklém spojení *laterna magica* („kouzelná svítilna"). Jeho původ musíme hledat v latinském *laterna*, *lanterna* (svítilna) nebo dokonce v řeckém *lampter* (svícen, světlo, lampa), *lampo* (svítím).
- *legrút* n. *regrút*, *-a*, branec. Etymologické slovníky znají pouze tvar *rekrut*, jako zastaralé označení pro odvedence. Slovo se do češtiny dostalo přes německé *Rekrut* z francouzského *recrute, recrue* (přírůstek, dorost). Toto francouzské slovo je odvozeno ze středofrancouzského *recroistre, recroître* (znovu růst, nově narůst), to pak z latinského slovesa *recrescere*.
- *lermo*, stř., křik. Slovo *lermo* (alarm, poplach, rámus) zřejmě pochází z raně novohornoněmeckého *larman, lerman*. V současné němčině je to pak slovo *Lärm*. To vše zřejmě pochází z francouzského *alarme, à l'arme* (volání do zbraně).
- *lezervát, -a*, nádrž, rezervoár. Slovo rezervoár se do češtiny skutečně dostalo přímo z francouzského réservoir (zásobárna, nádržka).
- *momeňťňe*, ihned - O tomto slově se etymologické slovníky nezmiňují. Může souviset se slovem *moment* nebo *maintenant*
- *mordije*, citoslovce, kletba. Ačkoli Rejzek tvrdí, že toto citoslovce pochází z francouzského *mon Dieu* (můj Bože). Přiklonila bych se však spíše k Machkovi, který uvádí francouzské *mordieu*, vzniklé ze spojení „*mort de Dieu*".
- *natrapírovat*, nachytat při něčem. Machek uvádí jako staročeský význam tohoto slovesa přepadnout, zachvátit. Zároveň však připomíná, že u Kyjova znamená „*natřepnút*" někoho přistihnout. Podle něj mělo toto sloveso vzniknout zkřížením německého attrapieren s domácími slovesy.
- *pajzák* n. *pajzoň, -a*, m., špatný nůž (*upajzovat*, špatně krájet). Machek zná toto slovo jako vulgární výraz užívaný ve východních Čechách. Jeho původ odvozuje od německého *beißen* (kousat).
- *palazór*, *-a*, deštník - Toto slovo jsem sice v etymologických slovnících nenašla, ale zřejmě pochází z francouzského slova *parasol* (slunečník).
- *pangét, -a*, okraj silnice. Slovo *pangejt* znamená v obecné češtině příkop. Podle Rejzka se dříve používaly tvary *panket, banket*, které měly označovat okrajový pás silnice. Toto slovo má být do češtiny přejato z francouzštiny,

kde *banquette* znamená ochranný násep nebo lavička (jako zdrobnělina od *banc*).

- *pantaloni* n. *pajtaloni*, pl. m., kalhoty (pejorativně). Toto slovo je podle Holuba italského původu. (V italských veselohrách 17.st. se objevuje komická figura *Pantalone* v dlouhých těsných nohavicích.) Holub upozorňuje na to, že slovo *pantalons* (kalhoty sahající až ke kotníkům) se ve francouzštině jako označení pro kalhoty užívá až za francouzské revoluce. Do té doby se nosily krátké *culottes* (kalhoty pouze po kolena). Čejčští Francouzi, kteří ze své vlasti odešli přibližně deset let před revolucí toto slovo nemohli znát. Muselo se tak do češtiny dostat jiným způsobem až později.
- *patálija*, *-e*, ž., bitva. Machek uvádí slovo patália jako lidové označení pro bitvu pocházející z francouzského *bataille* (bitva). Stejného názoru je i Holub. Rejzek naproti tomu vidí slovo *patálie* jako expresivní označení nějaké potíže nebo nesnáze, připouští však, že dříve se toto slovo užívalo ve významu bitva, vojna. Původ slovo ale odvozuje od italského *battaglia*, které vzniklo od latinského slovesa *battuere* (bít).
- *patažírovat*, dělit, kuchat - O tomto slově se etymologické slovníky nezmiňují.
- *pipka, -i*, ž., krátká dýmka. Holub uvádí slovo *pípa*, jehož původ je románský (*pipa* – rourka).
- *poltré*, stř., podobenka. Slovo *poltré* je zkomolenina od slova *portrét*, které se do češtiny dostalo z francouzštiny (*portrait*), ale přes němčinu (*Porträt*). Slovo *portrait* má být podle Rejzka příčestí trpné od starofrancouzského slovesa *portraire* (vypodobnit), které pocházelo z latinského prōtrahere (přivést na světlo, odkrýt).
- *pomáda*, *-i*, mastný krém na obličej. Pomáda byla původně mast na vlasy vyráběná z tuku a jablek. Toto slovo původně pochází z italštiny, kde *pomo* znamená jablko. Odtud se dostalo do dalších evropských jazyků (německy *Pomade*, francouzsky *pommade*). Podle Rejzka se toto slovo do češtiny dostalo právě z německého *Pomade*.

- *porcija, -e*, ž., porce. Slovo *porce* (dávka) se podle Rejzka mělo do češtiny dostat přes německé *Portion* z latinského *portiō* (díl, poměr, podíl), které souvisí s latinským slovem *pars* (část, díl).
- *portmonka, -i*, ž., peněženka. Podle Rejzka je to slovo obecně české, zastaralé, které vzniklo z francouzského *porte-monnaie* (peněženka).
- *prazleta, -i*, ž., náramek. Holub uvádí ještě další lidové výrazy pro náramek jako druh šperku: *brazoleta, branzoleta, brazleta*. Tato slova pochází z italského *brazoletto* nebo francouzského *bracelet*.
- *putika, -i*, ž., hospoda (pejorativně). Slovo *putyka* dostalo do češtiny přes němčinu (*Budike* (malý krám, hospůdka)) z románských jazyků (italsky *bottega* (krám), francouzsky *boutique* (krám, dílna), španělsky *bodega* (vinný sklep). Do románských jazyků slovo přešlo z latiny – *apotheca* (sklad, spižírna). Základem je však řecké slovo *apotheke*.
- *ráž, -e,* ž., podnapilost *(je v ráži* = je podnapilý). Rejzek u slova *ráže* uvádí spojení jako *dostat se do ráže, být v ráži* ve významu rozohnit se. Pochází to skutečně z francouzského slova *rage* (vztek, zuřivost, vášeň), které vzniklo z latinského *rabia* (zuřivost, šílenství, běsnění).
- *šandár* n. *žandár*, *-a*, četník. Slovo *žandarm* jako označení četníka se do češtiny dostalo přes rakouskou němčinu (*Gendarm*) z francouzského *gendarme* (které vzniklo ze staršího spojení *gens d'arme*).
- *šarža* n. *šarša*, *-e*, ž., voják s hodností. Šarže jako označení služební hodnosti se do češtiny opět dostalo přes němčinu (*Charge*) z francouzského substantiva *charge* (služba, úřad, náklad) odvozeného od slovesa *charger* (nakládat). Základ je třeba hledat v latině, kde je sloveso *carricare* od podstatného jména *carus* (vůz).

František Svěrák ve svém slovníku uvádí také tato tři slova, u nichž sice nepíše, že jsou francouzského původu, ale je zřejmé, že jsou:

- *aló*, citoslovce označující pohyb. U citoslovce *alou* Rejzek uvádí jednoznačný původ ve francouzském slovese *aller* (jít), konkrétně v jeho tvaru *allons!* (pojďme)

- *drap, -a*, m., záhyb na sukni (*drapit* – nabírat do záhybů). Rejzek zná slovo *draperie* (dekorativní závěs), které pochází od francouzského *draperie*, slova odvozeného od *drap* (sukno).
- *pariski*, pl.m., sváteční ženské boty. Jde o označení bot, které se nosí jenom na Slovácku, etymologické slovníky jej neznají.

3.3 Francouzská příjmení u nás

Příjmení francouzského původu u nás nelze v žádném případě spojovat pouze s čejčskými Francouzi. Už od 18. století, kdy se francouzština stala módním jazykem, k nám přicházeli Francouzi jako učitelé francouzského jazyka, jako taneční mistři, učitelé ušlechtilého chování, rukavičkáři, kuchaři apod. Po těchto zůstala příjmení jako *Beaufort, Desort, Le Breux, Vieulzoeuf.*[306]

Jsou u nás také příjmení, která francouzsky pouze vypadají. Ať už jde o ryze česká nebo německá příjmení, která si měšťané v 18. století pod vlivem frankofilství pozměnili (*Krušina – Kruchina, Daneš – Danese, Andreas – André*), nebo o jména francouzská pouze na pohled – *Marat, Murat, Petain*. Příjmení Marat totiž vzniklo ze jména Martin (Mar-tin + -at) podobně jako Kod-at, Pal-at, Zach-at. Příjmení Murat vzniklo zřejmě z nářeční podoby jména Mauric. Brněnské příjmení Petain je původně Petáň. Skupina „in" se totiž dříve používala k označení písmena „ň", podobně se psal Oháňka jako Ohainka nebo Váňa jako Vaina.[307]

„Vyskytují se také česká příjmení z francouzských příjmení vojevůdců z třicetileté války. Jsou dědictvím po propuštěných vojácích, kteří se vychloubali, že sloužili pod tím nebo oním generálem."[308] Jde o jména, která se vyskytují ve středním Povltaví nebo v Praze, např. Dampír, Lampír, Rampír jako zkomoleniny od jména Dampierre.[309]

Všechna výše uvedená skutečně francouzská příjmení se k nám dostala jednotlivě a nezávisle na sobě. „Výjimku u nás tvoří skupina Lotrinčanů, které v r. 1763 (!) do Čejče přivedl František Lotrinský, manžel císařovny Marie Terezie.

---

[306] BENEŠ, J., *Francouzská příjmení u nás*, s. 17.
[307] Tamtéž, s. 19 – 20.
[308] Tamtéž, s. 21.
[309] Tamtéž, s. 21.

V matrikách byli správně zapisováni: *Bizot, Donné, Gazain, Grées, Jalieau, Pernet*, ale v novém domově sousedé přeměnili jejich příjmení v *Bíza, Dóna* (ve Vrbici *Dolnej*), *Gazaň, Greja, Žalia, Perný*. V brněnském adresáři z r. 1948 se setkáváme s příjmení *Donné* (0 (tj. mužská podoba příjmení) + 1 (tj. ženská podoba příjmení)), psaným i *Doné* (2x), *Donnéh* (1x). *Pernes* (2 + 2) je tam snad za *Pernet*; potomek tohoto rodu v Praze se píše *Perna* (sdělení studentky průmyslové školy zeměměřičské Pernové). V uvedeném adresáři je i počeštěná podoba *Žalio* (2x). Jde patrně o potomky jmenovaných čejčských Lotrinčanů. V pražském telefonním seznamu (1980 – 1981) se vyskytují též příjmení *Grée* a *Žalio* (toto 2x).“[310]

Zkomolení těchto jmen do nejrůznějších podob je přirozené, protože to byla jména cizí a etymologicky neprůzračná. „Etymologická neprůhlednost způsobuje kolísání a změny ve psaní. (...) Lze předpokládat, že takto obměněná jména se leckdy ustálila.“[311]

Setkáme-li se však s příjmením *Bíza*, neznamená to ještě, že jde o potomka čejčských Francouzů. Příjmení *Bíza, Bízek, Bizík* nebo *Bizoň* totiž mohou pocházet od obecně českého slova „bíza“, které označuje hloupě se smějícího člověka. Od toho je pak odvozeno sloveso „bejzovat“ (okounět) vyskytující se ve východních Čechách.[312]

Podobně se mezi lotrinskými kolonisty objevovalo jméno *Flosse* a jeho zkomolená podoba *Flos*. Ani člověk s tímto příjmením nemusí mít nutně francouzské předky. Příjmení *Flos* může totiž pocházet také od německého *Floss* (vor).[313]

---

[310] BENEŠ, J., *Francouzská příjmení u nás*, s. 18.
[311] BENEŠ, J., *O českých příjmeních*, s. 16.
[312] MOLDANOVÁ, D., *Naše příjmení*, s. 44.
[313] Tamtéž, s. 68.

4. ZÁVĚR

Celý proces kolonizace Čejče se dá stručně vylíčit takto: „... usadili se (Francouzi) v právě obnoveném městečku Čejči a vytvořili tu r. 1773 spolu se Slováky, přistěhovalými z okolních vesnic, slovácko-francouzskou obec. Brzy zdomácněli, hospodářsky se vzmohli, přijali slovácké nářečí, kroj i způsob života, spříznili se s domorodým živlem, zmizeli v něm beze stopy. Jen francouzsky znějící jména několika rodů v Čejči a jinde dnes dosvědčují historickou skutečnost; ale i ta prodělala v ústech lidu značné změny a ztratila svůj cizí zvuk.“[314]

Vzhledem k počtu francouzských rodin a sebevědomí osadníků by se zdálo, že se tu Francouzům bude dobře dařit, že se francouzská kultura významně odrazí v charakteru obce a Čejč získá jistou kulturní a jazykovou specifičnost oproti okolí. Stalo se však něco úplně jiného. Francouzům se na gruntech z nejrůznějších důvodů nedařilo a postupně o ně přišli. Vrchnost jejich kulturu ani jazyk nijak nepodpořila a oni sami neměli velkou šanci zachovat si je nebo nějakým způsobem ovlivnit místní obyvatelstvo, už pro své nízké sociální postavení.

Snažila jsem se vypátrat přece jenom nějakou stopu, kterou mohli čejčští Francouzi zanechat v místním nářečí. Bohužel však české etymologické slovníky neuvádějí, kdy se dané slovo poprvé v češtině objevuje. František Svěrák ve svém slovníku uvádí asi 50 slov, která mají pocházet z francouzštiny. Ve skutečnosti jich pochází přímo z francouzštiny jen asi 15. Navíc jsou to většinou slova obecně česká. Ostatní slova možná mají často svůj původ ve francouzštině, ale do češtiny se dostala obvykle přes němčinu.

Skutečným jazykovým dědictvím po kolonistech z Čejče je tak skutečně jen několik příjmení: *Bíza, Šalé, Donné, Žalio, Grée, Perný* (pův. Pernet), *Flos* , která „přežila“ dodnes.

---

[314] *Francouzští osadníci na jižní Moravě*. s. 29

5. RÉSUMÉ

5.1 L´histoire

Čejč est un village à 1250 habitants qui se trouve à 40 km au sud-est de Brno, dans la région de Slovácko – la région spécifique de la Moravie du Sud voisinant de la Slovaquie, qui est d´une certaine manière proche à la culture, à la langue et au tempérement slovaque.

Le territoire de Čejč est peuplé depuis les temps préhistoriques. Les fouilles archéologiques ont aussi révelé une grande importance de cette région à l´époque de la Grande Moravie.

La première mention écrite sur Čejč n´est pas trop claire. La version la plus probable est la date de 1234 où Přemysl, le margrave morave, a donné quelques biens au monastère de Tišnov et a confirmé d´autres villages, « Cheiche » inclu, qui avaient été donnés par la reine Constance. Le village de Čejč est ensuite cité dans d´autres actes concernant les biens de monastère de Tišnov. Il faut surtout mentionner la reconsécration de l´église de Čejč par Bruno, l´évêque de la ville d´Olomouc, après une invasion déstructive des Coumans en 1253.

À la fin du 13e s. ou au début du 14e, le village de Čejč devient « le bourg de Čejč » avec le droit d´organiser une foire hebdomadaire. En 1335, le margrave Charles (futur roi et empereur Charles IV) donne aux habitants de Čejč le droit de brasser et vendre de la bière.

Au 15e s., le relèvement de Čejč s´arrête durant les guerres. On n´a aucune idée ce qui se passait à Čejč pendant les temps dramatiques des guerres hussites. Le bourg de Čejč a probablement disparu dans les années 1421 – 1431. Quelques historiens se penchent vers sa disparition dans les années 1468 – 1470 pendant les guerres entre Georges de Poděbrady et Matthias Corvin.

Néanmois, il est sûr que le village de Čejč disparaît au 15e s. En 1545, il devient définitivement la propriété des seigneurs de Lípa. En 1594, Julius, le comte de Salm-Neuburg achète le village de Čejč et le joint au domaine

de Hodonín. Même si le village est désert, une grande cour seigneuriale y fonctionne et aussi une cour anabaptiste.

La cour seigneuriale voisine avec le lac de Čejč. L´eau curative du lac devient célèbre avec la parution du livre de Thomas Jourdain de Klausenburg (1580) consacré à la description des stations thermales moraves. L´eau, riche en soufre et en salpêtre, a été utilisée pour le traitement des hommes ou du bétail des maladies dermatologiques et de l´appareil locomoteur. Jourdain a aussi proposé de profiter de l´eau du lac pour la production de la poudre noire.

La vie au sud de Moravie au 17e s. était assez dure. En 1605, la région a été pillée et dévastée par les armées d´Étienne Bocskay, leader de l´insurrection anti-habsbourg en Hongrie. La guerre de Trente Ans a causé la dépopulation progressive. Le village de Čejč est complètement désert, même les deux cours n´existent plus. La deuxième moitié du 17e s. est liée avec les invasions turques. Le grand cour seugneuriale a été renouvelé par Fridrich, le comte d´Oppersdorf, qui a acheté le village de Čejč en 1671.

Čejč connaît un nouvel épanouissement sous Marie Antoinette, née princesse de Liechtenstein, mariée comtesse Czobor. En 1716, elle a fait construire une station thermale simple et une auberge. En 1731, elle y a fait élever aussi la Chapelle de Saint Wendelin qui protégeait contre les maladies du bétail.

Malheureusement son fils Joseph Czobor était très prodigue et gaspilleur. Il s´est endetté et le domaine de Hodonín a été enfin acheté par l´empereur François Ier (de la Lorraine), le mari de Marie-Thérèse. Le domaine de Hodonín devient ainsi la propriété impériale. Grâce à François Ier, un excellent administrateur et économiste, le domaine de Hodonín prospèrent de nouveau.

Après la guerre de Sept Ans, la situation économique dans les pays tchèque était assez mauvaise. Il fallait réformer le système économique et, avant tout, soulager les serfs. C´était Raab, un économiste autrichien, qui a proposé une réforme du servage et une réforme agraire pour améliorer l´état économique. Cette réforme consistait dans le morcellement des cours seigneuriales parmi les serfs en transférant la corvée à la monnaie.

Bien que le cadastre de Čejč ait été partiellement cultivé par les paysans de Hovorany (une commune avoisinante) et par la cour seigneuriale de Čejč, la plupart des champs étaient en friche et ne servaient que des pâturages. Ce fait ne correspondait pas à la tendance contemporaine de fertiliser tous les pâturages. Mais pour fertiliser, il faut avoir des gens qui vont travailler sur les champs. La population manquante - c´était un grand problème dans toute l´Autriche. Après la guerre de Trente Ans et les guerres du 17e et du 18e s., le pays restait toujours dépeuplé.

Diviser la terre, créer des fermes assujetties à des taxes et les coloniser. – C´est la voie la plus avantageuse pour les seigneurs. Les colons étaient soit les prisonniers de guerre avec la Prusse, soit ils arrivaient des pays surpeuplés austro-hongrois ou de l´étranger – des pays allemands, d´Alsace ou de la Lorraine.

Adam Bosch, le directeur des propriétés impériales, a eu l´idée de refonder la commune de Čejč. Malgré le manque du bois de construction et de chauffage, mais aussi malgré le manque du fourrage pour le bétail, au début de l´année 1771, il a ordonné au bureau seigneurial de Kobylí de délimiter à Čejč un emplacement pour une trentaine de propriétés et de préparer le matériel pour leur construction.

Mais avant cela, en 1770, des dizaines de familles d´émigrés français sont arrivées sur la seigneurie impériale de Holíč en Hongrie. La plupart des familles étaient venues de la Lorraine et de Franche-Comté, des régions surpeuplés et, en plus, atteintes par la mauvaise récolte et la famine. Les bureaux françaises étaient persuadés que le nombre des habitants dans le pays se diminue, la migration était donc interdite. Les émissaires autriches devaient appeler aux habitants en biais, par un acte ouvert mais non soussigné, avec une invitation à la terre fertile hongroise. C´est pourquoi on ne peut trouver rien de concernant cette fuite de la population aux archives françaises.

L´invitation était donc anonyme. Malgré que ce soit déjà cinq ans après la mort de François Ier, il a été considéré comme son auteur, parce que pendant sa vie il avait placé ses compatriotes aux différents bureaux. Toutefois, le vrai initiateur de l´invitation a probablement été Adam Bosch.

Alors, en 1770, quelques dizaines de familles françaises pauvres et pitoyables, sans un sou, sont arrivées à Holíč. L´hiver 1770 – 1771, il y a eu

de fortes gelées et les émigrés avaient peur de voyager jusqu´en Hongrie. L´impératrice Marie-Thérèse leur a offert de s´installer à Čejč, une partie des propriétés impériales. Cette offre a été acceptée avec plaisir, cependant les altiers Français ont posé des conditions. Ils ont réclamé quelques privilèges. Les autorités les ont acceptés et le 9 avril 1771 les cinq premiers familles françaises ont signé le contract à Hodonín.

À la fin du mois d´avril, Bosch a ordonné au bureau de Hodonín de commencer les travaux préparatoires à Čejč. Mais les fonctionnaires de Hodonín ne respectaient pas son décret, ils ont même négligé les avertissements.Bosch y a donc envoyé inspecteur Pekarek qui a enfin choisi la localité pour la commune et qui a organisé la construction des maisons. Il a aussi appelé M. Leduc qui parlait français et qui a servi d´intermédiaire entre les autorités et les colons français. Les Français étaient mécontents et réclamaient de nouveaux privilèges - sans succès. Pekarek et Leduc sont allés à Holíč où ils ont trouvé d´autres familles lorraines, encore plus misérables. Ces familles ont accepté les conditions proposées sans hésitation.

Durant l´été 1771, 45 familles sont arrivées à Čejč - 28 familles étaient originaires de Franche-Comté, 11 familles de la Lorraine, une famille d´Alsace et trois de Bourgogne. Il s´agissait de 216 personnes (45 hommes, 42 femmes, 129 enfants) qui ont choisi l´agriculture comme profession. Néanmoins, la plupart d´entre eux étaient des artisans ou des ouvriers journaliers, il y avait aussi un maître d´école et un homme qui se connaissait en « médecine humaine et bovine ». Ils portaient des habits et des chaussures en lambeaux. Même s´ils ont déclaré de ne pas avoir d´argent, chaque famille avait une petite réserve.

Toutes les familles ont reçu la même étendue de la terre. On a averti les colons de la construire le plus possible avant la récolte. On les a aussi accentué la nécessité de se comporter bien sous menace d´être expulsé du domaine de Hodonín.

L´enthousiasme des colons s´est rapidement évanoui. Ils ont découvert que les Viennois avaient joué faux. Les travaux de bâtiment ont avancé trop lentement, l´année 1771 se déroulait sous le signe de la mauvaise récolte, de la famine et de la cherté. Faute de nécessités de la vie, beaucoup de colons sont tombés

gravement malades. L´hiver 1771 – 1772 les a surpris non préparés. Les malades ont été disposés sur les propriétés impériales en Basse-Autriche, les autres sont restés au domaine de Hodonín. Plus de 50 colons sont morts pendant la première hiver à la Moravie.

La construction du village continuait doucement en 1772. Progressivement, les familles françaises quittaient Čejč. À la fin de l´année 1772, les 17 familles y sont restées. Les nouveaux colons sont arrivés – d´autres familles françaises de Holíč, mais aussi des familles « autochtones » moraves de Hovorany (le village avoisinant). Du point de vue ethnique, Čejč est devenu une commune mêlée dans les premières années de son existence, bien qu´il ait dû être une commune purement française. Ce fait a accéleré l´assimilation langagière et culturelle des Français.

Les fermes construites, les années suivantes se sont déroulées sous le signe des querelles avec la seigneurie. Les Français demandaient le report des paiements et des redevances, ils demandaient à être affranchis de la corvée et aussi l´attribution d´un prêtre parlant le français. Ils voulaient gagné quelques privilèges aussi pour la génération suivante. Les seigneurs ont été très désenchantés de la résistance française et déçus du dégoût des Français de s´adapter aux conditions locales. En plus, cette résistance française a entraîné aussi les Moraves.

Tout le conflit a été enfin résolu en justice en 1778. Le tribunal a donné raison aux Français. Toutefois, les seigneurs ne respectaient pas entièrement la décision de justice. Cette fois-ci, les Français se sont plaints à Marie-Thérèse. Cette plainte n´a rien changé, elle a été regardée comme insolente et l´impératrice n´a admis aucune exception. Les Français ont dû accepter toutes les redevances.

Adam Bosch meurt au printemps 1782. A. V. Kaschnitz devient directeur des propriétés impériales, un homme très sévère et réservé. En plus, l´empéreur Joseph II n´était pas de compréhension pour les besoins spirituels de ses asservis. On n´a donc jamais agrée la demande de l´attribution d´un prêtre parlant le français.

En juillet 1782, la colonie française de Čejč a été atteinte par une catastrophe : la femme d´un colon a incendié sa propre maison par imprudence, ce qui a eu pour conséquence l´inscendie de presque tout le village. Malgré cela, le village a crû progressivement en nombre des maisons avec la jeune génération.

Grâce aux livres fonciers de 1808 et 1812, on peut bien suivre les destins des familles françaises. Les Français ont au fur et à mesure perdu les maisons et la terre attribuées. Les paysans devenaient petits paysans ou, plus mauvais, mendiants. Les familles moraves ont gagné leurs propriétés. Les auteurs des chroniques de Čejč ont cherché les raisons de ce fait-là. Ils ont pris pour la raison principale un certain dégoût des Français au travail agricole dur. Ils ont enfin admis quelques « difficultés d´assimilation » - s´habituer à un nouvel climat, apprendre à exploiter les fermes, s´acquitter des obstacles de langues etc.

On ne sait pas comment les colons ont appris le tchèque, néanmoins l´assimilation linguistique était assez rapide – en 1834 il n´y avait que de 4 familles sachant parler français. Les enfants français allaient aux écoles tchèques, on devait se passer sans un prêtre parlant français. Les Français et les Moraves se sont pris d´amitié et bientôt il y avait des alliances franco-tchèques.

Autant que les Français ont estropié la langue tchèque, les Moraves ont écorché les noms français incompréhensibles. Les Français ont accepté ces nouvelles formes. *Bizot* est devenu *Bíza*, *Gazain* est devenu *Gazaň*, *Flosse* – *Flos*, *George* – *Žorž, Chalet* – *Šalé, Jaillot* – *Žalio* etc. À Čejč et dans les villages aux alentours on peut toujours rencontrer les gens avec ces noms de famille « français ». Excepté les noms, une partie des champs appartenant au cadastre de Čejč est appelée « Francouzská dolina » (*La vallée française*).

Malheuresement, c´est tout ce qu´on a hérité des Français. Ils n´ont pas laissé la moindre trace ni dans l´architecture populaire, ni dans le costume de Čejč. Les descendants des colons se sont adaptés à la population slave locale.

Même si les colons français se sont souvenu de temps en temps de leur patrie, ils ne voulaient plus quitter la Moravie. La Révolution française et les guerres napoléoniennes ont tout à fait bouleversé la situation en France. En plus, la génération suivante, les enfants des colons considéraient Čejč et la Moravie comme la patrie.

Juste pendant les guerres napoléoniennes, les Français de Čejč avaient une possibilité de rencontrer ses compatriotes ou même ses apparentés. Avant la bataille d´Austerlitz, les colons servaient d´interprètes.

La première moitié du 19e s. est liée avec l´épanouissement des stations thermales. Un entrepreneur agile, F. Poduška, a exercé le bureau de poste, une auberge et les stations thermales en même temps, tout au même endroit. En 1825, il devient propriétaire des bâtiments et il les réconstruit et agrandit. Toute la commune bénéficiait de sa fortune. Les stations thermales et l´auberge de Čejč – c´est un nouvel centre de la vie mondaine rénommé de la région de Hodonín et de la Moravie. La mort précoce de Poduška en 1831 a dérangé l´essor de Čejč comme un centre de bains. De plus, la source de l´eau curative a plus tard été coupée. On n´a plus réussi à renouveler les stations thermales.

La deuxième moitié du 19e s. se déroule sous le signe d´ industrialisation de Čejč. Les frères Kleins – les hommes d´affaires autrichiens importants et les constructeurs de chemins de fer et de routes sur l´ensemble du territoire de l´empire – ont un grand mérite de ce développement. Dans les années 40, ils ont réparé la route de Brno à Hodonín et construit la route de Hovorany à Čejkovice. À Čejč, ils ont bâti le premier moulin à vapeur de Moravie et aussi une verrerie. L´un des frères, Hubert s´est marié avec la fille de Poduška et a vécu à Čejč. Les frères ont fait construire aussi un nouveau bâtiment de l´école.

Les habitants de Čejč ont trouvé le travail soit dans les fabriques des frères Klein, soit ils gagnaient leur vie comme rouliers. En 1841, on a commencé à exploiter du lignite au cadastre du Čejč et aux alentours. Les rouliers de Čejč charriaient du charbon à la gare de Hodonín.

En 1866, la guerre entre la Prusse et l´Autriche a beaucoup marqué la vie de Čejč. Comme la plupart des villes et villages moraves, Čejč a aussi été conquise par l´armée prusienne. Les soldats ont apporté le choléra qui a tué 44 habitants de Čejč. Même le général de la division prussien, Friedrich von Clausewitz, a succombé à la contagion. Il est mort à Čejč et il y est également enterré.

Le village de Čejč est aussi lié avec le nom de Tomáš Garrique Masaryk, le premier président de la Tchécoslovaquie. Né à Hodonín, il passe une partie de sa jeunesse aussi à Čejč. Il y apprend le métier de forgeron.

En 1872, une gendarmerie a été établie à Čejč. Dans les années 70, le village a été reliée plus étroitement au monde par l´instauration du télégraphe. Enfin,

en 1897 le service de chemin de fer a été inauguré sur le trajet Hodonín – Čejč - Zaječí.

La fin du 19e s. se déroule sous le signe de la tension tchéco-allemande au corps municipal. Les Tchèques ont définitivement gagné en 1897 grâce à K. Vrána, l´entrepreneur habile et le maire de la commune durant de longues années. Vrána a vraiment modernisé le village – par exemple, Čejč se range parmi les premiers villages avec éclairage des rues à l´électricité.

Au 19e s., Čejč devient la commune fortement industrialisée, mais il reste toujours agricole. Čejč entre au nouvel siècle comme un village assez moderne, riche et important en comparaison avec les communes des alentours.

La majorité des colons français est venue du Franche-Comté. Dans les années 80 du 20e s., la commune de Čejč a réussi à contacter un petit village français de Déservillers. Les deux villages se sont au fur et à mesure jumelés. Les contacts officiels des « institutitions » ont été bientôt remplacé par les contacts amicales entre les habitants. On entretient toujours des bons rapports.

5.2 La langue

La langue tchèque parlée est territorialement différenciée. On peut distinguer quatres groupes principales des dialectes : les dialectes tchèques (en Bohême), les dialectes de Haná (la Moravie centrale), les dialectes moravo-slovaques (la Moravie de l´Est) et les dialectes silésiens.

Les dialectes moravo-slovaques se divisent encore. Il faut mentionner le sous-groupe slovaque, le sous-groupe de Haná et le sous-groupe « dolský » - c´est la zone transitoire entre les deux sous-groupes mentionnés.

Čejč se range parmi les communes où on parle le dialecte slovaque, même si quelques villages des alentours appartiennent au zone transitoire.

František Svěrák, qui s´est spécialisé au dialecte slovaque dans la région de Břeclav et de Hodonín, a rédigé un dictionnaire composé des mots dialectaux. Il cite une cinquantaine de mots qui sont d´après lui d´origine française. Malheureusement, en comparant son liste des mots avec les dictionnaires

étymologiques, on ne gagne qu´une quinzaine de mots qui ont pénétré du français dans le tchèque (p.e. : *branže – branche, portmonka – porte-monnaie,* etc.). Les autres mots ont pénétré d´abord du français dans l´allemand et puis dans le tchèque (p.e. *asenda – Assent – assentiment, legrút/regrút – Rekrut – recrue*). Il y a aussi des mots qui ne sont pas d´origine française, mais par exemple d´origine latine (*armara/almara/harmara – armarium*). En plus, la plupart des mots du dictionnaire de Svěrák est aussi connue dans le tchèque commun. Alors, ces mots n´étaient pas apportés par les colons français de Čejč.

On a déjà mentionné les noms de familles qui sont un vrai « héritage » de Français de Čejč : p.e. *Donné, Šalé, Žalio, Bíza* etc. En lisant le nom qui paraît d´être d´origine français, il faut s´éviter du jugement téméraire. Chaque nom de ce type ne se relie pas aux Français de Čejč. Le noms *Beaufort, Desort, Vieulzoeuf* etc. viennent des Français qui s´ étaient installés à Prague depuis 18e s. Il y a des noms tchèques qui semblent français (*Marat, Petain*) ou des noms changés sous l´influence de la francophilie (*Kruchina, Danese*).

6. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

Pamětní kniha městečka Čejče. OAH, fond Oú-Č, inv.č. 1.

Literatura - historická část

AMORT, Čestmír. *Kutuzov a Napoleon na Moravě.* Praha, Horizont, 1971.

BĚLINA, P., POKORNÝ,.J.. *Dějiny zemí Koruny české II.*. Od nástupu osvícenství po naši dobu. Praha a Litomyšl, Paseka, 2003.

BROUKAL, V. „Jak vznikla francouzská kolonie v Čejči?" in *Svoboda*, 1937, roč. XIX, č. 8, s. 4.

ČAPEK, Karel. *Hovory s T. G. Masarykem*. Praha, Československý spisovatel, 1969.

ČORNEJ, P., KUČERA, J. P., VANÍČEK,V. a kol.. *Evropa králů a císařů.* Praha, Ivo Železný, 2005.

Francouzští osadníci na jižní Moravě. in Malovaný kraj, č. 3, roč. III, únor 1948, s. 29

HERBEN, Jan. „Zpráva o francouzských osadnících na Moravě." in *ČMM.*, 1881, roč. 13, s. 171 - 175.

HERBEN, Jan. *Do třetího a čtvrtého pokolení*. Díl první. Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954.

HLAVINKA, K., NOHÁČ, J.. *Hodonský okres, sv. II. Místopis*. Vlastivěda moravská. Brno, Musejní spolek, 1926.

HLAVINKA, Karel. „Založení francouzské osady Čejče." in *ČMM.*, 1926, roč. 50, s. 566 – 608.

HOSÁK, L., ŠRÁMEK, R.. *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*. sv. I, A – L. Praha, Academia, 1970.

HOSÁK, Ladislav. *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha, Academia, 2004, 2.vyd.

JAN, L., ŠALÉ, F., ŠTĚPÁNEK, V. *Čejč. Dějiny slovácké obce.* Čejč, František Šalé - ALBERT, 2006.

Jihomoravský kraj – města a obce jihomoravského kraje. Tradice, historie, památky, turistika, současnost. Rožnov p. Radhoštěm, Proxima Bohemiae, 2006.

KLVAŇA, Josef: „Lidové kroje na Moravském Slovensku.“ in *Moravské slovensko,* sv. 1/1. Praha, Národopisná společnost československá, 1923, 2. vyd.

LUTTERER, I., ŠRÁMEK, R. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. Havlíčkův Brod, TOBIÁŠ, 2004, 2. vyd.

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha, Československá akademie věd, 1971.

NOŽIČKA, J.. „O založení první francouzské kolonie u nás.“ in *Venkov*, 1937, roč. XXXII, č. 1. (číslo strany neuvedeno)

Ottův slovník naučný. Díl 6. Praha, Otto, 1893.

REJMAN, Ladislav. *Slovník cizích slov.* Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1971. 2., doplněné vydání.

SLABÝ, F., Zajímavá zpráva o Francouzích na Čejči z r. 1771. in *Vlastivědný věstník moravský*. Ročník 1, 1946, č.4; s. 218,

SLAVÍK, František Augustin. *Moravské Slovensko od XVII. století, I. sv. Dějepisné paměti a studie.* Hodonín, Matice Hodonínská, 1903.

VÁLKA, Josef. *Dějiny Moravy I. Středověká Morava*. Vlastivěda moravská. Země a lid. Brno, Muzejní a vlastivědná společnost, 1991.

VÁLKA, Josef. *Dějiny Moravy II. Morava reformace, renesance a baroka.* Vlastivěda moravská. Země a lid. Brno, Muzejní a vlastivědná společnost, 1995.

VYKOUPIL, Libor. *Slovník českých dějin.* Brno, Julius Zirkus, 2000. 2.vyd.

Literatura – jazyková část

BARTOŠ, František. *Dialektologie moravská I. Nářečí slovenské, dolské, valašské a lašské*. Brno, Matice moravská, 1886.

BARTOŠ, František. *Dialektologie moravská II. Nářečí hanácké a české*. Brno, Matice moravská, 1895.

BĚLIČ, Jaromír. *Dolská nářečí na Moravě*. Praha, Nakladatelství Československé akademie věd, 1954.

BĚLIČ, Jaromír. *Přehled nářečí českého jazyka*. Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1976, 2. přepracované vyd.

BENEŠ, Josef, „Francouzská příjmení u nás.“ in *Onomastický zpravodaj ČSAV*, 1984, roč. 25, s. 17 – 22.

BENEŠ, Josef, *O českých příjmeních*. Praha, Nakladatelství Československé akademie věd, 1962.

HOLUB, J., KOPEČNÝ, F.. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha, Státní nakladatelství učebnic, 1952.

KRIST, Jan: „K charakteristice etnografické oblasti kyjovské Dolňácko.“ in Lidové tance z kyjovského Dolňácka. Kyjov, 2008, s. 19 - 20.

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha, Československá akademie věd, 1971.

MOLDANOVÁ, Dobrava, *Naše příjmení*. Praha, Mladá fronta, 1983.

REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Praha, LEDA, 2001.

SVĚRÁK, František. *Nářečí na Břeclavsku a v dolním Pomoraví*. Brno, Universita J. E. Purkyně, 1966.

TRÁVNÍČEK, František. *Moravská nářečí*. Praha, Národopisná společnost československanská, 1926.

VLASÁK, V., *Francouzsko-český a česko-francouzský slovník*. Část francouzsko-česká. Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1997.

Internetové dokumenty

cs.wikipedia.org

fr.wikipedia.org

www.mapy.cz

www.mmr.cz/upload/1091048189graph08.gif

www.hradiste.cz/HTM/08UZEMI/KROJE/K08.JPG

http://tyfoza.no-ip.com/pisne/bartos/index.htm

Zkratky používané v textu

OAH Okresní archív Hodonín

Oú-Č Obecní úřad Čejč

ČMM Časopis Matice moravské

7. PŘÍLOHY

Obr. č. 1 **Obecní pečeť**

Obr. č. 2 **Čejč na mapě ČR**

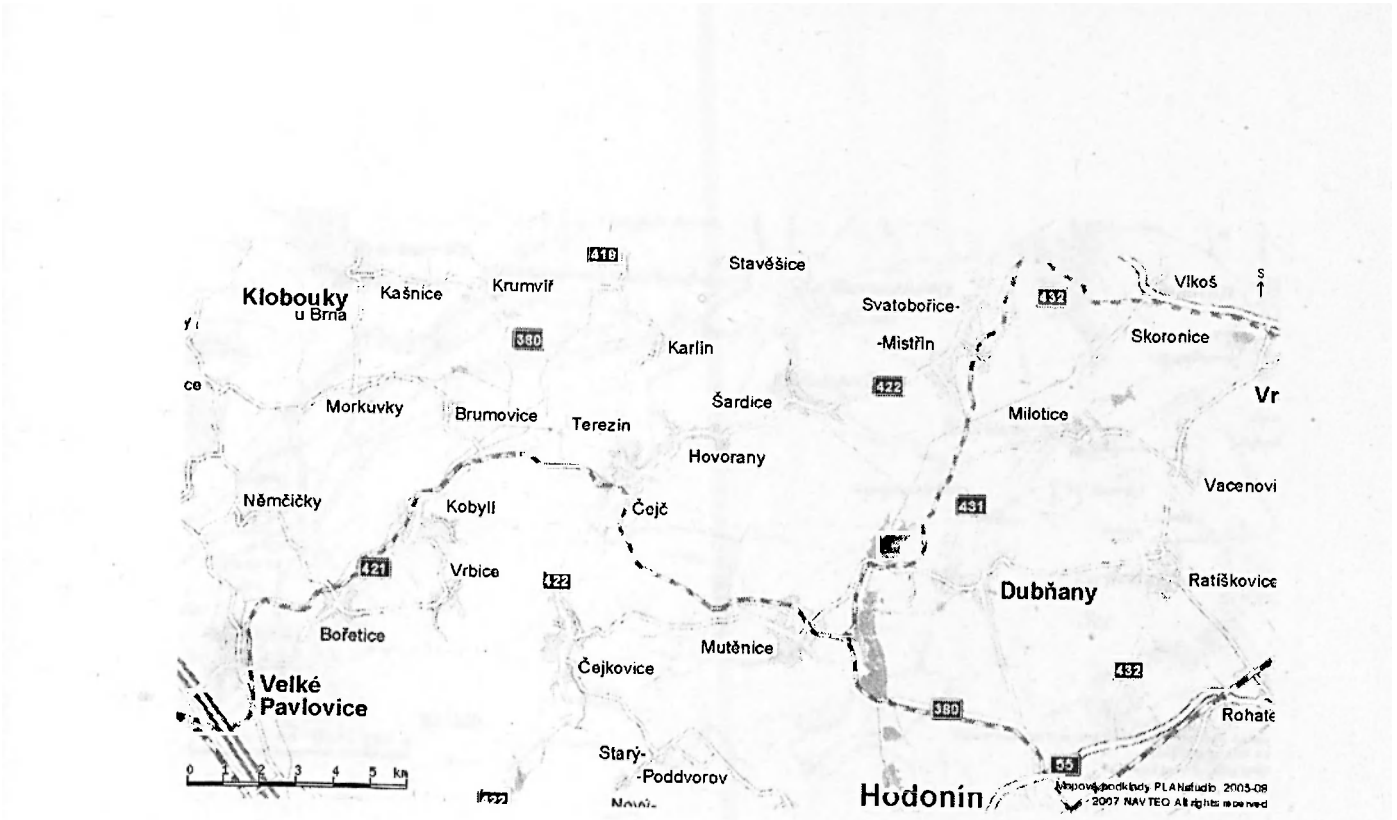

Obr. č. 3 **Čejč na současné mapě**

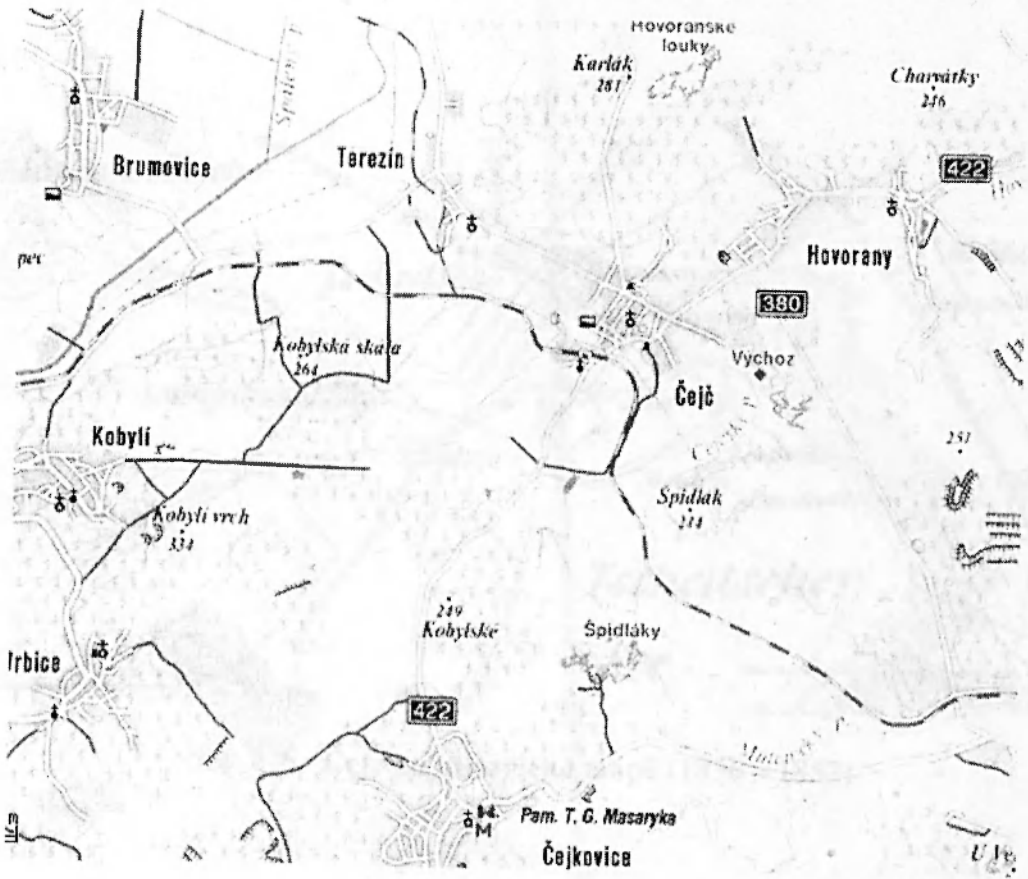

Obr. č. 4 **Čejč na současné mapě**

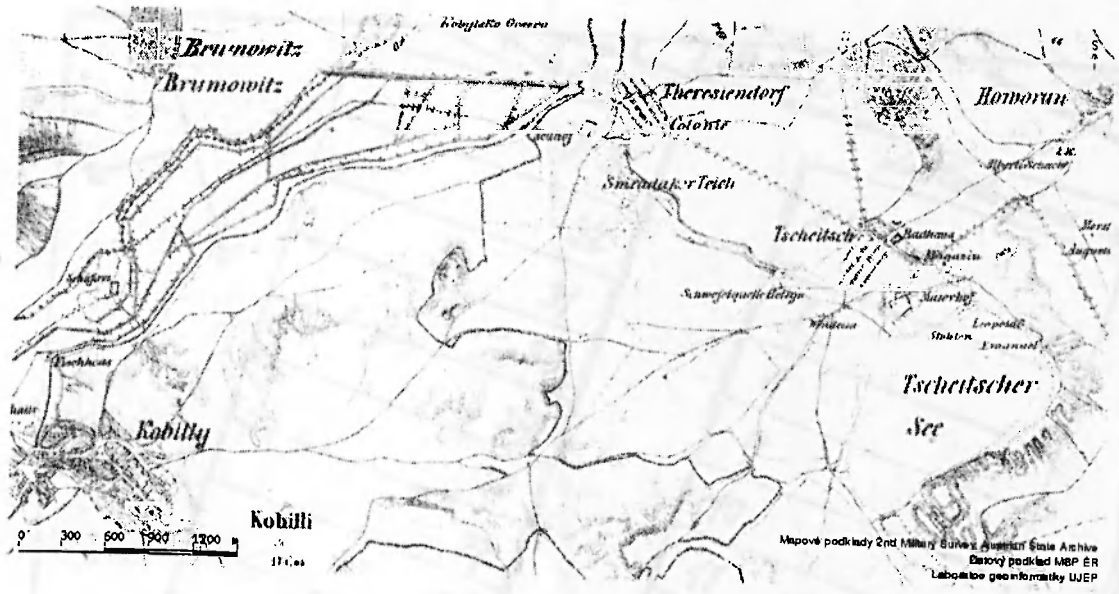

Obr. č. 5 **Čejč na historické mapě (1836 – 1852)**

Obr. č. 6 **Čejč na historické mapě (1836 – 1852)**

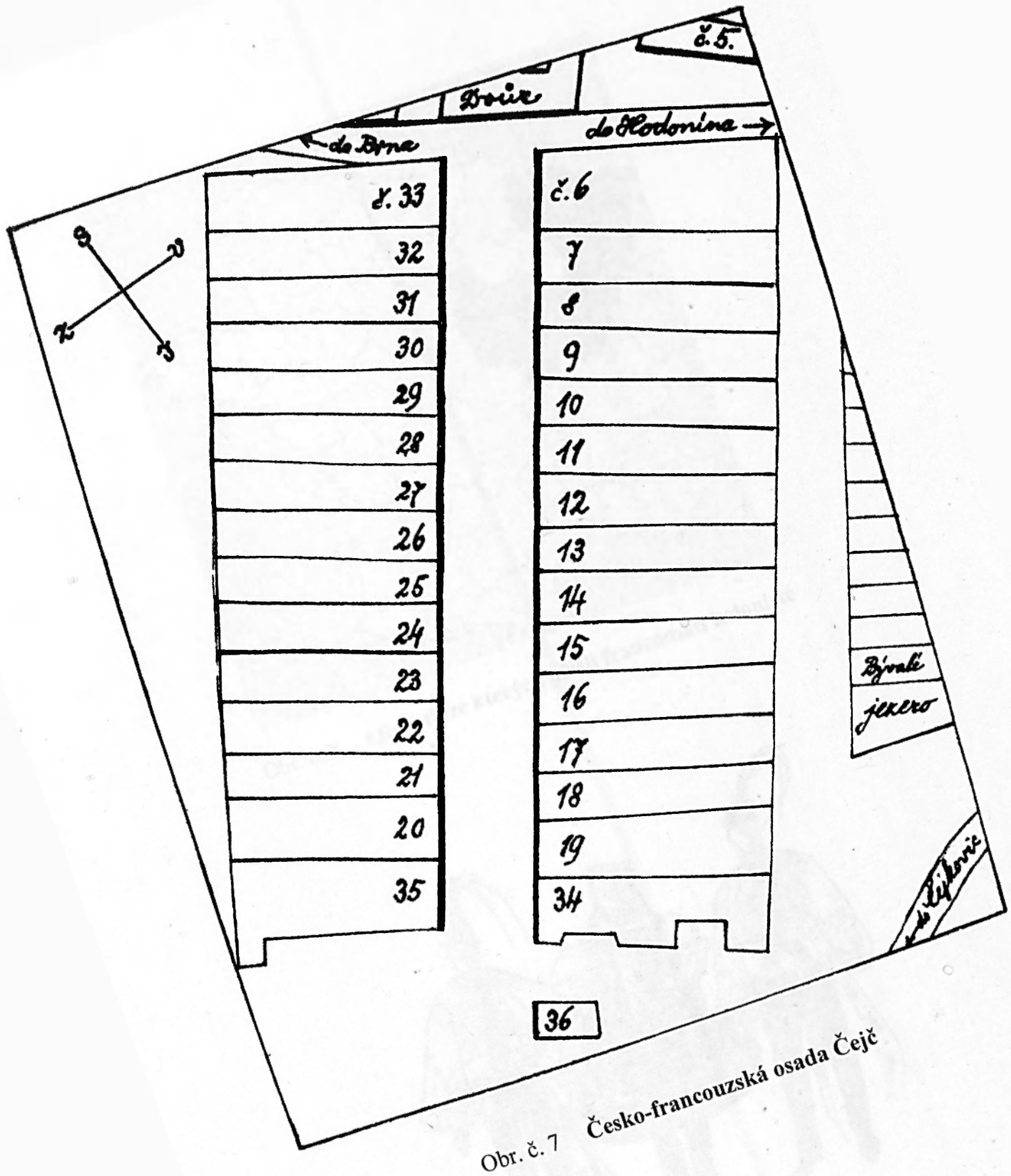

Obr. č. 7 **Česko-francouzská osada Čejč**

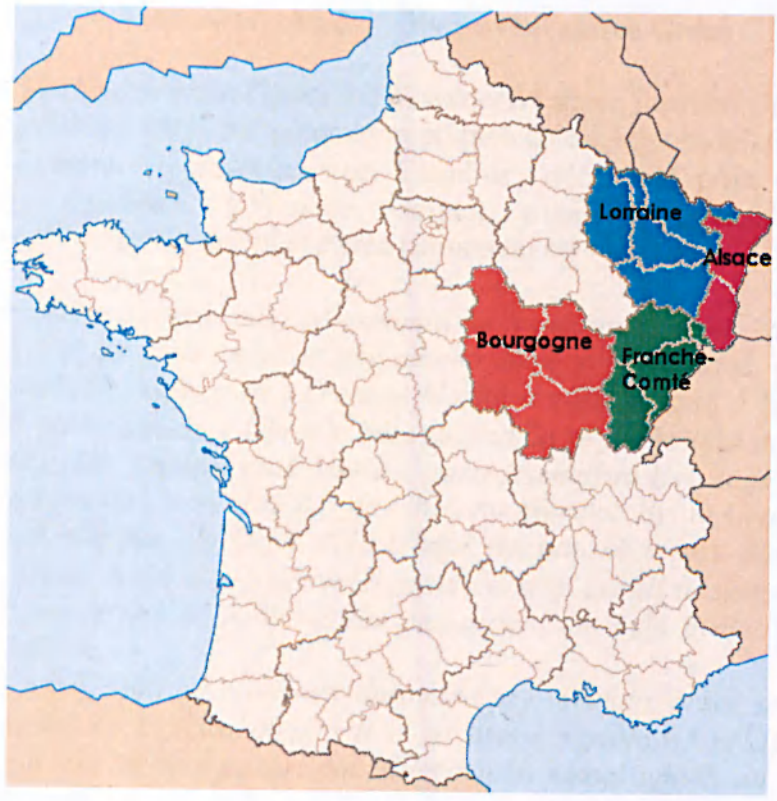

Obr. č. 8 **Oblasti, ze kterých přišli francouzští kolonisté**

Obr. č. 9 **Mutěnsko-hovoranský kroj**

Textová příloha č. 1 **Vyprávění starce Gréea**

Jan Herben ve svém článku uvádí svědectví starce jménem Grée, který tehdy žil v Brumovicích a který byl potomkem prvních čejčských osadníků, kteří přišli na Moravu z Francie. Vypravěčův otec, Claudius Grées, měl přijít do Čejče jako patnáctiletý. Pocházel z Franche Comté, z panství „Dorna" a vesnice „Déservilleur". Toto vyprávění si stařec pamatoval od svého otce:

„Za Marie Terezie dalo se oznámiti ve francouzské zemi, kdo by měl vůli, aby se stěhoval do Uher, kdež je prý mnoho země velmi úrodné, ale bez lidu. I vybralo se několik rodin a to z Franche Comté a z Bourgogne a ty přijely až do Vídně. Když však uslyšely o Uhrách, bály se a zdálo se jim to také daleko. Proto se někteří vrátili zpět. Ostatní však Marie Terezie ukonejšila tím, že je slíbila poslati na své vlastní panství, a to blíže než do Uher, na Moravu. Byl to Čejč, který náležel k panství hodonskému. Na Čejči stála tehdáž jen panská sýpka, hospoda a mlaty panské kol dvora. Když si přistěhovalci prohlídli kraj, zvolili tu zůstati, a císařovna dala stavěti osadu pro 60 rodin. Zatím pak osadníkům bylo bydleti na zmíněných mlatech panských.

Než ačkoli měli od císařovny darováno prý všechno, přece se jim nedařilo. Předně nemohli se s nikým domluviti a za druhé stavělo se příliš zdlouha pro podzimní chladna, deštivé počasí atd. Když z toho mnozí upadli do nemocí, až se stal z Čejče špitál, asi 30 rodin vrátilo se opět do Francie. Ti, co zůstali, nejednou prý živili se po kraji ptaním (žebráním), modlice se u dveří francouzsky nebo latinsky. Každý Francouz umí prý obě řeči dokonale. Stěžovali si u císařovny (císaře Františka prý nejmenoval ani jednou), a ta nařídila vrchnosti hodonínského panství, která tenkráte sídlila v Kobylí, aby každá osoba francouzská byla řádně zaopatřena, aby sousední sedláci pomáhali jim stavěti atd. Než oni prý pomoci dostávali i nedostávali, až za krátkou dobu na Čejči zůstalo jen Francouzů jen asi 15 domů. V ostatní prý přišli Slováci. Jiní z Francouzů pomřeli."

Textová příloha č. 2: **Zajímavá zpráva o Francouzích na Čejči z r. 1771**

K. Hlavinka, autor studie „Založení francouzské osady Čejče" (1927), našel v Dějinách kyjovské piaristické koleje (Historia domus Gajensis atd.) zápis o nově přistěhovalých francouzských kolonistech. Kyjovský superior Antonín Králík, jenž častěji navštěvoval tehdy proslulé čejčské lázně, poznamenal dne 31.5.1771 o nich toto: „Tento kraj živí obzvláště v přítomné době chudé, kteří se sem scházejí z jiných krajů v počtu co nejhojnějším. Zvětšil jej nynější nejvznešenější císař Josef II., který prý povolal z Lotrinska asi 80 rodin a poručil jim vystavěti novou ves u lázní čejčských v našem okolí. Ti se také velmi lopotí budováním příbytků. Jsou mezi nimi též lidé z honorace, jako na př. lékař, jenž sám dělá cihly jako pracovitý dělník, jen aby co nejdříve upravil příbytek sobě a své rodině. Doposavad bydlí pod stany a v stodolách. Tito lidé nejsou jako Francouzi nikterak zhýčkaní, ale pracovití a mohou býti přirovnáni k cikánům nebo vyvrhelům, kteří pojídají zdechliny jako lahůdku a obtěžují okolí žebrotou. Snad zkušenost nás poučí, že budou žíti z vlastního až si docela zařídí své hospodářství."

Textová příloha č. 3 :

Slavkovská bitva byla po dlouhou dobu předmětem lidového vyprávění, námětem písniček a básní. Mnohé písně se zpívají dodnes:

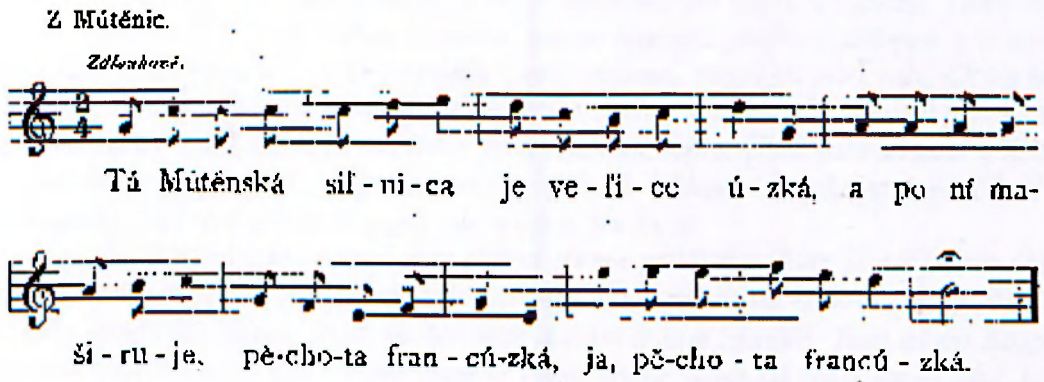

Z Mútěnic.

Zdlouhavě.

Tá Mútěnská síl-ni-ca je ve-lí-ce ú-zká, a po ní ma-

ši-ru-je, pě-cho-ta fran-cú-zká, ja, pě-cho-ta francú-zká.

Ta Mútěnská silnica
je velice úzká,
a po ní maširuje,
:| pěchota francúzká. :|

To nebyli Francúzi,
ja, to byli Rusi,
oni letá do Uher,
|: jak divoké husy. :|

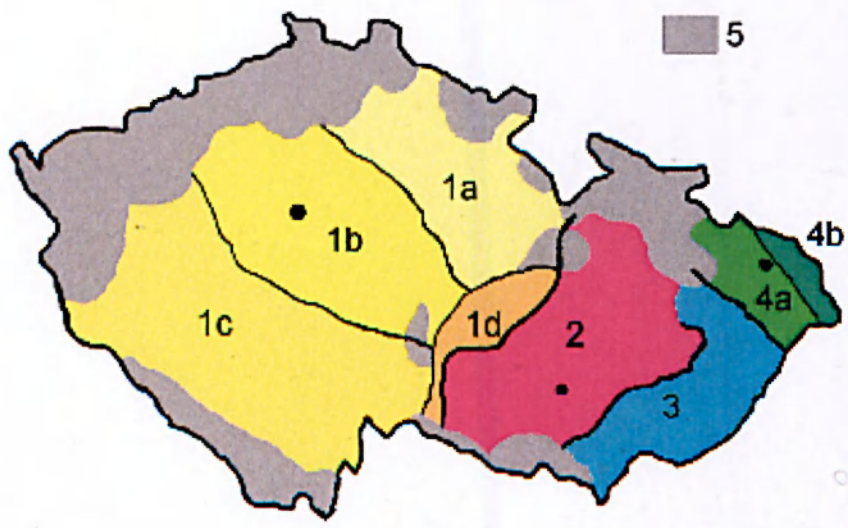

1 – česká skupina (podskupiny: 1a – severovýchodočeská, 1b – středočeská, 1c – jihozápadočeská, 1d – českomoravská)
2 – středomoravská skupina
3 – východomoravská skupina
4 – slezská skupina (4a – slezskomoravská podskupina, 4b – slezskopolská podskupina)
5 – nářečně různorodé oblasti

Obr. č. 10 **Česká nářečí**

Textová příloha č. 4

Ukázka nářečí - Na vojně (vypravoval Jan Holešický z Čejče, nar. r. 1878)

Šél sem na vojnu ve štrnástém a bil sem tam štiri roki. Já sem toho pochoďil. Rok a púl sem bil na fronťe a dva a púl v ruském zajeťí, patnást verst od Kaspického jezera. Pracoval sem tam u chazaja, to je hospodář po česki, u Tatara. Tatar to bil, bili to hodňí liďi. Tam vúbec nesaďili, enom opsívali pšeňicu, jačmeň a oves a to seli každí rok, řepu a erteple nesadili. Orali volama, mňeli tři pári volú. Obila mňeli pjekné. Víno vozili s Kafkazu na velbúdách v ofčích kožách a lacino, za pjet kopejek butilku, to bilo tak slabého púl litra. Bilo tam moc teplo. Zima bila štrnást dňí; to sa zamračilo, fúkal vjetr, napadlo sňehu. Bívali v hliňeních chalupách, říkali jim zemlanki. Fčíl to majú jisťe lepší, ale tenkrát za cára...

Do Kaspického jezera teče Volha třema prúdama. Tam je rib! Tam chitajú ribi do síťe, tam ribi střílajú a zajícú chitajú na koňech; na koňovi teho zajíca žene a takú knutú ho zabije. Tam sú ohromné rovini a zem jílovitá. Tam aš po Kaspické jezero néňi kopeček aňi stromi, tam je enom tráva. Tam sa pásli stáda ofcí, kraf a koňe; ti koňe bili celí deň venku. Diž napadlo sňehu, dali je do ohradi. Po Volze sme jeli skoro tídeň od Gorkij až do Kazaňe.

Textová příloha č. 5

Jan Herben: Do třetího a čtvrtého pokolení. (úryvky, s. 66 – 68 a 77 – 79)

Čejč měl výjimečné postavení na panství a málo sypal. Podnikavý a pohyblivý císař František Lotrinský, když koupil panství hodonské a nalezl na něm městečka i vesnice válkami zpustlé, umínil si osadit je lidem francouzským, svými krajany. Rovněž také své statky v Uhrách. Domácího lidu v říši rakouské k takové kolonisaci nebylo. K vyzvání císařovu vybralo se mnoho rodin z Franche-Comté a z Bourgogne a roku 1763 přijely až do Vídně. Když však uslyšely po velikých štrapacích dosavadní cesty, jak je do Uher ještě daleko a jak je ta země smutná, raději se mnozí vrátili. Zbylých 60 rodin upokojil císař tím, že je poslal na Čejč. Na Čejči však, kromě dvoru panského a lázní s novou hospodou, které roku 1716 vystavěla hraběnka Czoborová, nebylo příbytků, a proto noví osadníci zatím bydlili v panských stodolách, co lidé poddaní ze sousedních vesnic musili jim pomáhat stavět domy a chalupy. Chladna podzimní a zimní prvého roku způsobila mezi přistěhovalci chatrně ubytovanými mnoho nemocí a všeliký nedostatek i mnoho bídy, takže ještě některé rodiny vrátily se do Francouzska a některé pomřely.

Francouzové stěžovali si na zlé poměry u císařovny Marie Terezie a syna jeho, když císař František roku 1765 zemřel, a tu jim poskytnuta opravdová pomoc a obnoveny všecky výsady, které jim kdysi byly slíbeny; zejména měli výsadu, že nebyli povinni konat robotu, ani větší naturálie odváděti, vyjma 35 měřic obilí ze všech polí a po čtyřech mírkách čili achtelích z každého domu, mimo to na penězích z obce 23 rýnských 40 krejcarů. Jinde sedláci musili odváděti přízi, ale Čejčanky dlouho se nemohly naučiti s kolovratem zacházet. Čejč také tím bohatl, že tu vedla silnice z Uher k Brnu, na které bylo živo, a že sem přenesena roku 1784 poštovní stanice z Rakvic. Z toho všeho vrchní chtěl kořistit.

Asi osmého roku po smrti císaře Josefa dal si vrchní zavolat rychtáře Claudia Gréesa a jiného staršího sedláka Flosa. Když přišli na zámeček, měl se k nim laskavě jako nejstarostlivější otec a ptal se jich:

„Máte-li spis od císařovny Marie Terezie, že nemusíte na robotu, ani platit?“

„Máme,“ přisvědčili starci dobrodušně.

„Může vám spis shořeti,“ starostlivě pravil vrchní, „ano, shořeti. My, kteří to víme, můžeme se minouti náhle; co potom? Přijdou mladí a neuvěří vám. Proto byste si měli uschovati jej zde na zámečku.“

Oba stařící uvážili důvodnost jeho slov.

Vrátili se tedy na Čejč a druhého dne přinesli mu listinu do kancelářské truhly na zámečku čejkovském. Pan vrchní ji přečetl, prohlédl pečeť a kýval spokojeně hlavou, ale najednou začal se jeho laskavý obličej měniti v posměšný. Vzal si svíčku, rozsvítil ji, jako by měli stařící přísahati nebo co, a náhle zmačkav listinu, přiložil ji k plameni a houkl na polekané Francouze:

„Tu máte svoje práva! Ode dneška budete robotovat a platit jako druzí, rozumíte?“

Starci stáli zděšeni, že by se v nich krve nebyl dořezal. V tom okamžiku otevřely se zlehka dveře a v nich objevil se lišácký obličej kancelářského Hrabce, jenž se stal svědkem tohoto výstupu.

„Pane vrchní,“ vykřikl Grées, „toť máme svědka, my víme, kde svoje práva hledat. Pojď, Flose, - tady sú lupiči.“

Vrchní s kancelářským na sebe pohleděli dlouhým pohledem, porozuměli si a beze slova se rozešli… Ale tolik cítil Hrabec radostně, že má vrchního pod kloboukem pro všechny případy…

(...)

Čejčští Francouzi zdvihli žalobu na vrchního, který je tak úskočně připravil o jejich práva. Nic jinak vrchní nežádal, než aby každý kolonista splácel z domu, který byl pomocí panských úřadů vystaven, dluh 300 rýnských a aby konal takovou robotu, jakou konali poddaní v sousedních dědinách. Když kolonisté neposlechli, zavíral je dům podle domu a na jejich domy dával věšet tabulky, že jsou na prodej. Čejčští poslali žalobu do Vídně k nejvyššímu úřadu nad císařskými panstvími. Když odpověď delší čas nepřicházela a milí osadníci nic vyvzdorovati nemohli, všecka obec naléhala na Gréesa a Flosa, aby šli do Vídně. Staroši cítili povinnosti svou a chtěli nasadit i život na to, aby jim potomci nemohli vyčítat, že oni ta stará francouzská práva zašantročili. Cítili vinu na sobě proto, že vrchnímu slepě důvěřovali. A tak vydali se do Vídně žalovat, kdyby třeba až k císaři pánu.

Ve Vídni bloudili, až je odkázali kdesi na pravý úřad a v něm na starého pána s šedivou hlavou, který tuze pěkně s nimi mluvil francouzsky, divil se tomu, jak se na Moravu dostali, a na všecko se důkladně přeptával. Nakonec poklepav Gréesovi na rameno, pravil kolonistům laskavě francouzsky:

„Jděte, milí Francouzi, s pokojem domů. Nežli domů přijdete, bude všecko v pořádku."

Tři dni trvala žalobníkům zpáteční cesta domů, neboť byly veliké závěje sněhové; ale sotva dorazili na Čejč, v patách za nimi roznesla se novina z Čejkovic, že staroch vrchní se otrávil. Přinesli novinu tu sousedé, kteří v zámečku seděli ve vězení a kteří okamžitě byli puštěni.

Nedalo mnoho lámání hlavy, aby každý uhodl příčinu náhlé smrti vrchního. Potvrzovalo se, že z Vídně přišel nějaký veliký list. Podle všeho vrchní volán byl k odpovědnosti – a on, nežli by přežil hanbu, aby byl z panství vyhnán, skončil samovraždou. Paní jeho mlčky lomila rukama, děti s nikým nemluvily. Kancelářský Hrabec zapečetil jeho kancelář, propustil čejčské osadníky ze šatlavy a kázal písaři okamžitě napsati do Vídně zprávu o tom, co se stalo, a zvláštní posel ještě týž den nesl ji do Vídně.

Zatím co mrtvola vrchního ležela v domě a hluboké ticho zavládlo v celém zámečku, Hrabec podobal se živé mrtvole, bloudící chodbami smutného domu. Hrůza a strach lomcovaly jím jako nejsilnější zimnice. Nemyslil jinak, nežli že i jeho poslední hodinka na císařském panství odbila. On jediný znal obsah dopisu, kterým vrchní okamžitě byl ze služby propuštěn a kterým se mu nařizovalo všechnu správu odevzdati do rukou komisaře, který přijede z Vídně do Čejkovic, a ovšem hned vězně propustiti. Byl přesvědčen Hrabcem, že Brumovští také již byli ve Vídni*, jestliže jejich žaloba u krajského úřadu dobře nebyla přijata. Očekával s hrůzou komisařem, jehož první slova asi budou: „Vy půjdete za vrchním…"

---

* Hrabcovi Brumovští švagři na něj žalovali, že zfalšoval závěť, která tak byla výhodná především pro jeho manželku, a tedy pro něj samotného. U vrchního s touto stížností pochopitelně neuspěli. Rozhodli se žalovat na Hrabce v Brně na krajském úřadě. Krajského komisaře nakonec Hrabec podplatil, a Brumovští se svou znovu žalobou neuspěli.

Komisař přijel právě v den pohřbu. Vida, co se stalo, ustrnul. Přehlídnuv knihy, pokladnu a spisy, odevzdal plnou moc do rukou Hrabcových. Vrchní pochován byl u zdi hřbitova čejkovského, ačkoliv jiní zoufalci nesměli být pochováni na místě posvěceném.

Hrabec přicházel k sobě…

V několika dnech vrátila se mu všechna duchapřítomnost a chytrost. Znamenal z chování komisařova, že žaloba Brumovských leží asi v Brně na krajském úřadě, nikoli ve Vídni v ústřední kanceláři panství císařských. Komisař nic nevěděl a projevoval Hrabcovi plnou důvěru. To bylo veliké štěstí pro Hrabce, i začal zimničně pracovat, aby od sebe odvrátil podobnou pohromu, jaká přikvačila na vrchního, jehož rodina brzy po pohřbu odstěhovala se kamsi do Čech, odkud pocházela; nikdo se nestaral, kam…

Anotace k diplomové práci

Křiváková Petra

Francouzští osadníci na jižní Moravě

Les colons français à la Moravie du Sud

French colonists in Southern Moravia

Obec Čejč leží na jihovýchodní Moravě. Někdy v 15. století zcela zpustla, ale na konci 18. století byla znovu založena. Jejími novými obyvateli se stali francouzští kolonisté především z Franche-Comté a z Lotrinska. Tato diplomová práce se věnuje především okolnostem kolonizace Čejče a hledání „francouzského dědictví".

The village of Čejč lies in the south-east of Moravia. The village disappeared in the 15th century, but it was refounded in the end of the 18th century. The new inhabitants were French colonists arriving mainly from Franche-Comté and Lorraine. This thesis makes clear the circumstances of colonisation and searches for the "French heritage".